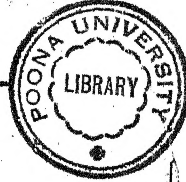
श्री.

अनेककविकृतस्फुटअभंगांचा संग्रह.

———«०»———

हा ग्रंथ
रावजी श्रीधर गोंधळेकर याणीं बहुल यत्नानें
संग्रह करून
पुणें येथें आपल्या जगद्धितेच्छु छापखान्यां-
त छापून प्र॰ सि॰ के॰.

तारीख २८ माहे फेब्रुआरी
सन १८८२ ई.

आवृत्ति १ली.

श्री.

अनेक कवींनीं अनेक विषयांवर केलेल्या स्फुट अभंगांची अनुक्रमणिका.

२ ७

अनुक्रमणिका.

प्रस्तावना.

या ग्रंथांत नामदेव, तुकाराम, मुकुंदराज, जनार्दन स्वामि व रामदास आदीकरून कित्येक संतांनीं आप आपल्या अनुभवांनीं पूर्णन्वासपावून जगदुद्धारार्थ त्याणीं आपले उद्गार अभंगबद्ध कवितारूपानें लिहिले यांचा संग्रह फार श्रमानीं आम्ही करून अधिकार परत्वें लोकांस यांचा चांगला उपयोग व्हावा ह्मणून छापून प्रसिद्ध केले आहेत. यांतील विषयांचें विवेचन करूं लागल्यास विस्तार फार होईल याजकरितां वाचकांनीं या ग्रंथाची अनुक्रमणिका पहावी ह्मणजे समजेल.

हा ग्रंथ मर्मज्ञलोक वाचल्याशिवाय राहणार नाहींत अशी आम्ची पूर्ण खात्री आहे. हें पुस्तक लोकांस घेण्यास सुलभ व्हावें ह्मणून याची किंमत १ रु० व टपालखर्च ०३ ठेविली आहे. याचा खप चांगला झाल्यास आह्मांस दुसरा भाग छापण्यास उमेद येईल. तारीख २८ फेब्रुआरी १८८२ इ.

सूचना.

या पुस्तकांतील ७७ पृष्ठापुढें ७९ व त्या पुढें ७८ आणि मग ८० पृष्ठ

वें.

रावजी श्रीधर गोंधळेकर.

श्री

अनेककवींनीं अनेकविषयांवर केलेल्या स्फुट अभंगांचासंग्रह.

श्रीगणेशायनमः॥ ॥आधिंरचिलीपंढरी मगवैकुंठनगरी १ जेव्हां नव्हतेंचसचराचर तैंहोतेंपंढरपुर २ जेव्हांनव्हतीगोदागंगा तेव्हांहोती चंद्रभागा ३ चंद्रभागेचेतटीं धन्यपंढरीगोमटी ४ नासिलियाभूमंडळ उरेपंढरिमंडळ ५ असेसुदर्शनावरी ह्मणूनी अविनाशी पंढरी ६ नामाह्मणेबाश्रीहरी तेम्यादेखीलीपंढरी ७

अभंग २

पाहेंबापंढरीआपुलियाडोळा सुखाचासोहळापाहेंबापा १ सांवळेंनें ब्रह्मसुनीळतें ब्रह्म विठ्ठलेंतें ब्रह्म पाहेंडोळां २ अर्धचंद्राकारवीटतेसा जीरी विठ्ठलत्यावरीउभाअसे ३ तुकाह्मणेऐसीपंढरिउमंगा नाहीं-तरी शिमगा सर्वकाळ ४

अभंग ३

तुझादेव तुजपाशीं परितूंजागाचुकलासी १ पाहेंपाहेंउघडीं डोळा ज्याचादेवत्याजवळा २ देव पातीयाचे आंत उघडादिसतोधादांत ३ तुका ह्मणे ऐशीमात करूनदाविलतोचिसंत ४

अभंग ४

दृष्टीचेंजें अग्रशून्याचेंजेंसार तेंचिदशवेंद्वार पाहेंबापा १ कमळाचातंतु जैसाकुमुदिनी वरितोप्रकाशेपुष्पजेसा २ तेथेंमधुकरनित्यरवेळे आत्मा पाहातांसूक्ष्म अतिलीन ३ लीनहोउनीयां भुंगीयेचेपरि जिंताविवोवरि अतिगुढ ४ आनंदा आनंद अवघागोविंद ह्मणेमुकुंदराज शब्द-भिन्न ५

अभंग ५

महीनव्हे पावकवायुनव्हेउदक नभासीं व्यापकतेंकायगेबाई १ स्थूल लिंगकारणतिहींसीनिराळें प्रणवा गळेंतें कायगेबाई २ जवळींचअसेतर्कासीनभासे तेजाविण प्रकाशेतें कायगेबाई ३ सर्वाभूतींकोंदलेंसर्वभरूनिराहिलें निवृत्तिमनींसंचरलें तें कायगेबाई ४

अभंग ६.

अनंतब्रह्मांडें जयाचे ऊदरीं तो माझे अंतरीं आत्माराम १ देउळांत देव देवांत देऊळ शोधूनपाहें मूळ कैसें आहे २ मुळ पाहूं जातां मूळ नि आपण ऐशी आहे खुण अनुभवाची ३ तुकाह्मणे ऐसें बाबाजिनें केलें अढळ बैसविलें निजपदीं ४

अभंग ७

मेलीयाचें सुख जीतानि भोगितो धन्य तोची एक त्रिभुवनीं १ मेलियाचें लग्न जीत नि लाविलें बोहलें घातलें मंडपावरी २ मोक्षाचा मंडप घातला गगनीं अनुहात ध्वनि वाजंत्रांची ३ येरी देह भोगी मुक्तीचा सोहळा उकविलें काळा तत्काळ नि ४ मुकुंदराज ह्मणे तेथें निजरूप आहे उन्मनिसी पाहें भोगीतसे ५

अभंग ८

तरि तें तुज नाहीं ठावें जेणें अंगीं ब्रह्म व्हावें १ जरि तूं झालासी पंडित करिसी शब्दांचें खंडिन २ गासी तान मान प्रबंद दाविसि हाव भाव छंद ३ करिसी वर्णाश्रम चोखा तरि तूं पावसी उत्तम लोका ४ तुकाह्मणे असोनि देही संत झाले ते विदेही ५

अभंग ९

प्रथम श्लोकीं गीता विष्णुमुखें झाली त्याणें उपदेशिली ब्रह्मदेवा १ त्याणें त्या श्लोकाचे अर्थ केले चारी नारदा श्रवण रंध्रीं सांगीतले २ त्याणें चतुर्थाचें करुनी सप्तक व्यासालागीं देख निरोपिलें ३ त्याणें त्यास सप्तकाचें करुनीं सात शत तुकाह्मणे मात पुराणींची ४

अभंग १०

धन्य धन्य देवि गीता आदिमाया वेदमाता जाणे लजोया अर्था धन्य मातापीतर १ एक श्लोक अथवा चरण अर्थ अनुभव आंगीं बाणे मग मोक्षाचें साधन नलगे कांहीं करावें २ एका चरणाचा अर्थ मुनि वसिष्ठ जाणत हृदय करोनियां स्वस्थ ब्रह्मपद पावला ३ एका चरणाचा-अर्थ राजा जनक जाणत मग विदेहाची मात येउनि आंगीं ठसावे ४ एका चरणाचा अर्थ मुनि जमदग्नी जाणत मग शांती त्या सदनांत स्फु

खशयनीं पहूडला ५ एकाचरणाचा अर्थ पंडुपुत्रहोजाणत करावया निक्षेत्र शत्रुमित्रसमवेत ६ अर्जुननरनारायण हेतंवसिद्धसाधकजाण करावयादुष्टनिर्दाळण तुकाह्मणेअवतरले ७

अभंग ११

नेत्रींची बाहूली वरक्तरूपझाली पाहातां सोहंमेळीं चिदानंद १ अर्धमात्रा जाणनेंनींच प्रमाण मसूरहावर्णपाहातेथें २ सुषुम्नाकुंडलिनी कासयासीभ्रांती नयनींचनिश्चितीबिंदुरूप ३ सर्वगतडोळा त्रिजगामाझारी जगाचीयाहरिडोळियांमाजी ४ दाखविसंपूर्ण स्वामिजनार्दन एका एकींपण तयाठाईं ५

अभंग १२

दृष्टीमाजी लखलखितदेखीलें अव्यक्तओतिलें तेजाकार १ तेंरूपसांवळें स्वरूप बिंदुलें मगमननीवालें तयामाजी २ अणुरेणु ऐसें बोलतिसंतजन परिब्रंह्मांडपूर्ण तयाचे पोटीं ३ निवृत्तिप्रसादें ज्ञानदेवह्मणे जगदेखेपरिनेणे अनुभवावीण ४

अभंग १३

पांढरा तो डोळा तें लिंग केवळ कारणबुबुळ पाहेंबापा मसूरेयेवढें तें महाकारण सांवळें चिद्घन तयावरी २ चैतन्य लखलखी अणुरेणुयेवढी ज्योती योगीडोळां पाहाती लक्षतेथें ३ ज्ञानदेवह्मणे कुशोळाचें अग्र तें रूपसुंदर वीठोबाचें ४

अभंग १४

काय बोलावें जनांत हांसूयेतें कीं मनांत १ ह्मणुनि बोधकीजे मना धुंडि हासूं चेंठाकाणा २ करुनि आखुनि देवीमनीं हांसूं पाहे धुंडाळुनि ३ केदार सांगे ऐशी खुण दशवेद्वारीं छिन्नभिन्न ४

अभंग १५

सद्गुरुकृपेचीखुण भारी शब्दरसने विणाऱ्यारी १ तीहीं त्रिगुणाचें मूळ पंचभूतांचा कल्लोळ २ ॐ पासूनि ज्याचें मूळ तेंचि ब्रह्म हे निर्मळ ३ साही शास्त्रांला उमगेना अठरापुराणें शिणली जाणा ४ केदार ह्मणे हीखुण रुद्रनाथें दिधली जाण ५

अभंग १६

शून्याविणभरलेंपाणी विश्वबीजाचीहीखाणी १ ज्याचेआंगींसायुज्य-ता विश्वबीजाचीहीसत्ता २ तेथेंतुर्येला ओळखावें तुर्यासांडुनी पाणी घ्यावें ३ तुह्मी असत्यमानाल स्थूलब्रह्मांडनासेल ४ केदारह्मणे पाणीप्यालों रुद्रनाथचरणींध्यालों ५

अभंग १७

मागेंशून्यपुढेंशून्य तेथेंकैंचेंपापपुण्य १ कालकंठूं आनंदाचा मुखीं घोषहरिनामाचा २ जनींवनीं अवघादेव त्याविणदुजानाहींठाव ३ शेख महंमदसोहंबोध हरलाभेद झालासिद्ध ४

अभंग १८

उपजतेंशरीरनउपजे आपण ऐसीजाणेखुणतोची योगी १ वाढतेंशरीरनवाढे आपण ऐसीजाणेखुणतोचीयोगी २ मरतें शरीरनमरे-आपण ऐसीजाणेखुणतोची योगी ३ धोंडीगुंडुह्मणे दृश्यतें अदृश्य ऐसीजाणेखुण तोचीयोगी ४

अभंग १९

हातकरीचोरीफटके पाठीवरी कुसंगाचा लाभपदरींपडे १ शिष्यकरी कर्मशिरासीं छेदन संगतिमहिमान ऐसें आहे २ शेतकरीरक्षी शेतखाती पक्षी टोलेबसती वृक्षींनिरपराधें ३ धोंडीगुंडुह्मणे जळोकुसंगति नाकाळचीजाती अधोगती ४

अभंग २०

नैसानव्हे आमुचादेव गुरुरूपेंचा अनुभव १ देव अंधारींगमावे दीवा-लागल्यावरगावे २ देवकवाडानेंकोंडे दिसताहे त्यानें तोंड ३ धोंडीगुंडुरामह्मणे ऐसेंदेवभक्तपण ४

अभंग २१

जगींपाहातां अवघादेव त्याविणदुजानाहींठाव १ अहोसुवर्णाच्या कनका कनकपुसेएकमेका २ जळावरिलेतरंग येतीजळाचिया आंगें ३ घृताचियाकणिका घृतपुसेएकमेका ४ धोंडीगुंडुरामदास मुखीं पदरलावूनहांस ५

अभंग २२.

पाणी हाले पाणी डोले पाण्याविण कैंचें चाले १ मागें पाणी पुढें पाणी चाले पाण्याचे मधुनी २ वर पाणी खालीं पाणी पाहें अंतरिं शोधुनी ३ तुका झाला असे पाणी मत्स्य डोलतो जीवनीं ४

अभंग २३.

डोळ्याची बाहुली डोळ्यानें देखिली हांसुंजी लागली बाईयानो १ स्वरूपहें सोहं दीसतें आधारीं आत्मा सेजेवरी सोहंरूप २ उघडलीं पातीं-विठ्ठल पाहीला ज्ञानदेव ध्याला देखोनियां ३

अभंग २४

वेदाचीं अक्षरें ब्राह्मणें घोकावीं आह्मी नऐकावीं श्रवणींतीं १ वेद आ-ह्मावरी रुसोनियां गेला आह्मीं त्याच्या बाला धरिला कंठीं २ वेद हा देवाचे निद्रेंत जन्मला आह्मीं जागृतीला होतों तेथें ३ तुका ह्मणे वेद स्वप्नींचें चेईलें तें काय येईल जागृतीसीं ४

अभंग २५.

प्रपंचानें कोणालागीं हो धरिलें सांगावें वहिलें मज पासीं १ मग तुह्मीं आ-ह्मीं मारूं प्रपंचासीं घालुं दुर देशीं नेवोनियां २ तुमचें आमुचें नाइके लज-री देवाचिये द्वारीं बंदी घालूं ३ संसार सुटेना त्या गोष्टी लबाड तुका ह्म-णे धड ऐसें ह्मणती ४

अभंग २६.

संसार सुटेना ऐसें कां ह्मणसी काय तो आंगासी जडला असे १ मुख्य-तुज आधीं आशा ही सुटेना तोंवरी यातना चुके कैसी २ आशा मारोनि-यां जयवंत व्हावें तेव्हांचि निघावें सर्वांतुनि ३ तुका ह्मणे बोल न मानिसी साचे तरी माझ्या बाचें काय वेंचे ४

अभंग २७.

नाना मुद्रांचें साधन तितुकें नाशिवंत जाण १ ऐसें कोणी विचारीना देह अमर कीं नासे जाणा २ नाना ठेवणी सांभाळिती नाक धरुनि बैसति ३ जैसी बकध्यानाची मति रूपेंविण झाली माती ४ केदार ह्मणे पेंवीण जों जों करणें तों तों शीण ५

स्फुट अभंग.

अभंग २८.

पंचायतन ठेवा हृदय अधिष्ठानीं अंगुष्ठप्रमाण देव आहे १ तेंचि माझें फरवदारवविलें डोळां त्या गुरुरूपाला नुनराई २ माझिये चि घरीं झाली होती चोरी तेही महाद्वारीं डोळीयांचे ३ गुप्त नाप्रगट प्रगट नागुप्त चाकाटलें चित्त बुद्ध बोधाचें ४

अभंग २९

झालों मी शिंदळ फेडिला कांसोटा सुनामनगटा लावा कोणी १ त्रिकुटाचे वाटे मांडिलें दुकान कोणी नरी बोल ठेवा मज २ ब्राह्मणाची रांड सांदीचें खापर निसी अलंकार काय होय ३ तुका ह्मणे आह्मीं झालों बेशरामी पाठीस शरम बांधीयेली ४

अभंग ३०

काया हे पंढरी प्रेम पुंडलीक सत्रावी सन्मुख चंद्रभागा १ परा तेचि वीट आत्मा पंढरिनाथ जेथ पाहें तेथ ठसावला २ शांति क्षमा दोनी राई रखुमीणी विराजती दोनी दोहीं कडे ३ विवेक वैराग्य गरुड हनुमंत जोडूनियां हात पुढें उभे ४ तुका ह्मणे नित्य पांडुरंग भेटी झाली असे त्रुटी चारी देहा ५

अभंग ३१.

घरोघरीं अवघे झाले ब्रह्मज्ञानी तेथें मी अज्ञानी काय वर्णू १ लोकासीं सांगती सोडावा संसार आपुला विचार न करिती २ दहा पांच ओंव्या पाठ करूनियां ज्ञानी ह्मणोनियां जगीं बोंब ३ कवडिसाठीं देती भांडोनियां प्राण तोंडीं ब्रह्मज्ञान बोलताती ४ तुका ह्मणे ऐसें ब्रह्मज्ञान कांहीं वाटेवरी नाहीं पडीयेलें ५

अभंग ३२

स्थूल देह सूक्ष्म आणी तें कारण त्यावरी तें जाण महाकारण १ तेथें नारीउ भीत तेथें अर्धमात्रा जगाचें हें सुत्र नाचविति २ टेंकावरी टेंका उभवुनि भ्रूज रक्त श्वेत सहज विलोकावें ३ श्याम नील तेथें विराजत देख सन्मुख निरुख पाहें डोळां ४ रामदास ह्मणे या परतें जाणणें उरलें नाहीं पाहाणें चराचरीं ५

अभंग ३३.

बहुत कासया बोलावें मूळतत्व तें शोधावें १ मस्करेएवढें बिंदुलें त्यांत त्रिभुवन कोंदलें २ हरिहरब्रह्म यांच्या मुर्ती बिंदुल्यांत येती जाती ३ मूळतत्व एक आंत चोजविलें सिद्धनाथें ४

अभंग ३४

मायबाप दोन्ही जीवें चि मारावे चरण वंदावे बायकोचे १ बहिण भावासीं लग्न जें लावावें भजन करावें गाढवाचें २ गायीसीं मारावें रंभेसीं त्यजावें तरिंच पावावें ब्रह्मस्वरूप ३ शिवदास ह्मणे ऐसें जरी घडे परब्रह्म रोकडें ह्याताचदे ४

अभंग ३५

कोणी ब्रह्मज्ञानी न ह्मणावा सान सलगीचा ह्मणोन हेळूं नये १ लाहान स्फुलिंग होऊं कां दावाग्नी चेतल्या इंधन जाळूं पाहे २ तुका ह्मणे माथां वाहातील खापर आंत आहे सार नवनीत ३

अभंग ३६.

वेदांचा तो अर्थ संतांस चि ठावा येरानीं वाहावा भारमात्र १ जेविल्याची भूक उपासीं तो नेणे भार वाहे दुणे मजुरीचा २ उत्पत्ति पाळण संहाराचें बीज जाणावें निजगुज त्याचे हातीं ३ तुका ह्मणे आतां सांपडलें मूळ आपण सकळ हाता आलें. ४

अभंग ३७.

घरवाडा तो राहीला प्राणी एकटाची गेला १ काया स्मशानीं घातली कन्या पुत्र मुरडली २ इष्टमित्र आणि संगाती आपुलाल्या घरा जाती ३ तुका ह्मणे प्राणी मेले कांहीं सार्थक नाहीं केलें ४

अभंग ३८

जळीं बुडबुडे देखतां देखतां क्षण न लगतां दिसेनाति १ तैसा ह्या संसार पाहातां पाहातां अंतकाळीं ह्याता काय नाहीं २ गारुडीयाचा खेळ दीसे क्षणभरी तैसा ह्या संसार दिसे खरा ३ नामा ह्मणे येथें कांहीं नसे बरें क्षणाचें हें खरें सर्व आहे ४

अभंग ३९

धनवंताआगीं सर्वमानिनाहेजगीं १ पितामातासेवकजन सर्वमानिनीवचन २ जनमोठाचालेधंदा तंवबहीणह्मणेदादा ३ सदांशृंगारभूषणें कांताळवेबहुमानें ४ तुकाह्मणेधन भाग्य अशाश्वतजाण ५

अभंग ४०.

होऊनिजंगमविभूतिलाविति शंखवाजविती घरोघरीं १ शिवाचेनिमिसेंतिर्थानेंसेविती घंटावाजविती पोटासाठीं २ तुकाह्मणेत्यांलानाहीं शिवभक्ति व्यापारकरिती संसाराचा ३

अभंग ४१.

फिरंगतरवार खोरखंडाचे विळे परितेनिराळेगुणमोलें १ पायरिप्रतिमा एकचि पाषाण परितेंमहीमान वेगळेची २ तैसेंएकबापाचंदनाचेंझाड परिम ळेंवाडमोलतया ३ तुकाह्मणेतैसीसंतजनासरि आपीकांचीउरीकायतेथें. ४

अभंग ४२.

भेटीची आवडीउतावीळमन लागलेंसेध्यानजीवींजीवा १ आतां आवडीचा पुरवावा सोहळा येऊनगोपाळाभेटीदेई २ नेत्रउन्मळीतराहातीतटस्थ गंगा अश्रुपातवाहातसे ३ तुकाह्मणेआतां करींसाचपण मुखींच्यावचना आपुलीया ४

अभंग ४३.

कांरेमाझातुजनयेकळवळा असूनिजवळ हृदयस्थ १ अगानारायणानिष्ठुरनिर्गुणा केलाशोकनेणाकंठस्फुट २ कांहीं देवाचित्तनपावेविश्रांति इंद्रियांचीगतिखुंटेचिना ३ तुकाह्मणेकायधरियेलाकोप काय माझेंपापसरलेंनाहीं ४

अभंग ४४

मीतोदीनाहूनिदीन माझातुज अभिमान १ देवा आलोंशरणागत माझेंकरावेंस्वहीत २ दीनानाथकृपाळुवा सांभाळावें आपुल्यानावा ३ तुकाह्मणे मीतोदोषी महापातकांचाराशी ४

अभंग ४५.

जैसातैसातरी तुजशरणागत हरी १ आतांनपाहिजे केलें ब्रीद-

लटीकें आपुलें ॥ २॥ शद्रु ह्मणवितों चिन्न ॥ परिह्मणवितोंभक्त ॥ ३॥ म-
जकोयापुसेरंका॥ तुझेंनामसांगेतुका ॥ ४॥

अभंग ४६.

गळीतझालीकाया॥ माझेंलळीनपंढरिराया॥ १॥ आलें अवसानापा
सीं ॥ रूपराहीलेंमानसीं॥ २॥ पूर्णवाहीलाकळस ॥ तेथेंस्थिरावला-
रस ॥ ३॥ तुकाह्मणेगानांगीत ॥ आलेंसामोरें संचीत ॥ ४॥

अभंग ४७.

आतां नहोईउदास॥माझीपुरवावी आस ॥ १॥ ऐकें ऐकें नारायणा॥ मा
झिपरिसा विज्ञापना ॥ २॥ मायबापबंधुजन ॥ तूंचिसोईरासज्जन॥
३॥ तुकाह्मणेतुजविरहित ॥ कोणकरीलमाझें हित ॥ ४॥

अभंग ४८.

धांव घालींमाझे आई ॥ आतांपाहातोसीकाई ॥ १॥ झालों वियोगेंहिं
पुटी धीरनाहींमाझ्यापोटीं॥ २॥देवा करावेंशीतळ॥ बहुसालीहळ-
हळ ॥ ३॥तुकाह्मणे माझे आई ॥करठेविनमी पायीं॥ ४॥

अभंग ४९.

नामघेतां वांयांगेला॥ ऐसाकोणी आइकीला ॥ १॥ सांगाविनविनों
तुह्मासीं ॥ संतमहंतसिद्धऋषी ॥२॥ नामेंतरलेनाहींकोण ॥ ऐसेद्यावे
नीवडुन ॥३॥ माझ्यासलगीच्याउत्तरा ॥ तुकाह्मणेक्षमाकरा॥ ४॥

अभंग ५०.

असोआतांकीती॥तुजयावेंकाकुळती ॥१॥ माझेंप्रारब्धहेंगाढें॥तूंबापू
डेंतयापुढें॥२॥सोडवीनआतां॥बिरुदेंतुझींपंढरिनाथा ॥ ३॥ तुकाह्म-
णे बळी ॥ तोगाढवाचेकानपिळी ॥ ४॥

ज्ञानबोध.

अभंग ५१.

मूळशोधावें आपुलें ॥ एकासद्गुरुच्याबोलें ॥ १॥ मुळापासूनिविस्तार
॥ कोठेंझालातोॐकार ॥ २॥ कोठें प्राणीवाहतो ॥ कोण अजपाचाळ
वितो ॥ ३॥ अहोइडाआणींपिंगळा ॥ तिसरीतीसुषुम्नाबाळा ॥ ४॥अ
होचंद्रसूर्यदोन॥ यांचें कोणतेंठीकाण ॥ ५॥ अर्धमात्राजीवशिव ॥-

कोठेंराहातीपाहाहो ॥ ६॥ त्यारिशून्यें चारिदेह ॥ यांचें ठिकाणकोण-आहे ॥ ७॥ त्यारिवाच्याकोणेठायीं ॥ यांसीशोधुनियांपाहीं ॥ ८॥ बारा आणीत्यारीसोळा॥ सत्रावीतीजीवनकळा ॥ ९॥ षडाक्षरीमंत्रराज ॥ कोणअक्षरकोणबीज ॥ १०॥ अक्षरेंकोणतींह्मणावीं ॥ याचिनामें सांगुनद्यावीं॥ ११ ॥ पन्नासांचाकेला लेखा ॥ दोनिराहिल्यामातृका ॥ १२॥ तेंतर संतांचेंनिजगुज ॥ कोठेंराहेसोहंबीज ॥ १३॥ अक्षरें कोणतींह्मणावीं ॥ यांचीं नामेंसांगुनद्यावीं ॥ १४॥ कोठें चंद्रभुवन ॥ कोणमेरुचें ठीकाण ॥ १५॥ सप्तपाताळें कोणतीं ॥ एकवीसस्वर्गांचीगणती ॥ १६॥ अहो-पृथिवीची गणती॥ पाहावीशोधुनिदेहांत॥ १७॥ आकाशाच्यावाराकि-ती ॥ याचिकरावीगणती ॥ १८॥ कितीपर्जन्याच्याधारा ॥ वाहातीसप्त-ही सागरा ॥ १९॥ नवनाडीकुंडलीनी ॥ वाहेसत्रावीचें पाणी ॥ २०॥ नव झाडाकैसा आहे ॥ ह्मातोशोधोनीयांपाहें ॥ २१॥ कोठें अनुहातगजर ॥ वाजेदशवेंधुनर ॥ २२॥ अहो पंधराद्वारें वाटे ॥ कवणेंठायीं बाह्यान्तर-कोठें ॥ २३॥ कोठें अष्टधाकमळ॥ कोठें मणीपुराचारवेळ ॥ २४॥ त्यारीमु-क्तीचेंठीकाण ॥ देहामध्यें कोठें कोण ॥ २५॥ चारीमुद्राशोधुनिपाहीं ॥ अ-लक्ष लक्षुनियां घेई॥ २६॥ त्रिपदशोधकैसाकेला॥ ह्मातोपाहिजे कळ-ला॥ २७॥ अहोत्रिपदागायत्रीचा ॥ सांगचौथा पायकैंचा ॥ २८॥ सच्चि-दानंदकोणांहें ॥ त्याचेंरूपशोधुनपाहें ॥ २९॥ तीनमार्गतेजाणावे ॥ का-शीवासी तेह्मणावे ॥ ३०॥ सोहंधारणकोणती ॥ तीहीजाणावीनिरु-ति ॥ ३१॥ अहोमायेचेंरूपकाय ॥ ऐसें शोधूनियांपाहें ॥ ३२ ॥ अविद्ये-चें कैसेंकाय ॥ रुपकैसेंतेंहो आहे ॥ ३३॥ ब्रह्मींचेंरूपकाय ॥ कळलें ध-न्य त्याचीमाय॥ ३४ ॥ देहपूर्वीकोणहोता ॥ देहपडल्याकोठेंजातो ॥ ३५॥ जीवशिवाचें कैसेंकाय॥ रूपकैसें तेंहो आहे ॥ ३६॥ तुर्याह्मणावीकशा-ला ॥ कळलीपाहिजेज्याचीत्याला ॥ ३७॥ अष्टधाप्रकृतिजाहाली ॥ ते-ही पाहिजेकळली ॥ ३८॥ पांच तत्वें पंचविसगुण ॥ हें करावें निरसन ॥ ३९॥ स्वप्नदेखेमिथ्याहोय॥ वीर्यखळल्यास्वप्नोंराहे ॥ ४०॥ कर्मइंद्रि यांचीगणती ॥ ज्ञानइंद्रियेंजाणती ॥ ४१॥ पंचविसावें अंतःकरण ॥ दश वायुदशप्राण ४२ अविद्येचेंनिरसन ॥ पिंडब्रह्मांड आहेकींपान ॥ ४३

बारासोळा असती कळा ॥ त्या नो जाणाव्या सकळा ॥ ४४ ॥ अहो-
ॐकाराचें बीज ॥ हें तो कळलें पाहिजे ॥ ४५ ॥ चौदा चक्रांचा उभारा ॥-
हा तो कळला पाहीजे सारा ॥ ४६ ॥ अनुभवाच्या भूमिका च्यारी ॥ कळ-
ल्या पाहीजे निर्धारी ॥ ४७ ॥ योग अष्टांगसाधन ॥ कळलें पाहिजे तें कोण ॥ ४८ ॥ कैसें षडचक्र भेदुन ॥ सहस्त्रदळीं केलें पेणें ॥ ४९ ॥ अष्टपुरा
चें दहन केलें ॥ षडवेरी निर्दाळीले ॥ ५० ॥ भगवंताचें कैसें काय ॥ स्वरूप-
शोधुनियां पाहे ॥ ५१ ॥ स्वरूप पाहावयासी गेला ॥ देह आपणास्वयंभ
झाला ॥ ५२ ॥ षड्गुणईश्वराचे ॥ ते हि झाला आपणची ॥ ५३ ॥ कैसा
मक्षका त्याग केला ॥ फेरा चौऱ्याशींचा चुकला ॥ ५४ ॥ आहे दृश्य माया
जाणि ॥ निरसुनी ब्रह्म होणी ॥ ५५ ॥ कैसें अधऊर्ध्व केलें ॥ कैसें शीतउ-
ष्ण गेलें ॥ ५६ ॥ कैसी भूक तान गेली ॥ कुंडलिनी चेतविली ॥ ५७ ॥ सो
हं धारणा कोणती ॥ निही जाणावी निरुति ॥ ५८ ॥ कैसें मन स्थीर केलें ॥
कैसें चंचळ निश्चळ झालें ॥ ५९ ॥ डोळे उफराटे लाविले ॥ शून्य भेदुनि निःशून्य
जाले ॥ ६० ॥ निर्विकल्पसमाधीची ॥ सांग धारणा लीकैं ची ॥ ६१ ॥ पाहा संसा
र तो कोण ॥ त्यासीं घ्यावें ओळखून ॥ ६२ ॥ जाणे सद्गुरूचा बाळ ॥ इतरांसी
तें नाकळे ॥ ६३ ॥ इतुकें शोधकरून घेतां ॥ सायुज्यपद येईल हाता ॥ ६४
॥ मुळापासूनि विस्तार ॥ सांगीतला थोडाफार ॥ ६५ ॥ तुका ह्मणे ज्ञानबो-
ध ॥ गुरुकृपें व्हाल सिद्ध ॥ ६६ ॥

इति ज्ञानबोध समाप्त

वैराग्यपर.

अभंग. ५२

मना तुझें मूळ ब्रह्म सच्चिद्घन ॥ झालें विस्मरण तुज त्याचें ॥ १ ॥ आत्मयासी
तूंनि देहा मी धरिलें ॥ तुज अंतरलें सुख तुझें ॥ २ ॥ तुलटतां जळीं जळ मी
नातृप्ति ॥ होयी ना कल्पांतीं यत्नें नाना ॥ ३ ॥ हंसदास ह्मणे यत्न फिरे मन
ह्मणतां यातना मी मी देह ॥ ४ ॥

अभंग. ५३

देह हा आपण ना नव्हे आपुला ॥ बोलिलीया बोला विचारावें ॥ १ ॥ पा

तुझी सत्ता नाहीं गायावरी ॥ काळाची भरारी येतां कळे ॥ २॥ काळाचें-भातुक तापाचा हाराशी ॥ व्यर्थ मीमी त्यासी ह्मणशी बा ॥ ३॥ हंसदासह्मणे नरदेहा यावें ॥ जीवन्मुक्त व्हावें तरी धन्य ॥ ४॥

अभंग ५४.

देह हा पाहतां अति अमंगळ ॥ अवघा विटाळ आकारला ॥ १॥ पितरांचें रेत एकत्र जाहालें ॥ कर्मे निपजले देह त्याचे ॥ २॥ अशुद्धा रेताची केवळ गांठोडी ॥ मीमी देह जोडी कामा नये ॥ ३॥ हंसदास ह्मणे मी देह करीशी ॥ दुःख निपावशी अनिवार ॥ ४॥

अभंग ५५.

विटाळाचा देह विटाळीं जन्मला ॥ विटाळ निझाला मृत्युकाळीं ॥ १॥ आदीं अंतीं देह सर्वस्वें ओंवळा ॥ केसारे सोंवळा मध्यें झाला ॥ २॥ विटाळाचा देह अशुद्धाचा राशी ॥ मीपणें भोगिशी व्यर्थ दुःख ॥ ३॥ हंसदास ह्मणे मीमी देह सांडीं ॥ ब्रह्मरसीं बुडी देईं मना ॥ ४॥

अभंग ५६

दुजियाचा मळ अति अमंगळ ॥ जाहला निरवळ देह त्याचा ॥ १॥ कैसा तो तूं होशी सांगें बा साचार ॥ घरधनी घर होय कायी ॥ २॥ ह्मणोनि तूं देहे नोहेशी निश्चय ॥ सांगे वेदराय पूजऐसें ॥ ३॥ हंसदास ह्मणे अवज्ञा करीशी ॥ तरी तूं पावशी यमदंड ॥ ४॥

अभंग ५७

मातेच्या अशुद्धा स्राव होय जेव्हां ॥ विटाळ हा तेव्हां वेद आज्ञा ॥ १॥ वेदउक्त असे भ्रूणहत्या जनीं ॥ पितृरेता हानि व्यर्थ होतां ॥ २॥ ऐसें रक्त रेत बहु अमंगळ ॥ देह त्याचें फळ तूं जगवें ॥ ३॥ हंसदास ह्मणे मीमी त्या करिशी ॥ धिक्कार तूं जशी निर्लज्जा ॥ ४॥

अभंग ५८.

मातेचें शोणित पितियाचें रेत ॥ योनीं मिसळत जननीच्या ॥ १॥ तेव्हां आपुलीया पूर्वकर्मापरि ॥ गर्भ हा उदरीं पडतसे ॥ २॥ मळमूत्रादिकीं बुडोनियां पाहे ॥ अधोमुख राहे दैन्यवाणा ॥ ३॥ हंसदास ह्मणे कष्ट ते धवांचे ॥ आठवीं असाचे तूं विमना ॥ ४॥

अभंग ५९.

माताजठराग्नी ॥ गर्भउकडेनिशिदिनी ॥ १॥ माजीतडतडांनोडिनी- ॥ जंतकिडेत्यावरुती ॥ २॥ क्षारादिझोंबन ॥ खायमातागर्भापत ॥ ३ ॥ हंसदासह्मणेमना ॥ आठवावीते यातना ॥ ४॥

अभंग ६०.

मळादिकरक्तकीडेआणिजंत ॥ भरलेनिश्चितजयाठायां ॥ १॥ तेथेंनव मासतुवांकेलीवस्ती ॥ भोगिल्याविपत्तिअनिवार ॥ २॥ जननीउदरींमो दकाचेपरी ॥ कष्टलाशीभारीउकडतां ॥ ३॥ त्वचेवीणअंगकोमळमासा चें ॥ उकडलेंसाचें आठवींतें ॥ ४॥ नाकींतोंडींमासकोंडियेलाश्वास ॥ बहूका सावीसजाहलासी ॥ ५॥ हंसदासह्मणेतेव्हांलांबचन ॥ दिलें आठवण क- रींत्याची ॥ ६॥

अभंग ६१.

अगादेवराया अनाथाच्यानाथा ॥ जरीमज आतांसोडविशी ॥ १॥ तरीमी येथून सूटतांनिक्षणीं ॥ चुकवीन योनिवेरझारा ॥ २॥ नकोनकोसंगमातापि तरांचा ॥ नकोयास्थानाचायोगपुन्हा ॥ ३॥ हंसदासह्मणेबहुदुखवला ॥ तेणे विरागला गर्भवासा ॥ ४॥

अभंग ६२.

देहहाअसारजाणोनियांमना ॥ कीजेविचारणास्वरूपाची ॥ १॥ पोटींजंत- कीडेनाकांतमेकुडें ॥ डोळियाचिपडें निघताती ॥ २॥ कानामाजीमळमुखीं गाहेलाळ ॥ पिनांशक्रूजळमूत्रघडे ॥ ३॥ मिष्टान्नभक्षितांविष्टाकींवमन ॥ मीमीत्या ह्मणून ह्मणशी केवीं ॥ ४ ॥ हंसदासह्मणेमीदेहह्मणतां ॥ तूंजब्र ह्महत्यामहादोष ॥ ५॥

अभंग ६३.

कासयाचीकांता अवघेंहाडमास ॥ मनाबहुवसविचारींपां ॥ १॥ कामाग रनरीघरकींमुत्राचें ॥ आगरघाणीचें केवळहें ॥ २॥ तयासाठीं कैसा होतो- शीव्याकुळ ॥ वाटतें नवलहेंचिमज ॥ ३॥ हंसदासह्मणे देह हासांगाती नाहींरेयुवतीकेंचीतुझी ॥ ४॥

अभंग ६४.

प्रियकर कांता ॥ डोळां क्षण न पाहतां ॥ १॥ व्याकुळता चित्तीं ॥ मना करी शिरे क्लिती ॥ २॥ कैंचा हावभाव ॥ अवघें मासाचें वैभव ॥ ३॥ हंसदास म्हणे कातडें ॥ आंत अवघींरक्त हाडें ॥ ४॥

अभंग ६५.

मानिशी लाडकी ॥ वनिता जे प्राणसखी ॥ १॥ परि मना ते मरतां ॥ ध्यानीं आणीरे अवस्था ॥ २॥ मत्तगामिनी ॥ पडे भूमीशी उत्ताणी ॥ ३॥ हंसदा स म्हणे प्रिय ॥ मेल्या तिचें वाटे भय ॥ ४॥

अभंग ६६.

कोणाची रे कांता ॥ माझी माझी हे व्यर्थ ना ॥ १॥ सकळ कर्म एक झा- लीं ॥ केविं आपुलीं मानिलीं ॥ २॥ देह नो हे तुझा ॥ तेथें कासयाची भाजा ॥ ३॥ हंसदास म्हणे मना ॥ सांडी मी मी माझे पणा ॥ ४॥

अभंग ६७.

मुखचंद्र ऐसें म्हणशी ज्या तोंडा ॥ परी अवघा लोंडा दुर्गंधीचा ॥ १॥ डो- ळिया माझारी पुवाची दाटणी ॥ नासिकीं भरणी शेंबूडाची ॥ २॥ मुखीं- लाळ थुंका बेडक्यांची दाटी ॥ जंतकिडे पोटीं बहुसाल ॥ ३॥ हंसदास म्हणें विष्टा मूत्र वांती ॥ तेथें अनुरक्ति पापमना ॥ ४॥

अभंग ६८.

गौर वर्ण काया सुवर्णाचे सम ॥ किंवा जैसें श्याम दूर्वादळ ॥ १॥ परी तें मा सांचें नाहीं दूजा भाव ॥ अगा हे राघव मनीं पाहें ॥ ध्रु०॥ उंच उन्नत स्तन कटी- सिंहासम ॥ लावण्य परम शोभनसे ॥ परी तें०॥ २॥ आरक्त कमल तैसेगा चरण ॥ नितंब जघन मोठें मोठें ॥ परी तें०॥ ३॥ पूर्णिमेचा चंद्र तेवी मुख दिसे ॥ ओंठ ही विलसे रक्त वर्ण ॥ परी तें०॥ ४॥ नील वर्ण जैसें कमळ शो भत ॥ नेत्र विराजत तेवी जीचे ॥ परी तें०॥ ५॥ कोकिळे सारिखें सुस्वर व चन ॥ जयेचें गमन मत्तगज ॥ परी तें०॥ ६॥ नेत्राचे कटाक्ष तीक्ष्ण ते बा ण ॥ करिती हनन मनोमृगा ॥ परी तें०॥ ७॥ हंसदास म्हणे स्वरूप सुंदर ॥ देखतां अंतर मोहा पावे ॥ परी तें०॥ ८॥

अभंग ६९.

पक्षी समुदाय एक होन राती ॥ उजाडतां जाती दाही दीशा ॥ १॥ तेवी कांता

पुत्रें सकळमिळालीं ॥ नोहेनीं आपुलीं सांगातीते ॥ ध्रु० ॥ आंब्याचीं मउकीं एक होतीपाहीं ॥ जातीलवलाहीं विघडोनी ॥ तेवी० ॥ २ ॥ होऊनीएकत्र-सवेंजाती दूरी ॥ अथवा त्यासारी मरोनियां ॥ तेवी० ॥ ३ ॥ काष्टभारवाहे ओघीं गंगेचिया ॥ एकहोऊनियां दूरजाय ॥ तेवीं ० ॥ ४ ॥ हंसदासह्मणेपें ठेच्या बाजारीं ॥ बहूनरनारीयेतीजाती ॥ तेवी कांतापुत्रें सकळमिळालीं ॥ नोहेतीं आपुलीं सांगातीते ॥ ५ ॥

अभंग ७०

कांतापुत्रें कोणी नो हेतीं कामाचीं ॥ तेवी दुपारीची धन छाया ॥ १ ॥ पञ्च कूषिराज्यएकचिमासला ॥ अविश्वास बो[illegible]नको ॥ २ ॥ अंतीस-मागमेंयेतीच नाकोणी ॥ एकत्या गांचोनी पापपुण्या ॥ ३ ॥ हंसदासह्म-णेपाहें भरवसा ॥ नाहींरे अल्पसा आयुष्याचा ॥ ४ ॥

अभंग ७१.

पुष्पांचिया माळासुगंधितजरी ॥ मनात्या विकारीनाशिवंत ॥ १ ॥ तेवी कांतापुत्रादिकही तूं जाण ॥ विकारी संपूर्णसमजावे ॥ २ ॥ सुगंधदुर्ग-धभेदहादिसला ॥ परीउभयांला नाश आहे ॥ ३ ॥ हंसदासह्मणे वस्तु विन्न कांहीं ॥ मनासार नाहींपाहा तेथें ॥ ४ ॥

अभंग ७२.

सायंकाळहोतां पक्षी एकहोती ॥ वृक्षाचेवरुनी जेवी प्राण्या ॥ १ ॥ ते-वी कांतापुत्र तूं जशी जोडले ॥ माझेमानीयेलेकैसेमूरखा ॥ २ ॥ पक्षी दा-हीदिशा जातीउजाडतां ॥ तेवींपुत्रकांता विघडती ॥ ३ ॥ मेलेगेले माझे-मानुनीरडशी ॥ लाज तुजकैशी वाटे नारे ॥ ४ ॥ हंसदासह्मणेपरी साव धान ॥ गेलानोगाक्षणपरतेना ॥ ५ ॥

अभंग ७३.

गेला आयुष्याचाक्षण ॥ नयेवेंचितां बहुधन ॥ १ ॥ नरीसावध सुबुद्धी ॥ व्यर्थक्षणजाऊंनेदी ॥ २ ॥ श्वासव्यर्थजातां ॥ नाशकोणयापरता ॥ ३ ॥ हं-सदासा अपमानिशी ॥ निचयोनी तूं भोगिशी ॥ ४ ॥

अभंग ७४

लक्षनवऱ्यांशीचा ॥ गव्हाराहासंसारू ॥ १ ॥ एकसराहोयशून्य ॥ जेंसेंस-

प्रजागृती ॥ २॥ देहादिक कैंचें ॥ जलनिस्तरंगसाचें ॥ ३ ॥ हंसदास ह्मणे स्वार्थ ॥ परमार्थ साधितां ॥ ४॥

अभंग ७५.

वीस लक्ष योनी वृक्षाचे भीनरी ॥ कीटकामाझारी अक्रा लक्ष ॥ १ ॥ तीस नवदाहा लक्ष क्रमपरी ॥ पशू जलचरीं पक्षियांत ॥ २ ॥ ऐशा ऐशीं लक्ष योनी उठाउठी ॥ फिरतां हिंपुटी प्राणी होय ॥ ३ ॥ हंसदास ह्मणे नेथिल यातना ॥ मना बोलवेना अनिवार ॥ ४॥

अभंग ७६.

लक्ष चत्वार मानवी ॥ योनि ससही पभवी ॥ १ ॥ मना वेद हे वाणीत ॥ साधे जेणें पुरुषार्थ ॥ २ ॥ मोक्ष अधिकारी सारे ॥ देहबुद्धी जातां खरे ॥ ३ ॥ परी येथें चुकतां मना ॥ होती अनंत यातना ॥ ४॥

अभंग ७७.

संसार हा महापूर ॥ माजी जळचरें अपार ॥ डंखूं धांवती विखार ॥ काळसर्प थोरची ॥ १ ॥ आशा ममता सुसरी ॥ ओढिनाती दुःखनिरीं ॥ अहंकार नक्रें भारी ॥ नेलें दुरीं पाताळीं ॥ २ ॥ धामिण वासना हे गळां ॥ घालुन बैसली वेटाळा ॥ काम मगर हा हेळा ॥ मिठी कदां सोडीना ॥ ३ ॥ माया प्रपंचाचें ओझें ॥ घेऊन ह्मणे माझें माझें ॥ अभिमानाचिया फुंजें ॥ भवीं रिझोनी बुडे ॥ ४ ॥ हंसदास शुद्ध भावें ॥ केलें धांवणें गुरुदेवें ॥ अभाविकें गेली सर्वें ॥ वाहावोनी आवर्त्ती ॥ ५॥

अभंग ७८.

संसारिया पाहा नां दुर्लभ नरदेह मना ॥ परी तुशी हा सफल भचि झाला पाहा विचारणा ॥ १ ॥ धान्य हय एकत्र जाहालें त्यांतून निर्वाहा ॥ पुरतें घेनां न्यूनाधिक ये अनुक्रमें पाहा ॥ २ ॥ तें सम भागें येईल ऐसा दुर्लभ चि दिवस ॥ पाप पुण्य साम्यता त्यारी तो दुर्मिळ रे खास ॥ ३ ॥ पापपुण्य साम्यते वांचूनी ननु हे मानवी ॥ नये मना तूं यास्तव सोडीं सकळ उठाठेवी ॥ ४ ॥ काकतालिन्यायानें अवचट आला नरदेहे ॥ हंसदास ह्मणे तरि तूं निजहित पाहें लवला हें ॥ ५॥

अभंग ७९

अरेनरदेह दुर्लभदुर्लभ ॥ सुलभसुलभ प्राप्तझाला ॥ १ ॥ हिरेपाचुमणिव रक्तऊंचऊंच ॥ मिळतानी कांचखडेनेवी ॥ २ ॥ परीनोपरीस द्रव्यानेंमिळेना- ॥ तैसीगतमना नरदेहा ॥ ३ ॥ उंच नीचयोनी फिरत आलाशी ॥ कांडोळेझां किशी रांडलेंका ॥ ४ ॥ हंसदासह्मणे शगनको मानूं ॥ नयेनरतनु वारंवार ॥ ५

अभंग ८०

शतसंवत्सरप्राणियाजीवन ॥ गेलेंबाळपणनेणत्यांत ॥ १ ॥ तारुण्यवेंच लें विषयामाझारी ॥ स्थूलींशरीरींनानारोग ॥ २ ॥ यापरीवयसानिघो नियांगेली ॥ नीचयोनीठेलीमागुतेनी ॥ ३ ॥ हंसदासह्मणे प्राणीवायां गेला ॥ देवाशींचुकला हतभाग्य ॥ ४ ॥

अभंग ८१

शतसंवत्सर नाहीं भरवसा ॥ वेळयेतोकैसा कोणजाणे ॥ १ ॥ मोठमोठेगे- ले आपणतो किती ॥ ह्मणोनि निश्चिति खराकीजे ॥ २ ॥ इहपरलोकींकी र्ति मिळवावी ॥ सार्थकीं लावावी वयसाहे ॥ ३ ॥ हंसदासह्मणे आळसटा कोनी ॥ यत्नें नीरंजनीं प्रवेशावें ॥ ४ ॥

अभंग ८२

दुर्लभ शरीर दुर्लभ आयुष्य ॥ करूंनयेनाशव्यर्थयाचा ॥ १ ॥ नेमिले लेश्वास सरोनियां जातां ॥ बहूद्रव्यें हातालाभतीना ॥ २ ॥ तरीं जीवेंश्वा स दवडावाना व्यर्थ ॥ कीजेमनीसत्यविचारणा ॥ ३ ॥ हंसदासह्मणे श्वा स अमोलिक ॥ देतांहे त्रैलोक्य नयेनये ॥ ४ ॥

अभंग ८३

नेमिलेलेश्वासप्राण्याचेसरतां ॥ जायमृत्युपंथा क्षणमात्रें ॥ १ ॥ मगए कश्वासराहीन इच्छिलें ॥ नजायरक्षिलें कोणाचेनी ॥ २ ॥ कोठेंही अस- तां यमदूत नेती ॥ स्वपरांतवस्तिह्मणतीना ॥ ३ ॥ ऐसामृत्युकाळबलि याकठीण ॥ देवाशींशरणगेल्याचुके ॥ ४ ॥ हंसदासह्मणे अंगें ब्रह्महो तां ॥ सर्वकर्तव्यता पूर्ण झाली ॥ ५ ॥

अभंग ८४

कांतापुत्रें कोणीयेतीनासांगाती ॥ मात्रर डतातीप्राणजातां ॥ १ ॥ गेला-

ह्मणोनीयां आक्रंद तो भारी ॥ परी यमपुरी कोण येतो ॥ २॥ हंसदास ह्मणे तुझा तूं एकला ॥ जाशील या बोलास समानी ॥ ३॥

अभंग ८५

प्राण जातां वेळीं होती ज्या यातना ॥ त्याचा भागी मना कोणी नाहीं ॥ १॥ तूं जव्यथा होतां टकमका पाहती ॥ परि सावडिती द्रव्य आधीं ॥ २॥ सर्व हांना येतां प्राण तुझा जातां ॥ उचलिति मेला अतिलरें ॥ ३॥ हंसदास ह्मणे मना कोणी नाहीं ॥ सांगाती ह्या पाहीं अखेरीचा ॥ ४॥

अभंग ८६

उंच सुखासनें मृदु आस्तरणें ॥ अथवा बिछानें मोठमोठे ॥ १॥ सकळ ही मनारा राहियेलें घरीं ॥ अंतीं तृणावरी शेज झाली ॥ २॥ श्मशानमहालीं प्राणी जेव्हां गेला ॥ मंचकिं निजेला चितेचिया ॥ ३॥ हंसदास-ह्मणे कामिनी त्या स्थानीं ॥ आल्या रे निदानीं गोवऱ्या त्या ॥ ४॥

अभंग ८७

स्त्रिया पुत्रें दूर निश्चय चि मना ॥ परी देह येना तुज संगें ॥ १॥ देह हा सांगातीं स्मशाना पावेतों ॥ पुढें कोण येतो समागमे ॥ २॥ पतिव्रता कोणी-नि घनसे सती ॥ देहाची संगती सदा सर्वा ॥ ३॥ हंसदास ह्मणे देह साथी जरी ॥ परी यमपुरी न येमना ॥ ४॥

अभंग ८८

जन्मापासोनीयां मरणातोंवरी ॥ दुःख चि संसारीं सुख नाहीं ॥ १॥ मध्यें सुखवाटे परी सर्वें आटे ॥ व्यभिचार उठे येथें ऐसा ॥ २॥ ह्मणोनीयां नसे-जेथें व्यभिचार ॥ सुख तें साचार मुख्य बापा ॥ ३॥ सुखदुःखावीण केवळ जें सुख ॥ आनंद ओळखतो चि एक ॥ ४॥ तो शब्द आनंद कदांही मिळेना ॥ अधिकारावीना हंसदासा ॥ ५॥

अभंग ८९

इह लोक जैसा तैसा परलोक ॥ तेथेंही बादे रवसार नाहीं ॥ १॥ निर्मळ-दिसला बहू काळ ठेला ॥ परी तो संचला नाशवंत ॥ २॥ ह्मणोनियां मनासुधारस पाना ॥ स्वर्गींच्या अंगना इच्छूं नये ॥ ३॥ पुण्य सरतां चि-होतसे पतन ॥ कल्पांतीं नासून लोक जाय ॥ ४॥ हंसदास ह्मणे एकनि

विकार ॥ ब्रह्मनूसाचार दृढ धरी ॥ ५॥

अभंग ९०

कालसकळांशीं खायनिश्चयेसी ॥ येथेंसंदेहासी धरूनये ॥ १॥ भूमि आप अग्न तेजवायुशून्य ॥ तिन्हीशक्तीगुणाकाळखाय ॥ २॥ चारीखाणीवाणी नानाजीवयोनी ॥ वैकुंठादितिन्ही लोकखाय ॥ ३॥ हरिहरब्रह्मामायेशीही ग्रासी ॥ उरे अविनाशी एकवस्तु ॥ ४॥ हंसदासह्मणेतें तो आह्मीस्वयें ॥ आतां कोणाभयकृतांताचें ॥ ५॥

अभंग ९१

नरदेहाचे संगती ॥ चुकवावीपुनरावृत्ती ॥ गर्भवास दुःखअति ॥ तुवांबहू भोगिलें ॥ १॥ कोणवेळयेतोकैसा ॥ याचानाहींरे भरवसा ॥ व्यर्थ चाललीवयसा ॥ चित्तदेईंया बोला ॥ २॥ पक्षीदाही दिशाजाती ॥ तेवीसकळविघडती ॥ गर्भीबहूतविपत्ति ॥ होतां भाग्यें सुटलासी ॥ ३॥ कोणीकोणाचें नहोय ॥ जायापुत्रबापमाय ॥ संगेंदेहही तोनये ॥ तुझातुजपाणिया ॥ ४॥ व्यर्थ इतरांचाविचार ॥ भावठेवीं देवावर ॥ हंसदासह्मणेपार ॥ निर्धारबा होशील ॥ ५॥

वैराग्य परचेंचे समास.

भक्तिपर अभंग

अभंग ९२

श्रीमत्परब्रह्म सद्गुरुश्रीराम ॥ सच्चित्सुखधामसर्वाधार ॥ १॥ सर्वाधारपरीनवलावथोरी ॥ विषयोनिर्धारी नोहेकोणा ॥ २॥ नोहेकोणामायाजीवेशासारीखा ॥ इतरांचालेखा कोण तेथें ॥ ३॥ तेथेंनामरूपजाहालेंनसोनी ॥ परिपूर्णपणींनिर्मळतो ॥ ४॥ निर्मळ लोमनवाणी अगोचर ॥ जाहालासाकारभक्तांसाठीं ॥ ५॥ भक्तांसाठींझालाजलगारन्याय ॥ हंसकुलवर्यकृपासिंधु ॥ ६॥

अभंग ९३

रूपनामीहेपाहूनी ॥ राहेनेदरायमोनी ॥ मायभिंवराबासिनी ॥-

विठाबाई वैष्णावी ॥ १ ॥ तेही वंदितसे भाळीं ॥ महेश्वरु चंद्रमौळी ॥ तयाल्हृदयकमळीं ॥ ध्यान कोणाचें पाहा ॥ २ ॥ आत्माराम तोचि पूर्ण ॥ परब्रह्म आमुचें धन ॥ हंसवंशाचें भूषण ॥ दास अनन्य तेथें ॥ ३ ॥

अभंग ९४

दिव्यसिंहासनीं मूर्ति ॥ पाहतां सुखावली वृत्ति ॥ तो हा सद्गुरु निधान ॥ तिहीं देवा ज्याचें ध्यान ॥ ध्रु० ॥ १ ॥ ज्याचे वामांगिं चित्कळा ॥ जो कां आनंद पूतळा ॥ तो हा सद्गुरु निधान ॥ तिहीं० ॥ २ ॥ सत्य सत्य सर्वाधार ॥ नामरूपाचें जो सार ॥ तो हा सद्गु० ॥ ३ ॥ वराभयदानीं देखा ॥ हंसकुलभूषण सखा ॥ तो हा सद्गु० ॥ ४ ॥

अभंग ९५

देवराहा नसे कोठें ॥ केवीं मजलागीं भेटे ॥ दुःखसकळ आटे ॥ केवी सांगा जी स्वामी ॥ १ ॥ मी तरी कैंचा असे कोण ॥ आलों पुढें कैं गमन ॥ अनन्य कीं भिन्न ॥ निवडोनि सांगावें ॥ २ ॥ अनन्य नि मी निर्धार ॥ तरी हा कोणाशीं संसार ॥ अनुभव होय थोर ॥ सुखदुःखाचा मज ॥ ३ ॥ केवी भगवंताची प्राप्ती ॥ मज घडेल निश्चिती ॥ चुके अधोगति ॥ कोणे परी स्वामियां ॥ ४ ॥ नेणत मी पडला दास ॥ त्याशीं कराया प्रकाश ॥ समर्थ तूं हंस ॥ ह्मणोनि शीसा निश्चयें ॥ ५ ॥

अभंग ९६

बुडावें ना वाटे ज्याचे मानसीं ॥ तेणें दिननिशी एक कीजे ॥ १ ॥ एक कीजे तु ह्मे भक्तांची संगती ॥ तरीच संसृति हारे सारी ॥ २ ॥ सारीं सार आधीं सत्संग धरावा ॥ देव आकळावा भावभक्ति ॥ ३ ॥ भक्तीचिया बळें मायाक्षीण होय ॥ तेणें ज्ञान सोय लाभतसे ॥ ४ ॥ लाभती त्या मग श्रीगुरुचरण ॥ होय वाक्यज्ञान अपरोक्षें ॥ ५ ॥ अपरोक्ष मती तुझिया प्रसादा ॥ हंसदास सदा सुखरूप ॥ ६ ॥

अभंग ९७

रामराया तुज दीनाचें मागणें ॥ कृपाळें पुरविणें येव देंची ॥ १ ॥ तुझे गुण यावे कानीं निरंतर ॥ अन्यत्र बधीर मज करीं ॥ २ ॥ ह्मणाजरी कां रे अन्या मागशीना ॥ तरी सांगा कोणा शरण जाऊं ॥ ३ ॥ वत्से कोठें जावें धेनुशीं

स्थागूनी ॥ तुझियावांचुनी रामातैसें ॥ ४॥ हंसदास ह्मणेंपुरवीहें आळ ॥ दा
ना तूंदयाळ रामराया ॥ ५॥

अभंग ९८

करुणाकीर्तन करारे हरीचें ॥ पावन श्रोत्यांचे कान करा ॥ १॥ करा निज वाचा
पवित्र कीर्तनें ॥ रोमांचस्फुरणें गुण बोला ॥ २॥ डोलवारे श्रोते कीर्तन आ
नंदें ॥ नाम घोषछंदें वारंवार ॥ ३॥ हंसदास ह्मणे करितां कीर्तन ॥ ध-
रा भगवान हृदचित्तीं ॥ ४॥

अभंग ९९

बोलेचालेहरि ॥ ज्याचीकथा तोचि करी ॥ १॥ होवोनियां श्रोतावक्ता ॥
करि आपुली आपणाकथा ॥ २॥ विश्वरूपपरिपूर्ण ॥ अवघा एकचि
नारायण ॥ ३॥ विनवीरमावल्लभदास ॥ अवघा हरीचा विलास ॥ ४॥

अभंग १००

रामराम वाणी ॥ जेथें निरंतर ध्वनि ॥ १॥ तोचि वाणी शीरूवर्ण ॥-
जाणा अन्यथा कुवर्ण ॥ २॥ नानाशब्द अलंकार ॥ रामनाम मंगलसू
त्र ॥ ३॥ पूर्ण सौभाग्य कुंकुम ॥ हंसकुल प्रफ्रचें नाम ॥ ४॥

अभंग १०१

काय ते करावे संपत्तीचे लोक ॥ जानकिनायक जेथें नाहीं ॥ १॥ जेथें-
नाहीं माझा श्रीरामसमर्थ ॥ त्याचें जिणें व्यर्थ कोटीगुणें ॥ २॥ को-
टिगुणें उणें जिणें त्यानराचें ॥ जानकीवराचें नाम नाहीं ॥ ३॥ नाम-
नाहीं मनीं ध्यानीं कीं कीर्तनीं ॥ तयाकां जननी प्रसवली ॥ ४॥ प्रस
वली परी झाला भूमी भार ॥ दुस्तर संसार उल्लंघेना ॥ ५॥ उल्लं-
घेना एका राम नामावीण ॥ रामदास खुण सांगतसे ॥ ६॥

अभंग १०२

नाम घेतां उफराटें ॥ तरला वाल्हा कोळी नेटें ॥ १॥ केलें भविष्य शत
कोटी ॥ रामनाम महिमा मोटी ॥ २॥ महाकवी झाला ॥ नाम वाल्मी
क पावला ॥ ३॥ हंसदास ह्मणे मान्य ॥ एका नामेंचि करून ॥ ४॥

अभंग १०३

नाम शक्तीबळें ॥ जळीं पाषाण तरले ॥ १॥ स्वयें बुडती बुडवि

नी ॥ तेंचि नरतीतारिती ॥ २ ॥ नाहीं देखिलें ऐकिलें ॥ नामें अघटित केलें ॥ ३ ॥ हंसदास ह्मणे महिमा ॥ काय बोलूं झाली सीमा ॥ ४ ॥

अभंग १०४

येईं येईं नारायणा ॥ उष्णा लागतें आंगणा ॥ १ ॥ घेईं शीतळ उदक ॥ तुझें कोमेजलें मुख ॥ २ ॥ पुत्रमिषें नाम स्मरला ॥ अजामिळ पावन झाला ॥ ३ ॥ हंसदास ह्मणे किती ॥ सांगूं नामाची होरव्याती ॥ ४ ॥

अभंग १०५

रामकृष्णाहरि अखंड उच्चारी ॥ जयाची वैखरी तोचि धन्य ॥ १ ॥ भगत्याचा वर्ण असो कोणताही ॥ आश्रमही पाही नयासाची ॥ २ ॥ नर किंवा नारी असो रुद्ध बाळ ॥ वाचे सर्वकाळ रामकृष्णा ॥ ३ ॥ त्याची चित्तशुद्धी सहजींच घडे ॥ स्थिर हरिकडें चित्त होय ॥ ४ ॥ हंसदास ह्मणें दाहीं दोषीं शून्य ॥ ह्मणतां रामकृष्णा हातीं मोक्ष ॥ ५ ॥

अभंग १०६

रसाचे सेवनीं जैसें आम्रफळ ॥ सुलभ केवळ सकळांशीं ॥ १ ॥ तैसें सर्व वर्णा श्रीहरिचें नाम ॥ असे हो सुगम अमोलचि ॥ २ ॥ तरीं आतां उठा घ्यारे टाळवीणा ॥ वाचे रामकृष्णा स्मराभावें ॥ ३ ॥ हातीं चिपोळीया पायीं चाळउडी ॥ सोनियाची घडी हंसदासा ॥ ४ ॥

अभंग १०७

किती सांगणें तुह्मासी ॥ यारे संतपायापाशीं ॥ १ ॥ पाय ऐशीयाचे धरा ॥ जेणें राम येइल घरा ॥ २ ॥ संतकृपेनें तात्काळ ॥ बहुतां भेटला गोपाळ ॥ ३ ॥ केशव ह्मणे सत्पदसेवा ॥ रामहृदयीं कवळुन ठेवा ॥ ४ ॥

अभंग १०८

पदरजाची हे थोरी ॥ झाली पाषाणाची नारी ॥ १ ॥ गेला अंतक भगिनी ॥ वसुदेव हा तरोनी ॥ २ ॥ नवल पायांच्या सेवेचें ॥ भाग्य पाहा लक्षुमीचें ॥ ३ ॥ हंसदासा श्रीगुरुपद ॥ सेवाफळ ब्रह्मानंद ॥ ४ ॥

अभंग १०९

यमुनेचें जबर्‍ह्ळी देवपा गें ॥ प्राणी होउनीयां भुललां कैसें ॥ १ ॥ कैशी झाली गति कोठें गेली मति ॥ सांगू तरी किती वेळ तुझा ॥ २ ॥ तुह्मी कां पाडोळा

नकरारेयेथें ॥ चालाभक्तिपंथें संतसंगीं ॥ ३ ॥ संतसंगधराहित आपुलें करा ॥ स्वरूपतरासंसारूहा ॥ ४ ॥ हंसदासह्मणे जीवनाजीवन ॥ देवाचे-चरण दृढधरा ॥ ५ ॥

अभंग ११०

नामगायसदानित्यनिरंतर ॥ तेवाणीसाचारधन्यधन्य ॥ १ ॥ धन्यतेंशरीर धन्यतोचिनर ॥ भस्मलेडोंगरपातकाचे ॥ २ ॥ भस्मझालें महाकाळकूटविष-॥ गेलीवैकुंठासकुंटणीते ॥ ३ ॥ कुंटणीपावन नरला अजामिळ ॥ प्रल्हाद हीबाळदैत्यकुळीं ॥ ४ ॥ कुळशील कांहींनामाशींनलगे ॥ हंसदाससांगेस त्यसत्य ॥ ५ ॥

अभंग १११

नाहींभक्तिनाहींप्रेम ॥ नाहींनिष्ठानाहींनेम ॥ १ ॥ नाहीं संतांचीसंगती ॥ नाहींशुद्धचित्तोवृत्ति २ नाहींभजन अर्चन ॥ नाहींजपज्ञानध्यान ॥ ३ ॥ नाहींनिष्कामाचेंकांहीं ॥ बुडतातेमायाडोहीं ॥ ४ ॥ हंसदासाऐसेजन ॥ जीतप्रेताचेसमान ॥ ५ ॥

अभंग ११२

तोचिभाग्यवंत ॥ रामपदीं शरणागत ॥ १ ॥ केलेंकायावाचामन ॥ स्वयें श्रीरामा अर्पण ॥ २ ॥ धन्यमातातेपवित्र ॥ प्रसवलीऐसापुत्र ॥ ३ ॥ हंसदासह्मणेगति ॥ त्याचीघडतांसंगती ॥ ४ ॥

अभंग ११३

रामकृष्णामूर्तिपूजाव्या आदरें ॥ नानाउपचारेंकरोनियां ॥ १ ॥ गंधपुष्प-माळा धूपदीपरवाद्य ॥ अर्पावेनैवेद्यप्रेमचित्तें ॥ २ ॥ त्रयोदशगुणी तांबूलसुंदर ॥ आर्धेनमस्कार अतिप्रीति ॥ ३ ॥ दक्षिणेवरूनि ह्मावी प्रदक्षिणा ॥ मंत्रपुष्पमनापासोनियां ॥ ४ ॥ हंसदासह्मणे पूजासर्वदेव ॥ नानाभेदभाव कदामनीं ॥ ५ ॥

अभंग ११४

मा[illegible]करीं ॥ लोकेंसंतचरणावरी ॥ १ ॥ धरींदृढभावपायीं ॥ टाकींविकल्पसर्वही ॥ २ ॥ निःसंदेहह्मेशीलीन ॥ संतीं अनन्यशरण ॥ ३ ॥ हं[illegible] ॥ ह्मणेपुरतीयथार्थ ॥ ४ ॥ [illegible]

अभंग ११५

तुज आवडेतें आवडो त्याजीवा ॥ देईगुरुदेवाइतुकेंचि ॥ १ ॥ नावडेजेंतुज नको त्याचीमीती ॥ येवढीविनंतिगुरुनाथा ॥ २ ॥ नामरूपींप्रेम असेलरारवणें ॥ तरीतूजविणें नसोकोठें ॥ ३ ॥ हंसदासह्मणे नामरूपतुझें ॥ मानितों मीमाझेंनिजसार ॥ ४ ॥

अभंग ११६

देवजोडेतरी सुखासी अव्हेरा ॥ अर्पारेशरीरादेवकाजीं ॥ १ ॥ निशिदिनींचिंताकरारेदेवाची ॥ नद्यारेपडोंचिउणीवता ॥ २ ॥ सांडामायबापबंधु विघ्नकर ॥ परीगुरुवर आधींजोडा ॥ ३ ॥ हंसदासह्मणेगेलाजावोप्राण ॥ सद्गुरुनिधान सखाजोडा ॥ ४ ॥

अभंग ११७

मातानिंद्य केलीराज्यहीत्यागिलें ॥ भरतें जोडिलें रामराया ॥ १ ॥ प्रल्हादें पितियामृत्युस्वीकारिला ॥ परीजोडियेलानारायण ॥ २ ॥ बिभीषणेंबंधु सोडियेलाखळ ॥ श्रीरामनिर्मळसखाकेला ॥ ३ ॥ हंसदासातैसें नहोतां निर्वाण ॥ गुरुभगवान ओळेचिना ॥ ४ ॥

अभंग ११८

सगुणकीर्तनसप्रेमकरावें ॥ देवाआळवावेंभक्तिभावें ॥ १ ॥ वर्णावीं भूषणेंप्रतापमहिमा ॥ ध्यानींपरमात्मालक्षोनियां ॥ २ ॥ श्रुतिआणिस्मृतितेवींनानायुक्ती ॥ मुख्य अनुभूतीकथाव्हावी ॥ ३ ॥ हंसदासह्मणेकीर्तनत्यानांव ॥ संदेहहावाव होयजेथें ॥ ४ ॥

अभंग ११९

सुखदुःख असो अवस्थाभलतेशी ॥ ना[illegible]त्याशीसोडूंनये ॥ १ ॥ नामगानजावेंसर्वदादेवाचें ॥ सर्वकाळवाचे अहिर्निशीं ॥ २ ॥ नामगायसदाधन्यतेवैखरी ॥ पानकाबोहरीहोत असे ॥ ३ ॥ हंसदासह्मणेंनामाचामहिमा ॥ जाणनातीब्रह्माशिव विष्णु ॥ ४ ॥

अभंग १२०

सद्गुरुदेवाचीनिशिदिनींसेवा ॥ केलीयाहोजीवा[illegible]धान ॥ १ ॥ आपुलथासुरुआप[illegible]वें अंतर ॥ परीनिरंतरव्हावेंनेथें ॥ २ ॥ अनु[illegible]सो

भनयेकामा ॥ पुत्रवित्तरामा कोणपाड ॥ ३॥ हंसदासह्मणे कायावाचामनें ॥ सद्गुरुसेवनें सेव्यहोय ॥ ४॥

अभंग १२१

सर्वस्वाचीहानिहोवोझालीनरी ॥ मरोपुत्रनारीसूनकन्या ॥ १॥ अथवा असतांतूटतया पडो ॥ मायबापरडोकरवें नावें ॥ २॥ पत्करलाप्राण कैंसाही-गेलिया ॥ परीदेवराया तूटनहो ॥ ३॥ हंसदासह्मणेदेवींसरव्य ऐसें ॥ झाल्यासाधनसे सर्वकांहीं ॥ ४॥

अभंग १२२

प्राणावरीप्रीती ॥ ऐशी देवींघडोभक्ति ॥ १॥ हेंचि आवडोयामना ॥ देवा इतुकीप्रार्थना ॥ २॥ होतांउणा भावो ॥ प्राणनक्काळहाजावो ॥ ३॥ हंसदा-सींकृपाझाली ॥ देवें आळीपुरविली ॥ ४॥

अभंग १२३

द्रौपदीचागडी ॥ सभेपुरवीनीलुगडीं ॥ १ ॥ करीलज्जासंरक्षण ॥ अप-मानोनीदुर्जन ॥ २॥ ऐसा बडिवार भक्तीचा ॥ गावानिहीं लोकीं साचा ॥ ३ हंसदासह्मणे भक्ती ॥ गेलाधाऊन मध्यराती ॥ ४॥

अभंग १२४

भक्तिचियाबळें ॥ रवायभिल्लिणीचीं फळें १ लाजेनाचि कण्यारवातां ॥ देव भावनेचा भोक्ता ॥ २॥ स्मरतांचिउठाउठी ॥ धावेंनलागजासाठीं ॥ ३॥ हं-सदासह्मणे भक्ति ॥ रक्षीदार दिनराती ॥ ४॥

अभंग १२५

देवसरवाज्याचा ॥ अवघाभार देवा त्याचा ॥ १॥ होयसंकटाविभागी ॥ दे-वत्याचेस्वयें अंगीं ॥ २॥ जळूं पांडवलागले ॥ ह्मरेंविवरारक्षिलें ॥ ३॥ हं-सदासह्मणेसोशी ॥ अंबरिषीचेजन्माशी ॥ ४॥

अभंग १२६

मजज्ञानभक्तीयेदेहीं अधिकार ॥ नस्तां जन्मांतर देशीदेवा ॥ १॥ जरीन-रीदाराधननद्यामुक्ति ॥ द्यावासीतापति संतसंग ॥ २॥ इतुकें मागतों करि-तोविनवणी ॥ अन्यचापपाणी कांहींनको ॥ ३॥ हंसदासह्मणे असतां अ-धिकार ॥ नलावाउशीर खराकरा ॥ ४॥

अभंग १२७

होतारोखीचा सवदा ॥ काशा उधारीचा धंदा ॥ १ ॥ इच्छावा कां जन्मांतरीं ॥ येचि देहीं लाभ जरी ॥ २ ॥ सातोशतनाचा विचार ॥ हा नो अवघा उद्धार ॥ ३ ॥ हंसदास मागे चिंता ॥ भीक सांडोनी सिद्धान्ना ॥ ४ ॥

अभंग १२८

द्वैत धरोनी उदारा ॥ सीतावरा ठाकलों ॥ १ ॥ तेथें मूर्खपण झालें ॥ सुख केलें उफराटें ॥ २ ॥ शिवशिव महादोष ॥ विषय विष प्यालों मी ॥ ३ ॥ आतां मरतों अनंता ॥ सीताकांता सकधाद्या ॥ ४ ॥ जानकीरमणा ॥ क्षमा प्रार्थना चूक ॥ ५ ॥ हंसदास बहु अन्यायी ॥ बाळ आई तूं माझी ॥ ६ ॥

अभंग १२९

कांता पुत्रादिक माझे ॥ उगें ओझें वाहिलें ॥ १ ॥ कोणी नव्हे चि कोणाचें ॥ आतां साचें कळलें ॥ २ ॥ सकळ सुखाचे सांगाती ॥ कोणी नव्हती दुःखाचे ॥ ३ ॥ तरी विभागी पापाशीं ॥ कोण कैशीं होतील ॥ ४ ॥ वाल्मीकाची पूर्वकथा ॥ ठावी चित्ता आठवली ॥ ५ ॥ आतां सोडवा सोडवा ॥ रामा धांवा लौकरी ॥ ६ ॥ हंसदास बहु अन्यायी ॥ बाळ आई तूं माझी ॥ ७ ॥

अभंग १३०

कांहीं पुण्याचा उभारा ॥ झालों सामोरा तूशीं ॥ १ ॥ परि द्वैत भाव ठेला ॥ न कळे तुला भेटावें ॥ २ ॥ आतां विनंती चरणा ॥ नारायणा सांभाळीं ॥ ३ ॥ नको नको तुशीं द्वैत ॥ हें निर्द्वैत पुरवीं ॥ ४ ॥ पूर्व नाठवीं मानसीं ॥ हृषीकेशी प्रार्थना ॥ ५ ॥ हंसदास बहु अन्यायी ॥ बाळ आई तूं माझी ॥ ६ ॥

अभंग १३१

धन्य पुण्याई फळली ॥ कृपा केली श्रीरामें ॥ १ ॥ होतों पुढती सामोरा ॥ सीतावरा भेटलों ॥ २ ॥ भेटलों मी ऐसा ॥ आपीं जैसा तरंग ॥ ३ ॥ हरपलें द्वैत ॥ अवघी मात खुंटली ॥ ४ ॥ हंसदास ह्मणे धन्य ॥ स्थिति ज्ञान भक्तीची ॥ ५ ॥

अभंग १३२

धन्य तयाची जननी ॥ लागले जे भगवद्भजनीं ॥ सत्य सार्थक ना जनीं ॥ तेहीं केली विचारें ॥ १ ॥ त्याची काय वर्णूं थोरी ॥ देव तयाचा कैवारी ॥

स्वयेंहोउनीउतरी ॥ पारभवसिंधूच्या ॥२॥ बहूजन्माचेशेवटीं ॥ जेणें चुके आटाआटी ॥ तोह्मा नरदेह भेटी ॥ करी नेटीं भगवंतीं ॥३॥ महानप सांठवण ॥ लाभलें कीं मनुष्यपण ॥ परीकोंबडियारत्न ॥ तैसें मूर्खानें काय ॥४॥ हंसदासह्मणेनिधि ॥ नरदेह महासिद्धि ॥ येथेंचुकलिया बुद्धी ॥ नीचयोनी मागुती ॥५॥

अभंग १३३

श्रवणकीर्तन नामसंकीर्तन ॥ पदाब्जसेवन श्रीगुरूचें ॥१॥ अर्चनवंदन दास्यसख्यपूर्ण ॥ आत्मनिवेदन नववें तें ॥२॥ ऐसें नवविधा भजन क रितां ॥ मुक्ति सायुज्यतायेचि देहीं ॥३॥ हंसदासा आत्मनिवेदन झालें ॥ करणें संपलें अवघेंचि ॥४॥

इति भक्तिपर अभंगसमाप्त.

करुणापर.

तुमचें भेटीचीमजबहू आस ॥ तुह्मीतोंउदास मजविशीं ॥१॥ परीहेंउ चीत नोहे जीबीदासी ॥ भेटावरें मशीं येवोनियां ॥२॥ लागलेनिडोळे- तुझे वाटेकडे ॥ आंवरेनारडें कायकरूं ॥३॥ हंसदासह्मणे ओढोनी आ- णावें ॥ कितीतरीदेवें याचिवेळे ॥४॥

अभंग १३५

असोनीयां तूझी अंतरांतवस्ती ॥ नयेकाकुळती कैशी माझी ॥१॥ कंठ शोषझाला आक्रोश करीतां ॥ किती होपाहतां अंतमाझा ॥२॥ प्रगटोनी त्वरेंकराशांतवन ॥ बोधामृतपानदेवोनियां ॥३॥ हंसदासह्मणे झाला अनुताप ॥ आतां सोडा कोपअवघाचि ॥४॥

अभंग १३६

पदरिं घेऊनीं अंगीकार केला ॥ आतां कां रुसलां गुरुराया ॥१॥ परीहें बी दाशीं नोहेजीउचित ॥ गवें मी समस्त कायसांगूं ॥२॥ एकविष्णूमहद्भू तांचेही स्वामी ॥ भूतपतितुह्मीं वेदमान्य ॥३॥ हंसदासह्मणे असोनी- यां ऐसें ॥ मजविशीं कैसें झालें नेणों ॥४॥

अभंग १३७

कैसेतरीआह्मी ह्मणवितों तूझे ॥ तरीमाझें ओझें तूज आहे ॥ १ ॥ सांभा
ळूनिब्रीदाउन्हूरीं आह्मांशीं ॥ उचित तुह्माशीं हेंचि आतां ॥ २ ॥ मागेंपुढें
आतां न पाहतां कांहीं ॥ मेळवोनी घेईं निजरूपीं ॥ ३ ॥ हंसदास ह्मणें देणें
घेणें खरें ॥ यथार्थ चतुरें ध्यावें ध्यावें ॥ ४ ॥

अभंग १३८

प्रपंचाचें दैन्य भाकूं ना तूजशीं ॥ एक अविनाशी ठाव देईं ॥ १ ॥ सत्याचा अ
भिमान तुह्मा असे जरी ॥ तरीं हें निर्द्धारी करणें लागे ॥ २ ॥ जीवें भावें आ-
ह्मी आलों शरणागत ॥ करावें स्वहित आमुचें हें ॥ ३ ॥ तुह्मी दीनानाथ-
परमकृपाळ ॥ आमुचा सांभाळ करावा जी ॥ ४ ॥ हंसदास ह्मणे भक्तांनि
जठेवा ॥ द्यावा गुरुदेवा किती स्तवूं ॥ ५ ॥

अभंग १३९

कधीं मज वरी तुह्मी करा दया ॥ सांगा गुरुराया पुसतसें ॥ १ ॥ तुह्मा आ
ह्मा भेद नसोनीयां मुळीं ॥ करावी जी रळी कासयासी ॥ २ ॥ आह्मा सर्व-
ठावें काशा लपंडाव ॥ इतरां हे माव दाखवावी ॥ ३ ॥ हंसदास ह्मणे घरभे
दू आह्मी ॥ ठकविल्या तुह्मीं ठकों चिना ॥ ४ ॥

अभंग १४०

गुरुराया तुझी कीर्ति ॥ गर्जताती वेदश्रुति ॥ १ ॥ त्याशीं शब्द्य कां पडिलें
॥ मजविशीं कैसें झालें ॥ २ ॥ देवा अन्यायी मी खरा ॥ परी तुझा कीं दाना
श ॥ ३ ॥ हंसदासा उपेक्षणें ॥ देवा तुझ्या ब्रीदा उणें ॥ ४ ॥

अभंग १४१

अहो पर्वत पाषाण ॥ माझें तुह्मासी नमन ॥ १ ॥ करितों मी विनवणी
॥ सांगा कोठें मोक्षपाणि ॥ २ ॥ जरी असेल पाहिला ॥ वंचूं नका बोला
बोला ॥ ३ ॥ दावा दावा हो गुरुमूर्ति ॥ सनातन स्वयंज्योति ॥ ४ ॥ धावें-
पावें गुरुमाये ॥ प्राण चालिला निश्चयें ॥ ५ ॥ हंसदास ह्मणे देवा ॥ अं-
तकिती रे पाहावा ॥ ६ ॥

अभंग १४२

रामा कृष्णा धांवा धांवा ॥ मज सद्गुरु भेटवा ॥ १ ॥ ब्रह्माविष्णुउमापति ॥

॥ भेटावाजी गुरुमूर्ति ॥ २ ॥ कांरे गणपती येशीना ॥ गुरु मज दाविशीना ॥ ३ ॥ नका नका पाहूं अंत ॥ हंसदासाचा प्राणांत ॥ ४ ॥

अभंग. १४३

सूर्यचंद्रतारांगणा ॥ अभिवंदन चरणा ॥ १ ॥ सांगा सांगा हो श्रीगुरु ॥ कोठें असे करुणाकरु ॥ २ ॥ माझी गुरुमाय मज ॥ जरी भेटवाल आज ॥ ३ ॥ तरी उतराई तुह्माशी ॥ कायावाचादि मनेशीं ॥ ४ ॥ हंसदास बहु बाहे ॥ धांवे देवा लवलाहें ॥ ५ ॥

अभंग. १४४

नित्यमुक्ति हरिहरा ॥ तुझ्या कृपेनें गुरुवरा ॥ १ ॥ गुरुसाकारावांचुन ॥ तेथें प्रकटिलें ज्ञान ॥ २ ॥ तैशी मज अंतर्यामीं ॥ राहोनीयां कृपा स्वामी ॥ ३ ॥ करावयाशी इच्छिनां ॥ किंवा कैसें गुरुनाथा ॥ ४ ॥ आतां असो-बोलूं किती ॥ हंसदासा धरा हातीं ॥ ५ ॥

अभंग १४५

एकटपणाचें सुख होतें तूज ॥ तरी कां हो मज निवडिलें ॥ १ ॥ निवडोनीं मशीं खेळ खेळलाशी ॥ सांडोनीयां जाशी आतां मज ॥ २ ॥ बाहिलीया आतां मानितोशी त्रास ॥ न बलमनास हें विचारे ॥ ३ ॥ आसुचिया हां-केकं टाळला असा ॥ तरी हंसदासा ऐक्य करा ॥ ४ ॥

अभंग. १४६

पाषाणाशीं टेंकी ॥ गुरु ह्मणोनी मस्तकीं ॥ १ ॥ गुरुबुद्धि भेटूं जाय ॥ वृक्ष पाहतां अदृप ॥ २ ॥ छाया आपुली पाहतां ॥ स्वामी आला वाटे चित्ता ॥ ३ ॥ ह्मणुन घाली नमस्कार ॥ न देखतां रडे फार ॥ ४ ॥ हंसदासा शीं जागृतीं ॥ ऐसा छंद गुरुमूर्ति ॥ ५ ॥

अभंग १४७

विश्वचक्षु ह्मणविशी ॥ कां रे आंधळा झालाशी ॥ १ ॥ सर्वसाक्षी गान श्रुति ॥ लाज नये कैसी चित्तीं ॥ २ ॥ सूक्ष्म पाहातोशी भलें ॥ मज विशीं डोळे गेले ॥ ३ ॥ आतां खरें पाहाशीना ॥ तरीं ऐकें नारायणा ॥ ४ ॥ हंसदास ह्मणे शून्य ॥ तुझ्या ब्रीदाशीं घालीन ॥ ५ ॥

अभंग. १४८

मुंगीचे अंतरीं ॥ जोजोविचारश्रीहरि ॥ १ ॥ जाणतोशीपरात्परा ॥ मजवि शींकां बहिरा ॥ २ ॥ अरेतुजकायझालें ॥ बौद्धरूपकांधरिलें ॥ ३ ॥ माझी नायकशीस्तुती ॥ तुजकाय झालीगती ॥ ४ ॥ आतांनायकशीदेवा ॥ तरी विचारऐकावा ॥ ५ ॥ हंसदासह्मणेशून्य ॥ तुझ्यापायींदासींघालीन ॥ ६ ॥

अभंग. १४९

नाहींकेलीतुझीस्तुती ॥ गुरुरायासीतापती ॥ १ ॥ नाहींवर्णियेलेगुण ॥ असोनीतूंसनातन ॥ २ ॥ अन्यथाम्यांउच्चारिलें ॥ देवावेदाशीं निंदिलें ॥ ३ ॥ ऐसाहीनहंसदास ॥ पावनतूंपतितास ॥ ४ ॥

अभंग. १५०

नाहींपाहिलेंमुरारी ॥ रूपतुझेंडोळेभरी ॥ १ ॥ संततूझियाविभूति ॥ नदेखिल्यासीतापती ॥ २ ॥ गुरुरूपघेतांदिठी ॥ नेत्रदडपिलेबोटीं ॥ ३ ॥ जैसानिधिदृष्टियेतां ॥ डोळेझांकिजेअनंता ॥ ४ ॥ हंसदासअति हीन ॥ गुरुतूंपतीतपावन ॥ ५ ॥

अभंग. १५१

मनअन्यासीहेंचिंती ॥ तूजवांचोनिश्रीपति ॥ १ ॥ तरीपचोनरकांत ॥ कल्पहोनांहीअनंत ॥ २ ॥ जेव्हांसोडिलहेंनाना ॥ तेव्हांकांदीनारायणा ॥ ३ ॥ ऐशीप्रतिज्ञाहेमाझी ॥ सत्यसत्यआणतुझी ॥ ४ ॥ धांवेंपा वेंनारायणा ॥ हंसदासाच्याजीवना ॥ ५ ॥

अभंग. १५२

आतांमाझाकांतोपाहतोसीअंत ॥ असशीसमर्थत्रैलोकींतूं ॥ १ ॥ त्रैलोक्याचाआदिनाथतूंसकळांचा ॥ बडिवारवाचावेदगाती ॥ २ ॥ परिगातांगातांतेहीमौनावले ॥ तेथेंमीकेतुलेंमतिमंद ॥ ३ ॥ हंसदा सह्मणेपतीतपावना ॥ उद्धरावेंदिनाविनंतिहे ॥ ४ ॥

अभंग. १५३

अरूपअनामशुद्धीनिरायव ॥ स्वयेंस्वयमेवनिर्विकार ॥ १ ॥ तेथेंता धीलियाउपाधीनेंदोन ॥ जीवशीवभिन्नभेदकेले ॥ २ ॥ माजीजीव कोरीठरलोंजीआह्मी ॥ नित्यमुक्ततुह्मींशिवझाला ॥ ३ ॥ हंसदास ह्मणे आतांधनीपण ॥ सांभाळोनीदीनउद्धरावें ॥ ४ ॥

अभंग.१५४

समानचितुह्मा आह्माभांडवल ॥ मायेनें कवटाळ बंधमुक्त ॥ १ ॥ परी तुमचा आह्मीतुलंघितांमान ॥ अनन्यशरण आलों असों ॥ २ ॥ नरी- समजुनि बरें अंतरांत ॥ करावेंउचितसाजेऐसें ॥ ३ ॥ हंसदासह्मणे जीवाचें कल्याण ॥ कराशिवपणतरीतुह्मां ॥ ४ ॥

अभंग.१५५

तूजभेटलीयाझालेबहूदिन ॥ कांहींवर्तमानकळेचिना ॥ १ ॥ कळे- चिनावृत्तसांगेनाहींकोणी ॥ तुझीमातकर्णीपांडुरंगा ॥ २ ॥ पांडुरंगा तुजअसेलवाटलें ॥ मोहमयाझालेंचित्तमग्न ॥ ३ ॥ मग्नपरी नाहीं- आसक्तहेंमन ॥ तूंचिनारायणयेथें होतां ॥ ४ ॥ हंसकुलप्रभुस्वस्व- रूपऐसा ॥ कोठेंही असतां आनंदचि ॥ ५ ॥

अभंग.१५६

माझेंमनजैसें आहेतूजकडे ॥ तुझेंमजकडेनयसेंचि ॥ १ ॥ ह्मणोनी यांबापापंढरीच्यानाथा ॥ तूंवांलेखदूतांधाडियेलें ॥ २ ॥ तेणेंकथि- येलेंसकळहीवृत्त ॥ सुखावलेंचित्ततेणेंमाझें ॥ ३ ॥ अवधारींभाव माझापांडुरंगा ॥ बहूनामींजगामाजीतूंचि ॥ ४ ॥ हंसकुलप्रभुअभं- गभरला ॥ वियोगउरलानाहींनाहीं ॥ ५ ॥

अभंग.१५७

गुप्तश्रीमंतीचीगोडी ॥ केलीसंपत्तिकांउघडी ॥ याचकांच्याकोडी ॥ आ ल्याबहूधांवोनी ॥ १ ॥ जेंजेंयाचकमागती ॥ तेंतेंद्यावेंसत्वरगती ॥ न देतांफजिती ॥ देवातुमचीहोईल ॥ २ ॥ बहूयाचकतृप्तकेले ॥ आह्मीं आहोंजीऐकिलें ॥ आतां कांलाविलें ॥ मुक्तद्वारआपुलें ॥ ३ ॥ याचक उरलेबहुत ॥ तुह्मींधरिलासेएकांत ॥ कायजीउचित ॥ तुमचियाब्री- दाहें ॥ ४ ॥ हांकामारोनिथकले ॥ सकळयाचकपरतले ॥ कोणीनाहीं- उरलें ॥ अवघेंझालेंनिवांत ॥ ५ ॥ ह्मणुनमुक्तकेलेंद्वार ॥ तंवतो हंसदा- ससमोर ॥ पाहोनिसाचार ॥ तृप्तकेलासर्वस्वें ॥ ६ ॥

अभंग.१५८

देवाशिणलीशीणली ॥ वाणी [illegible] ॥ १ ॥ आतांदेवा अ

न ॥ प्राणचाली लेनेमस्त ॥ २॥ ऐसें बोलोनी लवलाह्यां ॥ टाकियेली भूमी काया ॥ ३॥ होतांइतुकें सत्वर ॥ खवळला लें निर्विकार ॥ ४॥ जल गारेच्चे समान ॥ प्रगटला नारायण ॥ ५ ॥ बोले आलों रेमी आलों ॥ हंसदासा प्रगटलों ॥ ६॥

अभंग.१५९

आह्मी अपराधी अपराधी ॥ आह्मा नाहीं दृढ बुद्धी ॥ १॥ माझे अन्याय अगणित ॥ कोण करील गणित ॥ २॥ मज सर्वस्वें पाळावें ॥ बहुमीनी सांभाळावें ॥ ३॥ माझी वाईट करणी ॥ रामदास लोटांगणीं ॥ ४॥

अभंग.१६०

वेडीं वांकुडीं उत्तरें ॥ जरि बोलली लेंकुरें ॥ १॥ नरीतयाचें कौतुक ॥ मानी जननी जनक ॥ २॥ प्रतिनिधि आपुला ॥ जाणोनी स्फरवावती बोला ॥ ३॥ हंसदासाचे सज्जन ॥ संतबुद्धीं तैसे पूर्ण ॥ ४॥

करुणा पर अभंग समाप्त.

उपदेश पर.

अभंग १६१

कुटंबाचा दास ॥ अंतरला देवाजीस ॥ १॥ अहो एका कामासाठीं ॥ गेल्या जन्माचिया कोटी ॥ २॥ जातां वयसा निघोन ॥ पुढें ठाकलें स्मशान ॥ ३॥ कोणी येईनना संगें ॥ एकलेंचि जावें लागे ॥ ४॥ हंसदास ह्मणे तरी ॥ कोण विभागी यमपुरीं ॥ ५॥

अभंग.१६२

सद्गुरुदेवाशीं आवडे मानसीं ॥ क्रियाव्हावी तेशी आपुलीही ॥ १॥ तेणें सख्य घडे गुरुदेव जोडे ॥ शीघ्रचि आतुडे निजस्फरव ॥ २॥ जन्म दुःख नासे आनंद उल्हासे ॥ सकळ निरसे भेदभान ॥ ३॥ हंसदास ह्मणे शुद्ध सख्य होतां ॥ जीव होय स्वतां ब्रह्मरूप ॥ ४॥

अभंग १६३

मीपण स्फुटतां ॥ परब्रह्मीं अनन्यता ॥ १॥ मग असो भलता कोणी ॥

स्थिति अधीकनाउणी ॥ २ ॥ भेद निरासेप्रतिबिंबा ॥ सहजीं ऐक्यता नेबिंबा ॥ ३ ॥ नाहींसानथोरभेद ॥ हंसदासाएकपद ॥ ४ ॥

अभंग. १६४

वृत्तीवीणाज्ञान ॥ तेंचिपूर्णसमाधान ॥ १ ॥ ध्याताध्यानपुढेंदिसे ॥ सिद्धदशाहेअशेषें ॥ २ ॥ परीहेंदृढव्हावेंमनीं ॥ स्मरविस्मरावांचो-नी ॥ ३ ॥ हंसदासहोयपूर्ण ॥ कीजे तोंवरीसाधन ॥ ४ ॥

अभंग. १६५

मायेंभ्रमलविलें ॥ सत्यपरीमिथ्याझालें ॥ १ ॥ तयाकरीजेंनिरसन ॥ तेंचिवेदांतश्रवण ॥ २ ॥ केलेंस्वरूपींनिश्चळ ॥ हरपलीतळमळ ॥ ३ ॥ देहप्रारब्धासोंपिला ॥ हंसदासपूर्णझाला ॥ ४ ॥

अभंग. १६६

दृश्यहें सांडुनी ॥ भास अवघा ओलांडुनी ॥ १ ॥ व्हावेंशून्यापैलीकडे ॥ तेव्हां अभिन्नताजोडे ॥ २ ॥ घेत अनुभववृत्ति ॥ ज्याचास्वयें तो चिन्मूर्ती ॥ ३ ॥ हंसदासज्ञानोत्तरीं ॥ सिद्धपणें भक्ति करी ॥ ४ ॥

अभंग. १६७

मुख्यदेव ओळखावा ॥ ठावसत्याचाशोधावा ॥ १ ॥ निवारीजे भूतबाधा ॥ द्वैतछेदावी आपदा ॥ २ ॥ जाणिजेआपणा ॥ हेचिज्ञाना-चीलक्षणा ॥ ३ ॥ भज्यभजकमेळन ॥ हंसदासह्मणेज्ञान ॥ ४ ॥

अभंग. १६८

सर्ववर्णाशीं ब्राह्मण ॥ गुरुवेदाज्ञाप्रमाण ॥ १ ॥ कर्मभ्रष्टही अशिला ॥ तरीपाहिजेवंदिला ॥ २ ॥ कायवाणूंथोरपण ॥ विष्णुमिरवी भूषण ॥ ३ ॥ हंसदासह्मणेधरी ॥ अवताराशीशरीरीं ॥ ४ ॥

अभंग. १६९

भलतीयाहीवर्णा ॥ शूद्रज्ञाना अधिकार ॥ १ ॥ तोचिमाझामीतयाचा ॥ देववाचासांगत ॥ २ ॥ आत्मज्ञानालागीं ॥ कांहींतुळेचिनाजगीं ॥ ३ ॥ हंसदासह्मणेकिती ॥ सांगूंज्ञानाचीमहंति ॥ ४ ॥

अभंग. १७०

ब्रह्मकर्मव्हावेंविधीनेंनिष्काम ॥ दयादानधर्मरू... भक्ति ॥ १ ॥ संताचीसंग

र्वावलोकन ॥ साधावानोपूर्ण अनुलाप ॥ २॥ यज्ञयागतीर्थ व्रतक्षेत्र-वास ॥ विषयींउदासराहिजेतें ॥ ३॥ हंसदासह्मणेवर्णाश्रमधर्मे ॥ चालोनीयां नेमें शुद्धव्हावें ॥ ४॥

अभंग. १७१

अविनाशतेंचिधराअंतरांत ॥ नामरूपाभ्रांतनिषेधुनी ॥ १॥ नोहे दृश्य भाससकळादेखयों ॥ स्वयेंपाहोंनेणेंपरी आहे ॥ २॥ हंसदासह्मणे आपुलेंतेंरूप ॥ अनंतअमुपवेद सांगे ॥ ३॥

अभंग. १७२

मायामिथ्यापाप ॥ सत्यब्रह्मपुण्यरूप ॥ १॥ पाप ओसरोनीगेलें ॥ अवघें पुण्यचिउरलें ॥ २॥ निःसंदेहस्वयें ॥ पापभस्मलेंयान्यायें ॥ ३॥ हंसदासजागाझाला ॥ हरखास्वप्नाचागलबला ॥ ४॥

अभंग. १७३

नभींझुळुकवायोची ॥ वरतीब्रह्मींसंकल्पाची ॥ १॥ तोचिषड्गुणई श्वर ॥ अर्धनारीनटेश्वर ॥ २॥ गुणक्षोभेंदेव ॥ क्रमेंभूतेंझालींसर्व ॥ ३॥ हंसदासह्मणेझाल्या ॥ खाणीतैशाचिनिमाल्या ॥ ४॥

अभंग. १७४

आदिमध्य अवसानीं ॥ तरंगाच्या अवघेंपाणी ॥ १॥ नाहींत्रिकाळीं-हो आन ॥ ब्रह्मपूर्णसच्चिद्घन ॥ २॥ तेंचिधारणेंधरावें ॥ तेथेंचास्तव्य करावें ॥ ३॥ हंसदासह्मणेतेंचि ॥ स्वयें आह्मों आपणाची ॥ ४॥

अभंग. १७५

न्यावीनेववावीतनुपुण्यमार्गे ॥ जन्मोनीवाउगेंहोऊंनये ॥ १॥ करोनी-करवावें भजनतेंपूर्ण ॥ वेदउक्तवर्णधर्मसारे ॥ २॥ आचरिल्यावीणसांगणेंफजीती ॥ धालीयाचीतृप्तिमानेलोकां ॥ ३॥ हंसदासह्मणेजेउनी आपण ॥ वाटिलीया अन्नन्यायनीट ॥ ४॥

अभंग १७६

सद्गुरुदावीनीतोचिमार्गधरा ॥ चित्तशुद्धिकरानिश्चयेंसी ॥ १॥ साधन संपन्नहोवोनी अधिकारी ॥ साधावीसंसारींगुरुकृपा ॥ २॥ हंसदासह्मणेगुरुदेवकृति ॥ नाचराविनंतिइतुकीहे ॥ ३॥

अभंग. १७७

कर्म आटाआटी केली बहुपरी ॥ चित्तशुद्धि जरी नाहीं झाली ॥ १ ॥ तरीते अखेर नाहीं कीं साधली ॥ घरबुडी झाली प्राण्या तुझी ॥ ध्रु० ॥ दृढउपासना जन्मवरी केली ॥ स्थिर नान झाली जरी चित्ता ॥ तरीते अखेर० ॥ २ ॥ प्रखर वैराग्य देहीं साधियेलें ॥ पुढें कां इच्छिलें वैकुंठादि ॥ तरीते ० ॥ ३ ॥ आजन्म हे भक्तिप्रयत्नें साधून ॥ आत्मनिवेदन झालें नाहीं ॥ तरीते ० ॥ ४ वेदादि अभ्यासें संपादिलें ज्ञान ॥ निमाली वासना जरी नाहीं ॥ तरीते० ॥ ५ ॥ सद्गुरूची सेवा केली अनुदिन ॥ कृपासंपादन नोहे अंतीं ॥ तरीते अखेर ० ॥ ६ ॥ हंसदास ह्मणे बुधबळांचे खेळीं ॥ नाहीं जरीं झाली प्यादे मात ॥ तरीते अखेर नाहीं कीं साधली ॥ घरबुडी झाली० ॥ ७ ॥

उपदेशपर अभंग समास.

शिष्याचीं लक्षणें.

अभंग. १७८

माझीं स्त्रियापुत्रें माझा हा संसार ॥ येथें देव थोर कासयाचा ॥ १ ॥ कासयाचा धर्म कैंचें पापपुण्य ॥ वृथा जपध्यान कोण करी ॥ २ ॥ कासया अतिथि अभ्यागत व्हावा ॥ तीर्थादिकें जीवा फळ कायी ॥ ३ ॥ हंसदास ह्मणे बुद्धिभ्रंश ऐसा ॥ रजसहवासा अंगीं उठे ॥ ४ ॥

अभंग. १७९

सुखदेखतां चित्तदृष्टी ॥ आशा उपजली पोटीं ॥ १ ॥ तृप्त नहोनां आवडी ॥ पडे संतापाची बेडी ॥ २ ॥ दुःख झालिया अंतरीं ॥ उठे मोहाची भरारी ॥ ३ ॥ तेणें जाय आठवण ॥ बुद्धि जातां विस्मरण ॥ ४ ॥ हंसदास ह्मणे पतन ॥ रजोगुणें ऐसा होत ॥ ५ ॥

अभंग. १८०

वित्त वयाचा भरवसा ॥ मानी धरोनीयां आशा ॥ १ ॥ कन्यापुत्र गृहदारा ॥ ह्मणे माझा हा पिसारा ॥ २ ॥ जैसा स्वस्थ जीवें ॥ मूर्ख बैसे फुटके नावें ॥ ३ ॥ परी हंसदास ह्मणे ॥ खास तयाशीं बुडणें ॥ ४ ॥

स्फुटअभंग.

अभंग.१८१

मायबापामारीलाना ॥ वंदीमस्तकींवनिता ॥ १ ॥ देवींभक्तींवैरकरी ॥ अन्यथातेंजीवींधरी ॥ २ ॥ करुनीसंतअनादर ॥ होयपोटाचाकिंकर ॥ ३ ॥ हंसदासह्मणेऐसा ॥ जनजायनरकवासा ॥ ४ ॥

अभंग.१८२

कडूवृंदावनशर्करेंघोळीलें ॥ मधुरत्वा आलेंघडेचिना ॥ १ ॥ पलांडूचे-अंगामर्दिलीकस्तुरी ॥ सुगंधमीतरीनाहेनोहे ॥ २ ॥ कुटुंबकाबाडीप्र-पंचीकतैसा ॥ योग्यउपदेशाबोलूंनये ॥ ३ ॥ हंसदासह्मणेनवज्वरीना सी ॥ नयेचीकामाशीदुग्धजेसें ॥ ४ ॥

अभंग.१८३

गाढवाशीउटीचंदनाचीकेली ॥ जायकाशोभलीत्याचे अंगा ॥ १ ॥ कस्तुरीचा टिळाहल्याच्याकपाळा ॥ काऊळ्याशींमाळ मोतीयांची ॥ २ ॥ घुबडाशींरत्ननारळमर्कटा ॥ पाखांडीतर्कटावेदजैसा ॥ ३ ॥ हंसदास ह्मणेपारखंडीजेऐसे ॥ त्याशींज्ञानींनसे अधिकार ॥ ४ ॥

अभंग.१८४

वाढतीभावना ॥ तोचिजाणासच्छिष्य ॥ १ ॥ सद्गुरूचेंउणें ॥ जयामनें-साहेना ॥ २ ॥ ऋद्धिसिद्धिनसतां ॥ भयचिंतावागवी ॥ ३ ॥ गुणागळेभा री ॥ हंसदासते अधिकारी ॥ ४ ॥

अभंग.१८५

गुरूचेतांदार ॥ शिष्यलपेघरा ॥ सां[illegible]राह्मणानाहीं ॥ १ ॥ अव-चितांयेऊनीजरीउभाराहे ॥ लवेचिनादेहदुष्टाचाज्या ॥ २ ॥ गुरुकाजीं-देहा आपदालागती ॥ ह्मणोनीदुर्मती आज्ञालंघी ॥ ३ ॥ हंसदासह्मणेऐ सें आचरण ॥ देहाचें बंधनहोतांझालें ॥ ४ ॥

अभंग.१८६

गुरूबरोबरीबोलेसरोत्तरीं ॥ अथवावैखरीदुरुत्तरें ॥ १ ॥ कांहींअपे क्षितगु[illegible]च्छिलें ॥ ह्मणेठेवियेलें तुझ्याबापें ॥ २ ॥ [illegible]गा-हितपाहेंकांहीं ॥ ह्मणेकांरेडोयीउठविली ॥ ३ ॥ हंसदासह्मणेऐसेंआ-चरण ॥ वाणी[illegible] होताझालें ॥ ४ ॥

अभंग १८७

गुरूचेंमानसनाचरीं अमुक ॥ मनें अवश्यक आचरीतें ॥१॥ अमुक करी तां आह्मासुख भारी ॥ तयाशीं अव्हेरी महाखळ ॥ २॥ एकधरी पोटीं एक बोलेओठीं ॥ सद्गुरुशीं कष्टीनष्ट करी ॥ ३॥ भाववरिवरी कापट्य अंतरीं ॥ पाहेकागापरीगुरुन्यून ॥ ४॥ हंसदासह्मणेऐसें आचरण ॥ मनाचें वंचन होतां झालें ॥५॥

अभंग १८८

मज पूर्णज्ञान आतांठसावलें ॥ कायराहियेलें तुझ्या हातीं ॥ १॥ चिणचिण करिशी तरिसुखें करीं ॥ व्यर्थगुरगुरीशीणतुला ॥ २॥ तुझिया कृपेनें आह्मिझालों सिद्ध ॥ आतां शापदग्ध होऊं विना ॥ ३॥ ऐकें होणा र्वनीऐसामहानष्ट ॥ जाणतोंनि स्पष्ट असच्छिष्य ॥ ४॥ हंसदासह्मणे तयानाहींगति ॥ चंद्रसूर्यस्थिति नरकवास ॥५॥

अभंग १८९

नाहींसद्गुरूचातोष ॥ संपादिला अवघारोष ॥ १॥ तरिमहाहानीझाली ॥ आतानाहींतिहींताळीं ॥ २॥ शिवविष्णुब्रह्माथोर ॥ अवघेकरितीदूरदूर ॥ ३॥ कोणीघालीनापाठीं ॥ जेथेंतेथें कुटाकुटी ॥ ४॥ तरि हंसदासह्मणे ॥ तोषगुरूचाकरणें ॥ ५॥

शिष्याचेलक्षणाचे अभंग समाप्त.

गुरुमाहात्म्याचे अभंग.

अभंग १९०

इष्टदैवततोश्रीगुरूचि आह्मा ॥ शिवविष्णुब्रह्मा आह्मीनेणो ॥१॥ नेणोंरामकृष्णानेणोंपांडुरंग ॥ एकचि अभंग गुरुपाहों ॥ २॥ नेणोंजपजाप्य नेणोंतीर्थव्रत ॥ नेणोंपुत्र आप्त धनदारा ॥ ३॥ नेणोंबंधमुक्ति नाविरक्ति ॥ नेणोंऽपरतिज्ञानाज्ञान ॥ ४॥ हंसदासह्मणेश्रीगुरुवांचून ॥ आह्मीनेणों आन कांहींएक ॥ ५॥

अभंग १९१

आनंदप्रगटेदुःखसर्वआटे॥जन्ममृत्यूतुटेजयासंगें॥१॥ तोचिगुरुराजशब्दनिजगूज॥ब्रह्मापदरजइच्छीज्याचें॥ ध्रुपद॥ सायुज्याचादानी कैवल्याचीखाणी॥ जोकामोक्षपाणीदीनबंधु॥ तोचि०॥२॥ मुमुक्षूचातकाजलधरनीका॥ भवाब्धींजोनौका बुडतीया॥ तोचि०॥३॥ कालाचानियंतानिर्विकारस्वतां॥ विग्रहाजोधर्तीभक्तकाजा॥ तोचि०॥४॥ परत्रींआधार विश्रांतीचाथार॥सुखाचेंमाहेरमायेवीण॥ तोचि०॥५॥ ऐसापूर्णपणींशब्दनिरंजनीं॥भेदकडसणीवावजेथें॥ तोचि०॥६॥ हंसदासह्मणे तेथेंलोटांगण॥ सप्रेमें अनन्यमाझेंभावें॥ तोचिगुरुराजशब्दनिजगूज॥ब्रह्मापदरजइच्छीज्याचें॥७॥

अभंग१९२

निर्विकल्पमाझास्वामीतोसद्गुरु॥ जेथेंकल्पतरुनुपमवे॥१॥ निष्कामाचेसरी आणितांहीकाय॥सरीपावेगाय कामधेनु॥२॥ चंचळलक्ष्मी निश्चळाचेसरी॥ बोलतांवैखरीशीणमात्र॥३॥ हंसदास ह्मणे नोहे निवर्णन॥ ह्मणोनिवंदनमौनेंचीत्या॥४॥

अभंग१९३

मोठेदानशूरनानादानेंदेती॥ संतांसमहोतीघडेचीना॥१॥ शिबीहरिश्चंद्रअथवातोबळी॥येतीचनातूळीसंताचिया॥२॥ नाहींदेखियेलेंनाहींऐकियेलें॥तेंचिसंतींदीलेंनिजपद॥३॥ हंसदासह्मणेव्हावेंउतराई॥ठेउनीयांडोयीसंतपदीं॥४॥

अभंग१९४

सद्गुरुवांचून॥ शिष्यतरेनाप्रमाण॥१॥ तेविशिष्यावीणवाय॥ बोधसद्गुरूचा होय॥२॥ रूपवतीनारी॥शिणेबुळीयाभ्रतारीं॥३॥ हंसदासह्मणपति॥त्रासेवंध्यास्त्रीसंगति॥४॥

अभंग१९५

जाणतादेवाशीं॥ संतनामहेंतयासी॥१॥ नरीतयापाशींजावें॥ अवघेंपांजळपुसावें॥२॥ सत्संगावांचून॥ कदानोहेनोहेज्ञान॥३॥ दासह्मणेहंसगुरु॥ शब्दवारायाअंधारू॥४॥

अभंग१९६

असोनसोसिद्धि ॥ स्वानुभवेंजोप्रबोधी ॥१॥ महाज्ञानी भक्तपूर्ण ॥ वैराग्याचीसांठवण ॥२॥ प्रेमळ भजक ॥ सिद्ध असोनीसाधक ॥३॥ हंसदासह्मणेजनसकरवी ॥ व्हावेसद्गुरुओळखी ॥४॥

अभंग १९७

सिद्धिसामर्थ्यदाउनी ॥ लोकाजनींभेडावी ॥१॥ नाहींनाहींतेंकरिती ॥ जळोमहंतीत्याची ॥२॥ भक्तिनातेंज्ञान ॥ दंभशीणअवघा ॥३॥ तेचिअसद्गुरु ॥ हंसदासाचानिर्धारु ॥४॥

अभंग १९८

सद्गुरुवांचुन ॥ धुंडिताहेंत्रिभुवन ॥१॥ ब्रह्मात्मैकताबोधाया ॥ नाहीं समर्थसरवया ॥२॥ तोचितरलातारी ॥ असिकीयाभवसागरीं ॥३॥ परीहें हंसदासह्मणे ॥ नोहेरामदासाविणें ॥४॥

अभंग १९९

सकळमंगळासद्गुरुमंगळ ॥ तयाअमंगळकोणह्मणे ॥१॥ ह्मणेलजो कोणीपाहावानादिठी ॥ शोधितांहेसृष्टिचांडाळतो ॥२॥ चांडाळाचा- स्पर्शजाहला असेल ॥ स्मरणेंनासेलसद्गुरुच्या ॥३॥ मगझाल्याभेटीकिंवाचरणस्पर्श ॥ कोणह्मणेदोषराहिलऐसें ॥४॥ ऐसाहानिर्द्धार सत्यसत्यवाणी ॥ सांगतगर्जोनी हंसदास ॥५॥

अभंग २००

वासनेचामळलागोंनेदी अंगा ॥ तोचीएकजगामाजी धन्य ॥१॥ न- याचीउपाधीसकळसरली ॥ वृत्तिचीतोझालीनिवृत्तिची ॥२॥ नामरूपसारेंनिपटोनीगेलें ॥ अखंड संचलेंपरतत्व ॥३॥ उपदेशघ्यावावाट लीयामनें ॥ हंसदासह्मणे तेथेंजावें ॥४॥

अभंग २०१

सद्गुरुरायाचें अंगचराचर ॥ व्यक्तनिराकार दोहींरूपें ॥१॥ निराकार- मायासाकारजगत ॥ सर्वीसर्वगतगुरुराय ॥२॥ ऐसागुरुदेवएक चिअसतां ॥ वाटतसे भ्रांता भिन्नभिन्न ॥३॥ हंसदासह्मणे भिन्न- भिन्नकेंसे ॥ पाहातातीजैसें अंधजगा ॥४॥

अभंग २०२

वैद्याहातें सोमलखातां ॥ देहींपुष्टी आरोग्यता ॥ १॥ तोचि भक्षिल्या अविधी ॥ पुसपोंनकोमृत्युकधीं ॥ २॥ तैसें अनिवार हें मन ॥ होतांगुरुकृपाउन्मन ॥ ३॥ हंसदासह्मणेतृप्ति ॥ स्वस्वरवाचीहोयऐती ॥४॥

अभंग २०३

परिसानेंरागें लोहाशीं ताडिलें ॥ परि अंग झालेंहेमत्याचें ॥ १॥ तैसा सज्जनाचाकोपपुरवला ॥ नीचें लोभकेलानयेकामा ॥ २॥ रासभानें पृष्ठींबैसविलेंप्रीतीं ॥ परीते फजीती अवघीजगीं ॥ ३॥ हंसदास ह्मणेरवीं अश्वें लात ॥ मारितांही होन भूषणचि ॥ ४॥

अभंग २०४

तेंचि निरूपणत्यानांवकीर्तन ॥ संदेहाचेंताणनुरेजेथें ॥ १॥ अधिकार तोही बोधाचात्यालागीं ॥ स्वानुभवें अंगीं ब्रह्म झाला ॥ २॥ इतर ते वक्ते विधवाकुमारी ॥ आह्माशीं अंतरीं मानतीना ॥ ३॥ मानेलजयाशीं ऐकोतनेस्वरवें ॥ आमुचीया लेखें चाडनाहीं ॥ ४॥ सतीहंसदासा हरिद्राकुंकुम ॥ हातेंघेणेंधर्म अहेवेच्या ॥५॥

अभंग २०५

परंपराशब्दज्ञानज्याचेंपूर्ण ॥ सद्गुरुतोमान्यवेदवंद्य ॥ १॥ वेदवंद्यजैसा कुलीनचिपती ॥ स्त्रियेशीं निश्चितीसकुळींच्या ॥ २॥ तेथोनीजोबोधउपजलाशब्द ॥ तोकरि अभेद जीवशिवां ॥ ३॥ वृत्तिलयसाक्षीप्रत्ययजोदाची ॥ सद्गुरुगोसावी तोचीसाचा ॥ ४॥ हंसदासीं आह्मांशब्दचिसेविलें ॥ इतराकथिलेंत्याच्याहिता ॥ ५॥

अभंग २०६

जारापासोनीयां पुत्राशींसाधिती ॥ नांवसांगतातीपतीचेंचि ॥ १॥ तैसा आल्यागेल्यापासोनि साधिला ॥ गुरुबोधत्याला ह्मणतीमूढ ॥ २॥ परीतो अशब्दबोधसमजावा ॥ होईनास्वभावागतिप्रद ॥ ३॥ हंसदासह्मयोनकळोत्या लोकीं ॥ परिपरलोकींदंड आहे ॥ ४॥

अभंग २०७

करामतीदावीजनाशीं भुलवी ॥ मंत्रउठाठेवीचेटकाच्या ॥ १॥ मोहनेंभरेरीयंत्रेंनानापरी ॥ कौटालेंकुसरीसाबराच्या ॥ २॥ औषधीम-

योग क्रियेचा मार्ग ॥ गीत रागरंग तानमान ॥ ३ ॥ इत्यादि सांगती ते गुरु म्हणविती ॥ मोक्षदाते होती घडेचीना ॥ ४ ॥ हंसदास म्हणे खरें ज्या तरणें ॥ गुरु कीजे तेणें ब्रह्मनिष्ठ ॥ ५ ॥

अभंग २०८.

श्रोत्री ब्रह्मनिष्ठ सद्गुरु तो साचा ॥ एकें एकेकाचा कामा नये ॥ १ ॥ श्रोत्री आहे परी ब्रह्मनिष्ठ नसे ॥ कुंकू नाहीं जैसें रजस्वले ॥ २ ॥ ब्रह्मनिष्ठ परी श्रोत्री नसे पाहीं ॥ जैसें वेश्ये नाहीं मंगळसूत्र ॥ ३ ॥ हंसदास म्हणे म्हणोनी दों चिन्हीं ॥ युक्त गुरुजनीं सच्छिष्यासीं ॥ ४ ॥

अभंग २०९.

सकळही तीर्थी एकदांचि स्नान ॥ घडतां मज्जन सागराशी ॥ १ ॥ सकळ देवांची एकदांची भेटी ॥ आत्माराम दृष्टी देखिलीया ॥ २ ॥ एकदांचि भेटी सकळ संतांची ॥ मूर्ति सद्गुरूची निरखितां ॥ ३ ॥ हंसदास म्हणे कुबेर जोडतां ॥ नवनिधि हाता येती जैसे ॥ ४ ॥

अभंग २१०.

तूंचि माझा पिता तूंचि माझी माता ॥ बंधु तूं देवता गुरुराया ॥ १ ॥ आपत्नीं वधीती पितरें लेंकुराशी ॥ तैसा तूं नोहेसी गुरुनाथा ॥ २ ॥ प्रसंग पडतां बंधु हारी प्राण ॥ नोहेशी निधान तैसा तूंगा ॥ ३ ॥ एकादिये वेळीं देवता घे बळी ॥ नव्हशी कदाकाळीं तूंगा तैसा ॥ ४ ॥ हंसदास म्हणे एकोनीयां कीर्ति ॥ आलों तुजप्रती शरण मी ॥ ५ ॥

अभंग २११.

त्रिविध तापाचा हारक ॥ जगीं सद्गुरूची एक ॥ १ ॥ भवसिंधु पार नेता ॥ जगीं सद्गुरुचि दाता ॥ २ ॥ स्वात्मसुखाचे शयनीं ॥ कोण नेई गुरुवांचोनी ॥ ३ ॥ बोधें निजगुज द्यावें ॥ हें तों गुरूनें करावें ॥ ४ ॥ ऐसा अढळ कृपेचा ॥ गुरु सागरचि साचा ॥ ५ ॥ तया गुरुराया वंदन ॥ हंसदासाचें अनन्य ॥ ६ ॥

अभंग २१२.

सकळ पदार्थ दृश्य नाशिवंत ॥ घडेना शाश्वत ध्यान त्याचें १ म्हणों ध्येय चक्षु सकळा देखणा ॥ विचारितां मनावीण अंध ॥ २ ॥ स्फुरणा वांचोनी कैंची मनबुद्धी ॥ नेणस्फूर्तीमधीं लीन होय ॥ ३ ॥ म्हणोनियां ध्येय

नाते मन वृत्ति ॥ देखणा चिन्मूर्ति गुरुस्वयें ॥ ४ ॥ हंसदास म्हणे त्रिपु-
टी वांचून ॥ तेंचि शुद्ध ध्यान सद्गुरूचें ॥ ५ ॥

अभंग २१३.

तीर्थावळी स्नान सप्तही सागरीं ॥ पदबिंदु शिरीं सद्गुरूचा ॥ १ ॥ एक
वेळे सर्व तीर्थेंही सुलभ ॥ गुरूचें दुर्लभ पदतीर्थ ॥ २ ॥ हंसदास म्ह-
णे श्रीगुरुचरणा ॥ कृपासंपादन महालाभ ॥ ३ ॥

अभंग २१४.

सार्थक घडावें प्रल्हादा अंतरीं ॥ नाहीं नरहरी कामा आला ॥ १ ॥ दा-
वियेलें बोट जायीं रे शरण ॥ सद्गुरु निधान तयाभावें ॥ ध्रु० ॥ नामदेव
नेणे हरावी संसृती ॥ देवें तयाप्रीती संबोखूनी ॥ दावि० ॥ २ ॥ सगुणा-
चें सुख मानितां तुकया ॥ दाखवोनी तया स्वप्न देवें ॥ दा० ॥ ३ ॥ तुळशी
दासा हेत व्हावी रामभेटी ॥ भिवोनी शेवटीं पिशाचें त्या ॥ दावि० ॥ ४ ॥
मज हेत होता हंसदासम्हणे ॥ गिरिजारमणें काय केलें ॥ दा० ॥ ५ ॥

अभंग २१५.

श्रेष्ठवर्णीस्वतां ॥ असोनीयां ब्रह्मवेत्ता ॥ १ ॥ तोचि सद्गुरुपरिपूर्ण ॥ जया
संगें शुद्धज्ञान ॥ २ ॥ इतरें निजहित हानी ॥ द्विजपावलसे जनीं ॥ ३ ॥ हं
सदास म्हणे सत्र ॥ अंत्यजाचें अपवित्र ॥ ४ ॥

अभंग २१६.

चुना मारवोनीयां वायसें निजांगा ॥ संपादिलें सोंगा हंसाचिया ॥ १ ॥ अ-
ज्ञजनतेथें सकळ ठकले ॥ वर्म ओळखिलें चतुरेंचि ॥ २ ॥ समान दिस-
तां ठकती ना ज्ञानी ॥ खूण भिन्नजनीं ओळखीची ॥ ३ ॥ हंसदास म्ह-
णे हंसामुक्तचारा ॥ काकपाठमोरा होय तेथें ॥ ४ ॥

अभंग २१७.

शुष्क भिक्षेलागीं नाहीं अडचण ॥ पाहिजे तेथून घ्यावी सुखें ॥ १ ॥
ऐशी मोकळीक नाहींच सिद्धान्तीं ॥ मुख्य श्रेष्ठवर्णीं पक्षीं सर्मी ॥ २ ॥
अनादि पासोनी हाचि शिष्टाचार ॥ केल्या भ्रष्टाकार विपरीत ॥ ३ ॥ को
णी कैसें करो परीशिकवावें ॥ कळवळोनी जीवें बोलियेलों ॥ ४ ॥ हंस-
दासा श्रोत्री ब्रह्मनिष्ठा वीण ॥ सद्बोधसिद्धान्त घेणें नाहीं ॥ ५ ॥

अभंग २१८.

ज्ञान अभिमान नाहीं जया अंगीं ॥ वेदीं भाव जगीं सर्वज्ञ जो १ तया पुरुषाशी शरण रिघावें ॥ अनन्यता भावें करोनीयां ॥ ध्रु० ॥ परदोष गुण नुच्चारी वाचेनें ॥ परदाराधनें नावलोकी ॥ तया० ॥ २ ॥ सर्वभूतीं दया विषयीं उदास ॥ नरोनी अभ्यास तारीतजो ॥ तया० ॥ ३ ॥ जन निंदी तरी क्षमाशीळ भारी ॥ नुठेचि अंतरीं द्वेषज्याच्या ॥ तया० ॥ ४ ॥ घालीना सांकडें शिष्यालागीं कदा ॥ पाहे जो त्या सदां ब्रह्मरूप ॥ तया० ॥ ५ ॥ वर्णाश्रम धर्मीं चाले यथारीती ॥ नामरूप भ्रांती ओळखी जो ॥ तया० ॥ ६ ॥ प्रारब्धाच्या योगें महालाभ हानि ॥ होतां नोहे मनीं हर्ष-खेद ॥ तया० ॥ ७ ॥ उंचनीच नेणे एक गुरुपूर्ण ॥ नरनारी भिन्न दिसतीना ॥ तया० ॥ ८ ॥ बोलतां चालतां मोडेना समाधी ॥ वरी दृढबुद्धी गुरुभक्ति ॥ तया० ॥ ९ ॥ हंसदास म्हणे जीवन्मुक्त जनीं ॥ हरिच्या कीर्तनीं प्रेमभारी ॥ तयापुरु० ॥ १० ॥

अभंग २१९.

वस्तुमात्रा परा ॥ गुरुराया परात्परा ॥ १ ॥ नामरूपाशी अतीता ॥ कार्य कारण अलिप्ता ॥ २ ॥ सच्चित्सुख कंदा ॥ गुरुनाथा ब्रह्मानंदा ॥ ३ ॥ सोहं हंसा गुरुपूर्णा ॥ पिंडब्रह्मांडजीवना ॥ ४ ॥ दास म्हणे हो गुरुवरा ॥ मी नभीन तूंचि सारा ॥ ५ ॥

अभंग २२०.

दिसेना भासेना ॥ घेऊं जातां सांपडेना ॥ १ ॥ दवडितां ते नजाय ॥ जाणूं जातां अंतराय ॥ २ ॥ नेणतां अकळती ॥ ऐशी जे कां वस्तुस्थिती ॥ ३ हंसदास म्हणे प्राप्त ॥ गुरुपादसेवा होत ॥ ४ ॥

अभंग २२१.

रामकृष्णादिक अवतारी झाले ॥ शरण रीघाले सद्गुरूशी ॥ १ ॥ तेथें कोण पाड इतराजीवांचा ॥ म्हणोनी सर्वांचा गुरुसरवा ॥ २ ॥ सद्गुरु वांचोनी नाहीं नाहीं गति ॥ गर्जनाति श्रुति बहुसाल ॥ ३ ॥ हंसदास म्हणे लज्ञानाळल्या जीवा ॥ गुरुचि विसावा सत्यसत्य ॥ ४ ॥

अभंग २२२.

सद्गुरूशी उणा उपमे सागर ॥ सागराशी पार पहा आहे ॥ १ ॥ अगाधता तेही नाहींनाहीं पूर्ण ॥ व्यापकता जाण तेहीनाहीं ॥ २ ॥ निश्चळता म्हणों येईना कल्पांतीं ॥ निर्विकारस्थिती तेही नाहीं ॥ ३ ॥ हंसदास म्हणे किती बोलूं वाणी ॥ नुपमे अवनी सकळही ॥ ४ ॥

अभंग २२३.

देव जवळी अंतरीं ॥ पंचा कोशांचे भीतरीं १ अतिगुप्त अतिगुप्त ॥ परी आहे सर्वगत ॥ २ ॥ दुग्ध जळ एकभासे ॥ गुप्तप्रगटचि जैसें ॥ ३ ॥ दास म्हणे हंसावीण ॥ तेंथे निवडुन ऐसा कोण ॥ ४ ॥

अभंग २२४.

हिंगापासोनीयां सुगंध परिमळ ॥ केवी हो मिळेल सांगाना कां ॥ १ ॥ कोळसा घांशीतां मिळेना सफेता ॥ भिकाऱ्यापें अर्थी पाविजेना ॥ २ ॥ प्रकाश मिळेना कृष्णारात्रीपूनी ॥ कडू वृंदावनीं शर्कराते ॥ ३ ॥ हंसदास म्हणे तैसेचि हे जन ॥ पावतीना ज्ञान अज्ञानापें ॥ ४ ॥

गुरुमाहात्म्याचे अभंग समाप्त.

तुकाराम कृत.

अभंग २२५.

नबोलावें परि पडिला प्रसंग ॥ हाका मारी जग तुझ्या नांवें ॥ १ ॥ लटिकेंचि सोंग मांडिसी पसारा ॥ भिकारी तूं खरा कळों आलें ॥ २ ॥ निलाजरे आह्मी करूनियां धीर ॥ राहिलों आधार धरूनी तूझा ॥ ३ ॥ केसा नेणों आतां करिशी शेवट ॥ केली खटपट त्याचा पुढें ॥ ४ ॥ तुका म्हणे कांहीं नबोलसी देवा ॥ उगीचही सेवा घेसी माझी ॥ ५ ॥

अभंग २२६.

नको सोडूं अन्न नको सेवूं वन ॥ चिंती नारायण सर्वकाळ ॥ १ ॥ मातेचिया खांदीं बाळनेणे शीण ॥ भावत्याचा भिन्न मूटाचिया ॥ २ ॥ नको गुंतूं त्यागीं नको गुंतूं भोगीं ॥ लावी सर्व आंगीं देवाचिया ॥ ३ ॥ तुका म्हणे नको पुसूं वेळोवेळां ॥ उपदेश निराळा उरला नाहीं ॥ ४ ॥

तु० अ० स०

अथश्रीरामदासकृत
स्फुट अभंग
प्रारंभ.
अभंग २२७.

कायामाया छाया हें कांहीं तगेना ॥ वैभव जगेना जन्मवरी ॥ १ ॥ जन्मवरी लोक देखत आहेती ॥ किती येती जाती सांडूनियां ॥ २ ॥ सांडूनियां जाती कन्या पुत्र धन ॥ सर्व साभिमान लौकिकाचा ॥ ३ ॥ लौकिकाचा भाव लौकिकीं राहिला ॥ प्राणिमात्र गेला एकलाचि ॥ ४ ॥ येकलाचि येतो येकलाचि जातो ॥ मध्येंचि भुलतो मायाजाळें ॥ ५ ॥ मायाजाळ माया हें कांहीं कळेना ॥ मनाची वासना अनावर ॥ ६ ॥ अनावर मन कदा आवरेना ॥ धरितां धरेना अनुमानें ॥ ७ ॥ अनुमानें कांहीं नव्हे समाधान ॥ जंव आत्मज्ञान पाविजेना ॥ ८ ॥ पाविजेना मोक्ष तुटेना बंधन ॥ श्रवण मनन जेथें नाहीं ॥ ९ ॥ जेथें नाहीं सारासार विचारणा ॥ या जन्ममरणा तेथें ठाव ॥ १० ॥ तेथें ठाव झाला देहसमंधासी ॥ होती पापराशी अनुमानें ॥ ११ ॥ अनुमानें पाप अनुमानें पुण्य ॥ अनुमानें धन्य होईजेना ॥ १२ ॥ होईजेना धन्य विचारणें विण ॥ लौकिकाचा शीण व्यर्थ जातो ॥ १३ ॥ व्यर्थ जातो शीण देखत देखतां ॥ लौकिक तत्वता राखवेना ॥ १४ ॥ राखवेना परी राखिला पाहिजे ॥ मनामध्यें कीजे विचारणा ॥ १५ ॥ विचारणा कीजे या देव भक्तांची ॥ कर्ता कोण तोची वोळखावा ॥ १६ ॥ वोळखावा कर्ता सर्वत्र सृष्टीचा ॥ मीतो कोण कैंचा धुंडाळावें ॥ १७ ॥ धुंडाळावें महा वाक्य पंचीकरण ॥ तत्वाचें विवरण यथा सांग ॥ १८ ॥ यथासांग व्यंग पडोंचि नेदावें ॥ अत्यंतचि व्हावें सावधान ॥ १९ ॥ सावधान पणें देवासी पहावें ॥ नाशिवंत जावें सांडूनियां ॥ २० ॥ सांडूनियां सर्व अष्टधा प्रकृती ॥ विवेकाची गति ओळखावी ॥ २१ ॥ वोळखावी मुख्य सज्जनाची कृपा ॥ तेणें पुण्यपापा नातळावें ॥ २२ ॥ नातळावें कदा दृश्य पदार्थासी ॥ असोनि देहासी लिंपोंनये ॥ २३ ॥ लिंपोंनये जैसें पद्मिणीचें पत्र ॥ देहडिंभमात्र चालतसे ॥ २४ ॥ चालतसे सर्व तत्वांचें गांठोडें ॥ तेथें काय वेडें गुंडाळलें ॥ २५ ॥ गुंडाळलें वेडें देहसंबंधासी ॥ भ्रमें विवेकासी सांडूनियां ॥ २६ ॥ सांडूनियां सार घेईल असार ॥ ऐसा अनावर भ्रम आहे ॥ २७ ॥ भ्रम आहे जया अंतरीं संचला ॥ तोचितो माजला या संसारीं ॥ २८ ॥ या सं-

सारीं येक स्फ्लोनियां गले ॥ येक ते बांधले संकल्यानें ॥ २९ ॥ संकल्यानें सु-
टे ऐसा कोण आहे ॥ ईश्वरासी पाहे शोधूनियां ॥ ३० ॥ शोधूनियां पाहे तो
चि देवलाहे ॥ येर तो नराहे देवापाशीं ॥ ३१ ॥ देवापाशीं राहे बहुतां स्फूर्तें
॥ लौकिकासी भूतें झडपिती ॥ ३२ ॥ झडपिती भूतें सत्यचि मानितां ॥
देव पाहों जातां भूतें मिथ्या ॥ ३३ ॥ भूतें मिथ्या ऐसें हृदयीं बिंबलें ॥
ते व्हांचि जाहलें समाधान ॥ ३४ ॥ समाधान आहे मायातीत होतां ॥ ना
थिली अहंता घेऊंनये ॥ ३५ ॥ घेऊंनये कदां पक्ष असत्याचा ॥ वेगीं या
सत्याचा पंथधरा ॥ ३६ ॥ पंथ धरा जेणें परत्र पाविजे ॥ देवासि लाहिजे
सन्निधानें ॥ ३७ ॥ सन्निधानमात्रें तरे बहुजन ॥ पावन पावन होईजेतें
॥ ३८ ॥ होइजे पावन तेंचितें स्वहित ॥ सोडितां पतित होईजेतें ॥ ३९ ॥ हो-
ईजेतें कष्टी तेंचि कां धरावें ॥ वेगीं उद्धरावें आपणाशी ॥ ४० ॥ आपणा-
शी वैर कदां करूंनये ॥ अंतीं सर्व जाय निघोनियां ॥ ४१ ॥ निघोनियां जा-
य त्याचें घेशी काय ॥ वेगीं धरी सोय शाश्वताची ॥ ४२ ॥ शाश्वताची सो
य सांडूनी करंटा ॥ व्यर्थ बारा वाटा धांवतसे ॥ ४३ ॥ धांवतसे चहूं कडे
अनुमानें ॥ तया समाधानें मोकलिलें ॥ ४४ ॥ मोकलिलें मन ऐसेंही क-
ळेना ॥ मातला वळेना मनासंगें ॥ ४५ ॥ मनासंगें कदा निःसंगता नये ॥
अपाय उपाय मानीतसे ॥ ४६ ॥ मानितसे मनें जें जें बोळखिलें ॥ स्वरू
प राहिलें मनातीत ॥ ४७ ॥ मनातीत होतां होय सार्थकता ॥ मनासवें
जातां अधोगती ॥ ४८ ॥ अधोगति चुके तें कांहीं करावें ॥ मनासंगें व्हा-
वें कासावीस ॥ ४९ ॥ कासावीस पंच भूतिक राहतां ॥ भूतांसि पा-
हतां भूतलोक ॥ ५० ॥ भूतलोक वेगीं सांडोनियां जावें ॥ विचारें पा
वावें परब्रह्म ॥ ५१ ॥ परब्रह्म तेंचि आपणचि आहे ॥ दास म्हणे पाहे
अनुभव ॥ ५२ ॥

अभंग २२८.

गणेश नमावा आणि सरस्वती ॥ मारुती गभस्ती चंद्रमोळी ॥ १ ॥ वि
ष्णु खंडेराव भगवती भैरव ॥ पांडुरंगी भावशामराज ॥ २ ॥ हरिदिनीं
निन्हार पापाचा संहार ॥ व्रत सोमवार थोर आहे ॥ ३ ॥ गोमुख गोकर्ण

गोमय गोमूत्र ॥ गोशृंग पवित्र तर्पणासी ॥ ४ ॥ तुळशी काळोत्री बेल गंगावती ॥ रुद्राक्ष विभूती पापनाशी ॥ ५ ॥ विष्णुद्वारावती तुळशीच्या माळा ॥ पाहिजे गोपाळा दहींभात ॥ ६ ॥ आषाढीं कार्तीकीं आंवळीचे वनीं ॥ घालावीं भोजनें ब्राह्मणांसी ॥ ७ ॥ ब्राह्मणांच्या तीर्थें पापक्षय होतो ॥ जन उद्धरतो विप्रवाक्यें ॥ ८ ॥ लिंगाची लाखोली लिंगा अभिषेक ॥ येणेंही विवेक पाविजेतो ॥ ९ ॥ अश्वत्थाची पूजा आणि प्रदक्षणा ॥ ध्यावा क्षणक्षणा नारायण ॥ १० ॥ शालिग्राम पुण्य बहुतचि जोडे ॥ नर्मदे रोकडे हनुमंत ॥ ११ ॥ बाण चक्रांकित सोमसूर्यकांत ॥ नांदकें दुरित नाशिताती ॥ १२ ॥ अन्न ब्रह्म आहे विचारोनि पाहे ॥ शरीर हें राहे तयाचेनि ॥ १३ ॥ आपो नारायण सकळां जीवन ॥ कारण पर्जन्य पाहिजे तो ॥ १४ ॥ चंदनाचीं काष्ठें आणि बेलकाष्ठें ॥ थोर दंडकाष्ठें पळसाचीं ॥ १५ ॥ मृगाचें कातडें डुकराचे केश ॥ रुद्राक्ष भद्राक्ष तुळशीमाळा ॥ १६ ॥ भूमंडळीं तीर्थें तीं किती सांगावीं ॥ सर्वही फिरावीं कोणी एकें ॥ १७ ॥ अघाडा त्या दूर्वा कोमळ अपूर्वा ॥ तेणेंचि पूजावा लंबोदर ॥ १८ ॥ रुईमांदारांचीं फुलें कण्हेराचीं ॥ आणि जास्वंदीचीं अरगुंद ॥ १९ ॥ भूमंडळावरी थोर शीतळोदकें ॥ नासती पातकें तत्क्षणीं ॥ २० ॥ काऊजी भिऊजी पाठोरे पिठोरे ॥ ह दगा पुजारे येक्या भावें ॥ २१ ॥ डाऊतें आनत आणि शाखा व्रत ॥ द्विदळ नेमस्त सेवूंनये ॥ २२ ॥ भोजनाचे वेळीं एकवादी करा ॥ आणि मौन धरा स्वयें पाक ॥ २३ ॥ स्नान संध्या प्रदक्षणा नमस्कार ॥ श्राद्धपक्ष थोर सांडूनये ॥ २४ ॥ ब्राह्मणासी वैश्वदेव उपासना ॥ करावें तर्पणा आदरेंसीं ॥ २५ ॥ करावीं अलोड्य वेद आणि शास्त्रें ॥ मंत्रसूक्तनिस्तोत्रें नाना परी ॥ २६ ॥ तपें पुरश्चरणें ध्यानस्थ बैसावें ॥ सांग संपादावें देवतार्चन ॥ २७ ॥ धरणीं पारणीं नित्य उपोषणें ॥ तेणें होती क्षीण महादोष ॥ २८ ॥ काव्यें अभ्यासावीं पुराणें सांगावीं ॥ कवित्वें करावीं सावकाशें ॥ २९ ॥ फाल्गुन महात्में तींही संपादावीं ॥ देवतें पूजावीं विलगट ॥ ३० ॥ मांगीणी जोगीणी राहाणे गोंधळे ॥ डांकाचे कुल्हाळे जेऊं घाली ॥ ३१ ॥ बोलवावा मुंज्या नरसिंह झोटिंग ॥ पूजा करा सांग देवतांची ॥ ३२ ॥ देवतें तीं भूतें सिद्ध शिवकळा ॥ पूजावा आगळा पंचाक्षरी ॥ ३३ ॥ नानातीर्थें व्रतें सांग संपादावीं ॥

अघोरें करावीं नानाकर्मे ॥३४॥ बगाडें कुलूप शडी आणि बेडी ॥ कामना शेकडी पुरतसे ॥३५॥ गळही टोंचावे निंबही नेसावे ॥ खोडे ही घालावे हातीं पायीं ॥३६॥ गुगुळ जाळावे पोतही खेळावे ॥ जोगी ते पुजावे भैरवाचे ॥३७॥ दया दान धर्म करावा संभ्रम ॥ चुकवावें कर्म संसारींचें ॥३८॥ संसारींचें कर्म तोडितां तुटेना ॥ मार्गेचि फुटेना विवेकाचा ॥३९॥ विवेकाचा मार्ग संतसंगें कळे ॥ उदंड निवळे विवेकानें ॥४०॥ भ्रष्ट शठ मुक्त विवेक सांडावा ॥ कवळी दंडावा अनाचार ॥४१॥ अनाचारें ज्ञान कदां निवळेना ॥ इहलोक कळेना परलोक ४२परलोक माया सांडूनि पहावा ॥ अष्टधेचा गोंवा घालूंनये ॥ ४३॥ घालूंनये वाद वाउगा वेवाद ॥ तेणें गुणें खेद होत असे ॥४४॥ होत आहे पुढें जयाशी कल्यांत ॥ सर्व नाशिवंत सांडा मागें ॥४५॥ सांडा मागें बंड पाषांड थोतांड ॥ चिंतावा अखंड गुणातीत ॥४६॥ गुणातीत देव त्रिगुणा परता ॥ तेथें तूं सरता होई बापा ॥४७॥ बाप माय सखे कोणी कामानये ॥ धुंडाळावी सोय मूळाकडे ॥४८॥ मूळाकडे फळ फळाकडे मूळ ॥ मूळचि निर्मूळ भक्तियोगें ॥४९॥ भक्तियोगें ज्ञान वैराग्य पाविजे ॥ परत्र लाहिजे दास म्हणे ॥५०॥

अभंग २२९.

अज्ञान जनाचे देव नानापरी ॥ त्यांची संख्या करी कोण आतां ॥१॥ कोण आतां देव पावेल तयांसी ॥ जन्ममरणासी चुकविता ॥२॥ चुकविता देव पाहतां दिसेना ॥ निश्चयो वसेना येकेठायीं ॥३॥ येके ठायीं देव येके ठायीं भाव ॥ चुकला उपाव सार्थकाचा ॥४॥ सार्थकाचा देव तरीच सांपडे ॥ जरी कांहीं घडे संतसेवा ॥५॥ संतसेवा भावें करितां तरले ॥ जनउद्धरले नेणों किती ॥६॥ नेणों किती जन साधूचे संगती ॥ आपुले प्रचिती मुक्त झाले ॥७॥ मुक्त झाले ज्ञान विचार पाहतां ॥ स्वरूपीं राहतां निरंतर ॥८॥ निरंतर देव तुटेना फुटेना ॥ चळेना ढळेना कदाकाळीं ॥९॥ कदाकाळीं देव रचेना खचेना ॥ येइना जाइना निरंजन ॥१०॥ निरंजन देव पाहतां दिसेना ॥ परिनो नासेना कल्पकोटी ॥११॥ कल्पकोटी गेले देवासी नेणतां ॥ यातना भोगितां जन्मोजन्मीं ॥१२॥ जन्मोजन्मीं देव

जवळी चुकला ॥ प्राणी भांबावला मायाजाळें ॥ १३ ॥ माया जाळ कांहीं उमजत नाहीं ॥ देव ठायीं ठायीं कल्पनेचे ॥ १४ ॥ कल्पनेचे देव कल्पांतीं नासती ॥ ऐसें वेद श्रुती बोलतसे ॥ १५ ॥ बोलतसे श्रुती दृश्य नाशिवंत ॥ जाणिजे शाश्वत परब्रह्म ॥ १६ ॥ परब्रह्म आहे सर्वत्र व्यापक ॥ तेंचि पाहे येक गुरुमुखें ॥ १७ ॥ गुरुमुखें ब्रह्म विचार पहावा ॥ निश्चयो राहावा निर्गुणाचा ॥ १८ ॥ निर्गुणाचा ध्यास निर्गुण करील ॥ मग उद्धरील आपणासी ॥ १९ ॥ आपणाशी पाहे जो कोणी शोधुनी ॥ तो जन्मा पासूनी मुक्त झाला ॥ २० ॥ मुक्त झाला देह संबंध सांडितां ॥ निर्गुण धुंडितां निर्गुणचि ॥ २१ ॥ निर्गुणचि स्वयें संतसंगें झाला ॥ तोचि येक भला समाधानी ॥ २२ ॥ समाधानी साधू जोडतां संकट ॥ मिथ्या खटपट जेथें नाहीं ॥ २३ जेथें नाहीं माया तो माये वेगळा ॥ ऐसा तो विरळा साधुजन ॥ २४ ॥ साधुजन स्वयें तो झाला देवचि ॥ जेथें ये मायेची वार्ता नाहीं ॥ २५ ॥ वार्ता नाहीं ऐसें सज्जन जाणती ॥ अज्ञान नेणती कांहीं केल्या ॥ २६ ॥ कांहीं केल्या पापी पुण्य आचरेना ॥ संसार सरेना दुःखमूळ ॥ २७ ॥ दुःखमूळ जन्म ज्ञानें निरसावा ॥ विवेक पहावा सारासार ॥ २८ ॥ सारें निराकार असार आकार ॥ निराकार पार पाविजेतो ॥ २९ ॥ पाविजेतो परी अर्थी विवरावें ॥ विवेकें विरावें स्वस्वरूपीं ॥ ३० ॥ स्वस्वरूपीं ज्ञाते जे कोणी विराले ॥ स्वरूपचि झाले आत्म बोधें ॥ ३१ ॥ आत्मबोधें स्थिती बाणलीसे जया ॥ मग तया माया आतळेना ॥ ३२ ॥ आतळेना माया ममता अंतरीं ॥ नित्य निरंतरीं निरंतर ॥ ३३ ॥ निरंतर असे परि तो नदिसे ॥ गुप्त झाला भासे भासमात्रें ॥ ३४ ॥ भासमात्र देह तया ज्ञानियाचा ॥ अंतरीं सुखाचा सुखमूर्ती ॥ ३५ ॥ सुखमूर्ति सुखें दुःखाविरहीत ॥ बोलियेलों हेत कळावया ॥ ३६ ॥ कळावया हेत शब्द निःशब्दाची ॥ लक्ष अलक्षाची सोय लागे ॥ ३७ ॥ सोयलागे तेथें लक्षना अलक्ष ॥ मी हा पूर्वपक्ष बोलियेलों ॥ ३८ ॥ बोलियेलों शब्द अनिर्वाच्य वाचे ॥ जाणती मुक्तीचे वांटेकरी ॥ ३९ ॥ वांटेकरी झाले अवस्थे वेगळे ॥ श्रुतीसी नाकळे पार ज्याचा ॥ ४० ॥ पार ज्यांचा नाहीं अपार विदेही ॥ देहातीत पाहीं समाधान ॥ ४१ ॥ समाधान राहे निःसंग राहतां ॥ संग पाहीं जातां कासावी-

स ॥ ४२ ॥ कासावीस झालें संगाचेनि गुणें ॥ निःसंगचि होणें सर्वकाळ ॥ ४३ ॥ सर्वकाळ संग सोडावा आपुला ॥ मीपणाच्या बोला लागोंन ये ॥ ४४ ॥ लागोंनये कदां मनामागें मागें ॥ कल्पनेच्या त्यागें समाधान ॥ ४५ ॥ समाधान राहे संतांचे संगती ॥ वस्तूची प्रचीती वस्तुरूप ॥ ४६ ॥ वस्तुरूप झाला जो कोण्ही साधक ॥ धन्य तोचि एक लोकामध्यें ॥ ४७ ॥ लोकामध्यें परलोकचि साधावा ॥ भगवंत शोधावा नाना परी ॥ ४८ ॥ नानापरी संग रामीं रामदास ॥ भाविक विश्वास मोडूनये ॥ ४९ ॥

अभंग २३०.

संसार करितां होय सायुज्यता ॥ ऐसें कांहीं आतां सांगा स्वामी ॥ १ ॥ सांगा स्वामी कोण स्थिती जनकाची ॥ राज्य करितांचि मुक्त कैसा ॥ २ ॥ मुक्त कैसा होता देहींच विदेही ॥ कैसा लिप्त नाहीं करोनीयां ॥ ३ ॥ करोनियां सर्व आपण वेगळा ॥ सांगतेचि कळा आह्मा लागीं ॥ ४ ॥ आह्मा लागीं सांगा त्याचें समाधान ॥ रामदासा खुण पुसतसे ॥ ५ ॥ पुसतसे आतां पाहिजे बोलिलें ॥ कैसें राज्य केलें विदेहानें ॥ ६ ॥ विदेहानें सत्य स्वामीचें वचन ॥ तेथें विश्वासोन वर्ततसे ॥ ७ ॥ वर्ततसे जनीं अहंता सांडूनी ॥ अनादि कारणीं प्रकृतिहे ॥ ८ ॥ प्रकृतीचा प्रांत आदिमध्य अंत ॥ तेंचि तें निवांत रूप तुझें ॥ ९ ॥ रूपतुझें सदा सर्वत्र संचलें ॥ वेदाचेनि बोलें महावाक्य ॥ १० ॥ महावाक्य तें तूं स्वरूप आहेसी ॥ जाण निश्चयेंसी आपणासी ॥ ११ आपणासी पाहतां झाली तन्मयता ॥ सोहं हें तत्वता मनीं धरी ॥ १२ ॥ मनीं धरी सोहं आत्मा हें वचन ॥ तेणें समाधान पावशील ॥ १३ ॥ पावशील निजस्वरूप आपुलें ॥ जरी विश्वासलें मन तेथें ॥ १४ ॥ मन तेथें जाय पवना सरिसें ॥ तंव मनीं नसे मनपण ॥ १५ ॥ मनपण गेलें स्वरूपीं पाहतां तेंसेंचि राहतां समाधान ॥ १६ ॥ समाधान बाणे त्यागितां संगासी ॥ जनकें शुकासी सांगीतलें ॥ १७ ॥ सांगीतलें संगत्यक्ता सुखी भव ॥ मग अनुभव शुक पाहे ॥ १८ ॥ शुक पाहे संग काय म्या धरिला ॥ विवरूं लागला स्वस्वरूपीं ॥ १९ ॥ स्वस्वरूपीं शुक नावरूप नाहीं ॥ जनक विदेही आढळेना ॥ २० ॥ आढळेना तुटी तेथें कैंची भेटी ॥ आठवण पोटीं स्वरूपाची ॥ २१ ॥ स्वरूप आठवी आपुला विसर ॥ शुक योगीश्वर बोलतानी ॥

२२॥ संगातीत झाला निःसंग पाहलां ॥ तेणेंरीती आलां समाधान ॥२३॥ समाधान बाणे सज्जन संगती ॥ तीन्हीही प्रचीती ऐक्यरूप ॥ २४॥ ऐक्य रूप वेदस्वामीचें वचन ॥ आपुलेंही मन सत्य मानी ॥२५॥ सत्य मानी ब्रह्म येर सर्व भ्रम ॥ अहंतेची सीमा बोलांडीली ॥ २६॥ बोलांडिली सीमा देह संबंधाची ॥ झालें असत्यचि स्वप्न जैसें ॥ २७ ॥ स्वप्न जैसें मानी जागृती आठव ॥ परितें जाणावें मिथ्याभूत ॥ २८॥ मिथ्याभूत माया सद्गुरुवचनें ॥ देहप्रारब्धानें वर्ततसे ॥ २९॥ वर्ततसे परी देह तूं नव्हेसी ॥ विश्वा स मानसीं दृढ धरी ॥ ३०॥ दृढ धरी अहंब्रह्म ऐसी खूण ॥ देहाचें कारण प्रकृतीच ॥ ३१ ॥ प्रकृतीचें रूप तें नव्हे स्वरूप ॥ पुण्य आणि पाप देहसंगें ॥ ३२॥ देहसंगें बापा निःसंगासी कैंचा ॥ वृत्ति निवृत्तीचा शून्याकार ॥ ३३॥ शून्याकार देह काईसा संदेहो ॥ वृत्ति शून्य पाहो संत जन ॥ ३४ ॥ संत जन जेणें स्वरूवें स्वरवावले ॥ तेंचि हें बोलीलें ओंवी मिसें ॥ ३५॥ ओंवी मिसें गुप्त पंथ हा सांपडे ॥ गुज ठायीं पडे योगियांचें ॥ ३६॥ योगीयांचें गुज योगीच जाणती ॥ जेथें नेतिनेती वेद बोले ॥ ३७ ॥ वेद बोलियेला त्रिविध वचन ॥ कर्मउपासना आणि ज्ञान ॥ ३८॥ ज्ञानाचा निश्चय बोलिला वेदांतीं ॥ आणि शास्त्रमतीं बहुसाल ॥ ३९॥ बहुसाल शास्त्र पाहतां सरेना ॥ आयुष्य पुरेना जन्मवरी ॥ ४०॥ जन्मवरी वायां संदेहीं पडावें ॥ केधवां घडावें समाधान ॥ ४१॥ समाधान घडे साधूचे संगतीं ॥ गीता भागवतीं हेंचि आहे ॥ ४२॥ हेंचि आहे सार जाणावें साचार ॥ करावा विचार शाश्वताचा ॥ ४३॥ शाश्वताचा भाव सर्व ठायीं पडे ॥ जरीं भावें घडे साधुसंग ॥ ४४ ॥ साधुसंगें देव पाविजे तत्वता ॥ शास्त्रें धांडोळितां आढळेना ॥ ४५॥ आढळेना जनीं दिसेना लोचनीं ॥ तेंया साधूचेनी पाविजेतें ॥ ४६॥ पाविजे तें निजस्वरूप आपुलें ॥ मन मांबावलें जिये ठायीं ॥ ४७॥ जियेठायीं तूटे सर्वही आशंका ॥ तेंचि लाभे एका साधुसंगें ॥ ४८॥ साधुसंग सत्य मानावा अंतरीं ॥ वेगीं सोय धरी आलयारे ॥ ४९॥ आलयारे संग साधूचा धरावा ॥ संसार तरावा साधुसंगें ॥ ५०॥ साधुसंगें ज्ञान रामदासीं झालें ॥ शरीर लागलें भक्तिसंगें ॥ ५१॥

अभंग २३१.

पहिलें प्रथम मूळीं परब्रह्म ॥ व्यापक सूक्ष्म जेथें तथें ॥ १ ॥ जेथें तेथेंच वस्तु आहे निराकार ॥ शब्द व्योमाकार प्रगटित ॥ २ ॥ प्रगटित असे दिसे नाना भासें ॥ विचारें विलसे ज्ञानियासी ॥ ३ ॥ ज्ञानियासी ज्ञानें कळे निरंजन ॥ आणि जन वन सारिखेंचि ॥ ४ ॥ सारिखेंचि आहे देव ओळखतां ॥ जेथें तेथें जातां देव भासे ॥ ५ ॥ देव भासे मनीं नित्य निरंतर ॥ बाह्य अभ्यंतर व्यापूनियां ॥ ६ ॥ व्यापूनियां आहे सर्वांचे अंतरीं ॥ अनुभवें हरि ओळखावा ॥ ७ ॥ ओळखावा परि ओळखतां नये ॥ म्हणोनि उपाय साधुसंग ॥ ८ ॥ साधुसंग धरी श्रवणें विवरी ॥ सारासार करी विचारणा ॥ ९ ॥ विचारणा करी देवा निर्गुणाची ॥ आणि सगुणाची उपासना ॥ १० ॥ उपासना कर्म हें आधीं पाळावें ॥ मग सांभाळावें ब्रह्मज्ञान ॥ ११ ॥ ब्रह्मज्ञान नसे तेज न आंधळें ॥ सन्मार्गीं पांगुळे क्रियाभ्रष्ट ॥ १२ ॥ क्रियाभ्रष्ट कर्म उपासनेंवीण ॥ नेणतां निर्गुण सर्व मिथ्या ॥ १३ ॥ सर्व मिथ्या जंव ब्रह्मज्ञान नाहीं ॥ क्रिया कर्म कांहीं सोडवीना ॥ १४ ॥ सोडवीना कर्म याकर्मा पासूनी ॥ भगवंतावांचूनी तारांबळी ॥ १५ ॥ तारांबळी झाली देवासि नेणतां ॥ कर्मी गुंडाळलां देव कैंचा ॥ १६ ॥ देव कैंचा भेटे कर्म ऊर फुटे ॥ संशयचि वाटे सर्वकाळ ॥ १७ ॥ सर्व काळ गेला संदेहीं पडतां ॥ नित्य चोरबाळितां कलेवर ॥ १८ ॥ कलेवर काया नित्य धूत गेला ॥ लाविलो कोणाला उपकार ॥ १९ ॥ उपकार कैंचा सेवक देवाचा ॥ आणि कुटुंबाचा भारवाही ॥ २० ॥ भारवाही झाला देवासी चुकला ॥ लौकिकचि केला जन्मवरी ॥ २१ ॥ जन्मवरी केलें अंतीं व्यर्थ गेलें ॥ कासावीस झालें वायां वीण ॥ २२ ॥ वायांवीण काळ गेला कीं निर्फळ ॥ कर्म हें सबळ सुटेनाकीं ॥ २३ ॥ सुटेना कीं कर्म कोण सोडवीता ॥ सांडूनी अनंता कर्म केलें ॥ २४ ॥ कर्म केलें देह चालतां निर्मळ ॥ खंगतां वोंगळ देह झाला ॥ २५ ॥ देह झाला क्षीण सदा हागवण ॥ मृत्तिकेचा शीण कोण करी ॥ २६ ॥ कोण करी तेव्हां कर्माचें पाळण ॥ झाली भणभण शरीराची ॥ २७ ॥ शरीराची जेव्हां झाली भणभण ॥ तेव्हां नारायण भजों पाहे ॥ २८ ॥ भजों पाहे तेव्हां नारायण कैंचा ॥ गेला अभाग्याचा व्यर्थ काळ ॥ २९ ॥ व्यर्थ

काळ गेला देवा न भजतां ॥ देह चोरखाळितां चोरखाळेना ॥ ३० ॥ चोरखाळेना देहे वाढवी संदेहे ॥ अंतकाळीं पाहे दैन्यवाणा ॥ ३१ ॥ दैन्यवाणा पाहे देवा न भजतां ॥ तेव्हां तुला आतां कोण सोडी ॥ ३२ ॥ कोण सोडी देव धुंडाळिल्या वांचूनी ॥ ह्मणोनी भजनीं सावधान ॥ ३३ ॥ सावधानपणें देवासि शोधावें ॥ तेणेंचि साधावे परलोक ॥ ३४ ॥ परलोक साधे संताचे संगती ॥ चुके अधोगती गर्भवास ॥ ३५ ॥ गर्भवास चुके ज्ञान अभ्यासितां ॥ वस्तूसी पाहतां वस्तूरूप ॥ ३६ ॥ वस्तुरूप होणें विवेकाच्या गुणें ॥ नित्यविवरणें सारासार ॥ ३७ ॥ सारासारें घडे असाराचा त्याग ॥ योगियां निःसंग सहजची ॥ ३८ ॥ सहजचि कर्म भासुनि स्फटला ॥ बोधें विनटला परब्रह्मीं ॥ ३९ ॥ परब्रह्मीं हेतू लागतां अहेतू ॥ देहीं देहातीतू रामदास ॥ ४० ॥

अभंग २३२ (नवविधाभक्ति)

देवनिराकार त्या नाहीं आकार ॥ आकार संहार होत आहे ॥ १ ॥ होत आहे जें जें तें सर्व जाणार ॥ जाणार होणार सर्व माया ॥ २ ॥ सर्व माया दिसे हें पंचभूतिक ॥ आत्मा आहे एक निरंजन ॥ ३ ॥ निरंजनीं जनवन कांहीं नसे ॥ दृश्यभास भासे कल्पनेसी ॥ ४ ॥ कल्पनेसी भासे तें सर्व कल्पित कल्पनेरहित परब्रह्म ॥ ५ ॥ परब्रह्म नाहीं ऐसा ठाव केंचा ॥ धन्य तो देवाचा आत्मज्ञानी ॥ ६ ॥ आत्मज्ञानी नर पाहे सारासार ॥ पुढें तदाकार होत आहे ॥ ७ ॥ होत आहे जन्म सार्थक तयाचा ॥ जेथें सज्जनाचा अनुग्रह ॥ ८ ॥ अनुग्रह घडे बहुतां सुकृतें ॥ साक्षात्कार जेथें रोकडाची ॥ ९ ॥ रोकडाची मोक्ष साधूचे संगती ॥ चुके अधोगती आत्मज्ञानें ॥ १० ॥ आत्मज्ञानें होत आत्मनिवेदन ॥ भक्तीचें लक्षण नवविधा ॥ ११ ॥ नवविधाभक्ती श्रवण करावी ॥ धारणा धरावी श्रवणाची ॥ १२ ॥ श्रवणाची स्थीती ब्रह्मनिरूपणें ॥ श्रवण मननें निदिध्यास ॥ १३ ॥ निदिध्यास मनीं वस्तूचा धरावा ॥ विचार करावा आपुलाही ॥ १४ ॥ आपुलाही ठाव ज्ञानें होतो वाव ॥ जाणीजे उपाव श्रवणाचा ॥ १५ ॥ श्रवणाचा भाव जाणते जाणतीं ॥ तिन्हीही प्रतीती ऐक्यरूप ॥ १६ ॥ ऐक्यरूप देव भक्त नामांकित ॥ अनंतीं अनंत जैसा तैसा ॥ १७ ऐसा आहे लाभ श्रवण भक्तीचा ॥ जेथें विभक्तीचा ठाव नाहीं ॥ १८ ॥ ठाव नाहीं ऐसें श्रवणें जाणावें ॥ कीर्तन करा-

वें हेंची आतां ॥ १९ ॥ हेंचि हें कीर्तन नित्य निरंतर ॥ ग्रंथाचें अंतर विवरावें ॥२०॥ विवरावें जेणें तोचि तो जाहाला ॥ रंक तो पावला राज्य पद ॥२१॥ पदीं पद प्राप्त झालें संतसंगें ॥ सद्य अंतरंगें समाधान ॥२२॥ समाधान झालें श्रवणें कीर्तनें रामाच्या स्मरणें चित्त शुद्धी ॥२३॥ चित्तशुद्धी झाली तेणें हें धरावें ॥ सेवन करावें सद्गुरूचें ॥२४॥ सद्गुरू करावा तें पादसेवन ॥ सद्गुरूतें ज्ञान होत आहे ॥२५॥ होत आहे ज्ञान सद्गुरू करितां ॥ होय सार्थकता गुरूचेनी ॥२६॥ गुरूचेनी परलोक ठायीं पडे ॥ सार तें निवडे प्रत्ययेसी ॥२७॥ प्रत्ययेसीं बोलतेंचि तें बोलणें ॥ अर्चन करणें गुरू देवा ॥२८॥ गुरू देवा लागीं कीजे नमस्कार ॥ साहावी सात्वार भक्ती ऐसी ॥२९ सर्व दास्य कीजे ती भक्ती सातवी ॥ सरव्य ते आठवी भक्ती जाण ॥३०॥ नवमीचें लक्षण आत्मनिवेदन ॥ सर्वदा अभिन्न परब्रह्मीं ॥३१॥ परब्रह्मस्वयें आपणचि होणें ॥ ऐशींहीं लक्षणें सार्थकाचीं ॥ ३२ ॥ सार्थक भजन आत्मनिवेदनें ॥ विवेकें अभिन्न देव भक्त ॥३३॥ देव भक्त कैसे हें आधीं पहावें ॥ स्थीतीनें राहावें सर्व काळ ॥३४॥ सर्वकाळ वस्त आहे जैशी तैशी ॥ देहप्रारब्धासी समर्पिला ॥३५॥ समर्पिला त्यासि होणार होईल ॥ जाणार जाईल पंचभूत ॥३६ पंच भूत माया मायीक दिसते ॥ होतें आणि जातें स्वप्नाकार ॥३७॥ स्वप्नाकार माया आपण वेगळा ॥ असोनि निराळा सर्वां मध्यें ॥३८॥ सर्वां मध्यें आहे परी सर्व साहे ॥ आहे तैसें आहे सदोदित ॥३९॥ सदोदित वस्त तेचि ते आपण ॥ रामदास खूण सांगतसे ॥४०॥

अभंग २३३.

सप्रचीत बोली मिथ्या कोण करी ॥ धन्य जो वीवरी विवेकानें १ ॥ विवेकाचे जन भेटतां संकट ॥ ज्यासि स्वटपट सुखरूप ॥२॥ सुखरूप संत सत्य साभिमानी ॥ तयासीच मानी येरां नाहीं ॥३॥ येरां नाहीं गती सत्यावांचोनीयां ॥ असत्याच्या पायां कोण पडे ॥४॥ कोण पडे जाणा संदेहाचे डोहीं ॥ कोणावीण नाहीं चाड आह्मां ॥५॥ आह्मां नाहीं चाड ते कोणा एकाची ॥ दृढ राघवाची कांस धरूं ॥६॥ कांस धरूं जेणें पावनचि केलें ॥ जेथें माझें झालें समाधान ॥७॥ समाधान झालें प्रत्ययासि आलें ॥ धन्य तीं पा-

ऊलें राघोबाचीं ॥ राघोबाचीं पदें मानसीं धरीन ॥ विश्व उद्धरीन हेळामा-त्रें ॥ ९ ॥ हेळामात्रें मुक्त करीन हे जन ॥ तरीच पावन राघोबाचा ॥ १० ॥ रा घोबाचादास मी झालों पावन ॥ पतीत तो कोण ऊरों शके ॥ ११ ॥ उरों शकें ऐ सें कल्पांतीं घडेना ॥ जो कोणी पुसेना त्यासी ऊणें ॥ १२ ॥ उणें नसे गा तां मा झ्या सूर्यवंशा ॥ कोणाची दुराशा नाहीं आह्मां ॥ १३ ॥ नाहीं आह्मां उणें रा-घोबाच्या गुणें ॥ ब्रीद हें राखणें पावनाचें ॥ १४ ॥ पावनाचें ब्रीद आह्मां प्रा प्त झालें ॥ प्रचितीस आलें किती एकां ॥ १५ ॥ किती एक जन ज्ञानें उद्धरिले कृतकृत्य झाले तात्काळची ॥ १६ ॥ तात्काळचि मोक्ष हें ब्रीद रामाचें ॥ होत असे साचें येणें काळें ॥ १७ ॥ येणें काळें मोक्ष जनां मी देईना ॥ दास ह्मण-वीना राघोबाचा ॥ १८ ॥ राघोबाचा वर पावलों सत्वर ॥ जनांचा उद्धार क-रावया ॥ १९ ॥ कराया समर्थ राम सूर्य वंशीं ॥ मज कासयासी रागें जतां ॥ २० ॥ रागेंजतां राग येईल समर्था ॥ हे तो कांहीं सत्ता माझी नव्हे ॥ २१ ॥ माझी सर्व सत्ता जानकी जीवना ॥ आतां मी लेखीना ब्रह्मादिकां ॥ २२ ॥ ब्र-ह्मादिकां माय जानकी पासूनी ॥ तयासी व्यापूनी राम आहे ॥ २३ ॥ रामआ-हे जनीं राम आहे वनीं ॥ राम निरंजनीं सारिखाची ॥ २४ ॥ सारिखाचि रा म दृष्टी पाहूं जातां ॥ तोचि पाहा आतां निरंतर ॥ २५ ॥ निरंतर कां हो रामअं-तरतां ॥ सांडूनियां जातां एकीकडे ॥ २६ ॥ एकीकडे जातां तेथें माझा राम सांडूनीयां भ्रम बरें पहा ॥ २७ ॥ बरें पाहा तुह्मीं आतांच पावाल ॥ पावन चि व्हाल रामरूप ॥ २८ ॥ राम रूपें सर्व रूपें निवारिलीं ॥ असतचि झालीं नाहीं जैशीं ॥ २९ ॥ नाहीं रूप जैसें भिंती चित्राकार ॥ तैसा हा आकार स्व-प्नजैसें ॥ ३० ॥ स्वप्नींचा आकार कल्पनेसी भासे ॥ रामरूप असे निर्विक ल्प ॥ ३१ ॥ निर्विकल्प राम कल्पितां होईजे ॥ मिळोनि जाईजे रामरूपीं ॥ ॥ ३२ ॥ रामरूपीं सर्व समाधान झालें ॥ पावनचि केलें पावनानें ॥ ३३ ॥ पा वन हा राम जो कोणी पावेल ॥ रामचि होईल निजध्यासें ॥ ३४ ॥ निदिध्या-स निज वस्तूचा धरावा ॥ श्रवण करावा साक्षात्कार ॥ ३५ ॥ साक्षात्कार हो तां नित्य निर्गुणाचा ॥ मग त्या गुणाचा पार नाहीं ॥ ३६ ॥ पार नाहीं ऐसें ने-मस्त जाणीजे ॥ शीघ्रचि पाविजे या संसारीं ॥ ३७ ॥ या संसारीं सुटे संसा र करितां ॥ सर्वही भोगितां भोगातीत ॥ ३८ ॥ भोगातीत जैसा श्रीकृष्ण

दुर्वासा॥ आत्मज्ञानी तैसा सर्व काळ॥३९॥ सर्व काल देहीं असतां विदेही रामदासीं नाहीं जन्म मृत्य॥४०॥

अभंग २३४

सर्वांगीं सुंदर कांसे पीतांबर॥ विद्येचा सागर वंदीयेला॥१॥ वंदियेली मनीं सरस्वती माता॥ सद्गुरु समर्था दंडवत॥२॥ दंडवत माझें संतसज्जनांसीं॥ भाविक जनांसी आलिंगन॥३॥ आलिंगनें माझें निवालें सर्वांग॥ भाविकांचा संग देई देवा॥४॥ देई देवा तूझें नाम अहर्निशीं॥ आठवी मानसीं रूप तूझें॥५॥ तुझाचि आधार मज अनाथासी॥ म्हणीआव्हेरीशी माय बापा॥६॥ माय बाप बंधू सज्जन सांगाती॥ तूंचि आदिअंतीं माहीयेर॥७॥ माहीयेर माझें पुण्य परायण॥ योगियां मंडणस्वामी माझा॥८॥ स्वामी माझा राम अंतरला दूरी॥ प्रस्तावा अंतरीं वाटतसे॥९॥ वाटतसे खंती सर्व काळ चित्तीं॥ केव्हां कृपा मूर्ति भेटईल॥१०॥ भेटईल केव्हां राम माझी माता॥ जीव हा दुश्चिता सर्व काळ॥११॥ सर्व काळ माझे मनीं आठवण॥ युगाच्या समान क्षण जातो॥१२॥ जातसेंहें वय वेंचोनियां माझें॥ रूप रामा तूझें दिसे नाकीं॥१३॥ दिसेनाकीं रूप सांवळें सुंदर॥ कांसें पीतांबर कासीयेला॥१४॥ कासियेली अंगीं चंदनाची उटी॥ मुक्त माळा कंठीं डोल देती॥१५॥ डोलताति माळा पदकीं रत्नकीळा॥ मृगनाभीटिळा रेखियेला॥१६॥ रेखियेला भाळीं सुगंध परिमळ॥ लोधले अळिकूळ झुंकारती॥१७॥ झुंकारतीबास घेती सावकाश रामराजाधीशा शोभतसे॥१८॥ शोभतसे माथा मुगुट झल्लाळ॥ किरीट तेजाळ रम्य शोभा॥१९॥ रम्यनिभासूर श्रीमुख साजिरें॥ दिव्य मकराकारें तळपती॥२०॥ तळपती कुंडलें बाह्य बाहुवटे॥ दोर्दंड गोमटे चापबाणें॥२१॥ चापबाण करीं नवरत्न भूषणें॥ तीं वीर कंकणें कीर्तीमुखें॥२२॥ मुखें मुरडूनीसिंह जाती वनीं॥ जघन देखोनि संकोचिले॥२३॥ संकोचले दैत्य पुनळे तोडरीं॥ गर्जती नेपुरीं अंदू वांकी॥२४ अंदू वांकी पायीं आणि वीरासन॥ माझे मनीं ध्यान आठवतें॥२५॥ आठवला ध्यानीं रामचंद्र चित्तीं॥ सन्मुख मारुती उभा असे॥२६॥ उभाअसे सर्व बंधूंचा समुदाव॥ त्रिकूटाचा राव बिभीषण॥२७॥ बिभीषणआ-

णि किष्किंधेचा राव ॥ सर्व समुदाव वान्नरांचा ॥२८॥ वान्नरांसहीत राम राजाधीश ॥ आनंद जनांस थोर झाला ॥२९॥ झाला यशवंत राम सूर्यवंशीं ॥ रामीं रामदासी भेटी झाली ॥३०॥

अभंग २३५.

बहू काळ गेले देवासी धुंडितां ॥ देव पाहों जातां जवळीच ॥१॥ जवळीच आहे पाहातां न दीसे ॥ सन्निधचि असे रात्रंदीस ॥२॥ रात्रंदीस देव सबाह्य अंतरीं ॥ जिवां क्षणभरी विसंबेना ॥३॥ विसंबेना परी जीव हे नेणती ॥ जाती अधोगती ह्मणोनीयां ॥४॥ ह्मणोनियां सदा सावध असावें ॥ विन्मुख नसावें राघवासी ॥५॥ राम पूर्व पुण्यें झालिया सन्मुख ॥ मग तो विन्मुख होऊं नेणें ॥६॥ होउ नेणें राम सर्वांग सुंदर ॥ नित्यनिरंतर मागें पुढें ॥७॥ मागें पुढें सन्मुखचि चहूं कडे ॥ भेटी होती वाड राघवाची ॥८॥ राघवाचि भेटी झाल्या नाही तूटी ॥ मग कल्पकोटी चिरंजीवी ॥९॥ चिरंजीवी होय राघवीं मिळतां ॥ तेथें पाहों जातां मृत्यू नाहीं ॥१०॥ नाहीं जन्म मृत्यू नाहीं येणें जाणें ॥ स्वरूपीं राहाणें सर्व काळ ॥११॥ सर्वकाळ मन तदाकार होय ॥ जरी राहे सोय श्रवणाची ॥१२॥ श्रवणाची सोय संताचेनि संगें ॥ विचारेंचि भंगे अहंभाव ॥१३॥ अहंभावें राम भेटला न जाय ॥ जवळीच होय दूरी कैसा ॥१४॥ दुरी होय कैसा अहंभाव करी ॥ जवळीच चोरी आपणासी ॥१५॥ आपणासिचोरी सबाह्य अंतरीं ॥ आणि सृष्टीभरी नांदतसे ॥१६॥ नांदतसे अंत नाहीं तो अनंत ॥ जाणतील संत अनुभवीं ॥१७॥ अनुभवीं जाणे येथींची हीखूण ॥ येरां विटंबण वाटईल ॥१८॥ वाटईल सुख संत सज्जनांसी रामीं रामदासीं भेटी झाली ॥१९॥

अभंग २३६.

माझें थोरपण वेद वाखाणिती ॥ ऐशी हे प्रचीती सिद्ध आतां ॥१॥ सिद्ध आतां बोध देखत देखतां ॥ होय सार्थकता शीघ्र काळें ॥२॥ शीघ्र काळें काळ सर्व संहारिला ॥ अनुभव आला रोकडाची ॥३॥ रोकडाचि आतां तुह्मीं तरी पहा ॥ विवेकानें आहा काय नेणों ॥४॥ नेणों महिमान विवेकी जनांचें ॥ होय सज्जनांचें मूळस्थान ॥५॥ मूळस्थानें मूळ होईजे

केवळ ॥ कोणरे चांडाळ मिथ्या बोले ॥ ६ ॥ मिथ्या बोलवेना पहा विवंच
ना ॥ सिद्ध विवंचना केसें येतें ॥ ७ ॥ केसें येतें आत्म प्रचीती आपण ॥
मी तूं ऐसें कोण सांग बापा ॥ ८ ॥ सांग बापा मनीं बरें विचारूनी ॥ त
त्वाची झाडणी करूनियां ॥ ९ ॥ करूनियां पंचीकर्णविवरण ॥ पुढें मी-
तूं पण कोठें आहे ॥ १० ॥ आहे तैसें आहे मत्ययें जाणावें ॥ कोणासी ह्म-
णावें काय आतां ॥ ११ ॥ काय आतां होतें बहु बोलोनियां ॥ घेतलेंसेजा
या सर्व कांहीं ॥ १२ ॥ सर्व कांहीं दृश्य असे जाई जणें ॥ माझा मीच जा-
णें कोणा सांगें ॥ १३ ॥ कोणा सांगों आतां हें कोण घेईल ॥ वायांचि जा
ईल अभिमानें ॥ अभिमानें सत्य राम कोपताहे ॥ सिद्धचि न लाहे आ
त्मरूप ॥ १५ ॥ आत्मरूप स्वयें आपण नव्हीजे ॥ नरी वायां कीजे राम
दास्य ॥ १६ ॥ रामदास्य आणि हें वांयां जाईल ॥ ऐसें न घडेल कदाका
ळीं ॥ १७ ॥ कदाकाळीं राम दासा उपेक्षीना ॥ राम उपासना ऐशी आहे
॥ १८ ॥ ऐशी आहे सार राघोबाची भक्ती ॥ विभक्तीची भक्ती जेथें नाहीं
॥ १९ ॥ जेथें नाहीं कांहीं वाउगें मायीक । राम उपासक दास ह्मणे ॥ २० ॥

अभंग २३७.

जें पंचभूतीक तें सर्व मायीक ॥ बोलती विवेक संत जन ॥ १ ॥ संत जनीं स
र्व मायीक ह्मणावें ॥ तरी कां फिरावें तीर्थाटन ॥ २ ॥ तीर्थाटणें देव मायीका
चे पोटीं ॥ तरी आटाआटी कां करावी ॥ ३ ॥ कां करावी पूजा सांडूनि पर-
मात्मा ॥ मूर्खस्य प्रतिमा हें वचन ॥ ४ ॥ हें वचन मिथ्या कैसें हो करावें
काय हो धरावें आतां आह्मीं ॥ ५ ॥ आतां आह्मीं वाक्य मिथ्या ह्मणों
नये ॥ देवधर्म काय मोकलावा ॥ ६ ॥ मोकलावा देव ऐसें ह्मणों नये ॥
तरी वाक्य काय मिथ्या आहे ॥ ७ ॥ मिथ्या नव्हे वाक्य मिथ्या नव्हे देव
पडिला संदेह काय कीजे ॥ ८ ॥ कीजे दृढ भाव सगुण देवासी ॥ जंव क-
ल्पनेसी उरी आहे ॥ ९ ॥ कल्पनेचें रूप विवेकें विरालें ॥ मग सर्व झालें
गंगाजळ ॥ १० ॥ गंगाजळ झालें निर्विकल्पें केलें ॥ सगूण राहिलें सह
जची ॥ ११ ॥ सहजचि कीजे उपाधीन कीजे ॥ एकांतीं बोलीजे गुरुगम्य
॥ १२ ॥ गुरुगम्य आहे कल्पने वेगळें ॥ कल्पनेच्या मुळें वाद उठे ॥ १३ ॥ वा
द उठे जनीं ऐसें न करावें ॥ त्रिकांड जाणावें वेदवाक्य ॥ १४ ॥ वेदवाक्य

बोले कर्म उपासना ॥ अंतीं शब्द ज्ञाना बोलियेलें ॥ १५ ॥ बोलियेला पूर्वपक्षतो सिद्धांत ॥ केला निश्चितार्थ संतजनीं ॥ १६ ॥ संतजनीं दृढ-विश्वास असावा ॥ मग विसरावा संदेह तो ॥ १७ ॥ संदेह धरी ते कल्पना आपुली ॥ निर्विकल्प केली साधुजनीं ॥ १८ ॥ साधुजनीं केला निश्चयो धरावा ॥ तेथें अहंभावा उरी नाहीं ॥ १९ ॥ उरी नाहीं संत संगें संदेहासी ॥ रामीं रामदासीं निःसंदेह ॥ २० ॥

अभंग २३८. (वाद.)

ब्रह्म हें निर्गुण मुळीं निराकार ॥ तेथें चराचर कैसें झालें ॥ १ ॥ झालें निराकारीं अहंता स्फुरण ॥ एकीएकपणें प्रगटलें ॥ २ ॥ प्रगटलें कैसें आकार नसतां ॥ निर्गुणीं अहंता कोणें केली ॥ ३ ॥ कोणी केली नाहीं सर्वही मायीक ॥ निर्गुण तें एक जैसें तैसें ॥ ४ ॥ जैसें तैसें सर्व मायीक रचलें ॥ निराकारीं झालें कोणे परी ॥ ५ ॥ परी हे नाथिली साच मानूं नये नाहीं त्यासी काय पुसशील ॥ ६ ॥ पुसशील काय वांझेच्या लेंकरा ॥ मृगजळपूरा भांबावसी ॥ ७ ॥ भांबावसी काय मुळाकडे पाहीं ॥ मुळीं तेथें कांहीं झालें नाहीं ॥ ८ ॥ नाहीं कां ह्मणतां प्रत्यक्ष दिसतें ॥ सत्यत्वें भासतें चराचर ॥ ९ ॥ चराचर सत्य हें कई घडेल ॥ अंधारीं बुडेल रवीबिंब ॥ १० ॥ बिंबताहे मनीं दिसतें लोचनीं ॥ तें कैसें वचनीं मिथ्या होय ॥ ११ ॥ मिथ्या होय स्वप्न जागृती आलीया ॥ तेंचि निजलीया सत्य वाटे ॥ १२ ॥ सत्य वाटे मिथ्या मिथ्या वाटे सत्य ॥ ऐसें आहे कृत्य अविद्येचें ॥ १३ ॥ अविद्येचें कृत्य तुह्मीच सांगतां ॥ मागुती ह्मणतां झाली-नाहीं ॥ १४ नाहीं झालें कांहीं दृष्टीचें बंधन ॥ तैसें हें अज्ञान बाधीतसे ॥ बाधीतसे परी सर्वही नाथीलें ॥ कांहीं नाहीं झालें ज्ञानीयासी ॥ १६ ॥ ज्ञानियासि दृश्य दिसत कां नाहीं ॥ देहींच विदेही कैसा झाला ॥ १७ ॥ झाला विदेही तो देहींच असतां ॥ दिसतें पाहतां परि मिथ्या ॥ १८ ॥ मिथ्या हें सकळ मज कां वाटेना ॥ संशय तूटेना अंतरींचा ॥ १९ ॥ अंतरींचा संशय तुटे संतसंगें ॥ कृपेचेनि योगें दास ह्मणे ॥ २० ॥ श्रीराम ॥

अभंग २३९.

नाना रंग शेवीं होनाति वो रंग ॥ सर्व दासु रंग राम रंग ॥ १ ॥ रामरंग

काळीं वो रंगेना ॥ तेथें राहे मना रंगोनीयां ॥ २ ॥ रंगोनियां राहे तद्रूप होऊनी ॥ मग जनीं वनीं समाधान ॥ ३ ॥ समाधान घडे राघवीं मिळतां ॥ मग दुर्मिळता कदां नाहीं ॥ ४ ॥ कदां नाहीं खेद सर्वदा आनंद ॥ सुखाचा संवाद संत संगें ॥ ५ ॥ संतसंगें जन्म सार्थक जाहला ॥ राम सांपडला जवळीच ॥ ६ ॥ जवळीच राम असोनि चूकले ॥ थोर भांबावले मायी-कासी ॥ ७ ॥ मायीकासी प्राणी सत्यचि मानिती ॥ सत्य तें नेणती जाण पणें ॥ ८ ॥ जाणपणें मनीं अज्ञान धारलें ॥ तेंचि विस्तारलें ज्ञान रूपें ॥ ९ ॥ ज्ञान रूप भ्रांती सामावली चित्तीं ॥ संशय निवृत्ति नव्हे तेणें ॥ १० नव्हे तेणें रूप ठाउकें रामाचें ॥ जें कां विश्रामाचें माहीयेर ॥ ११ ॥ माहीये रें घडे संशय निवृत्ति ॥ राम सीतापतीचेनि नामें ॥ १२ ॥ रामनामें रूप-सर्वही निरसे ॥ जो कोणी विश्वासे रामनामीं ॥ १३ ॥ रामनामीं चित्त ठे-ऊनि असावें ॥ दुश्चित नसावें सर्व काळ ॥ १४ ॥ सर्व काळ गेला सार्थकीं जयाचा ॥ धन्य तो देवाचा दास ह्मणे ॥ १५ ॥

अभंग २४०. (वाद.)

साकाराचें सुख निराकारा नये ॥ निराकारीं काय पाहाशील ॥ १ ॥ प-हा सुख दुःख सुखा मागें दुःख ॥ शोक अवश्यक अंगीं वाजे ॥ २ ॥ अं-गीं वाजे शोक येरवादियेवेळे ॥ सुख सर्व काळ सगुणाचें ॥ ३ ॥ सगुणा चें सुख नासोनि जाईल ॥ सगुण होईल नाहीं ऐसें ॥ ४ ॥ नाहीं ऐसें एक निर्गुण दिसतें ॥ रोकडेंचि तेथें कांहीं नाहीं ॥ ५ ॥ कांहीं नाहीं कैसें आहे घनदाट ॥ सर्वांचा शेवट परब्रह्म ॥ ६ ॥ परब्रह्म परी परी पाहा तां दिसेना ॥ नये अनुमाना कांहीं केल्या ॥ ७ ॥ कांहीं एक नव्हे पाषा-णाचें सोनें, तैसें हें अज्ञानें जाणिजेना ॥ ८ ॥ जाणिजेना जंव निज प रब्रह्म ॥ तंव कैसा भ्रम जाऊं पाहे ॥ ९ ॥ जाऊं पाहे मन ब्रह्मासि पाहा-या ॥ तंव तेथें माया दिसताहे ॥ १० ॥ दिसताहे माया तया निरूप्या सी येरवीं मायेसी ठाव कैंचा ॥ ११ ॥ कैंचा ठाव माया तया ज्ञानियासी ॥ रा मीं रामदासीं संतसंग ॥ १२ ॥

अभंग २४१. (वाद.)

दृश्य हें काशाचें कोणें उभारिलें ॥ मज निरोपिलें पाहिजे हें ॥ १ ॥ पाही

ज्ञेहें दृश्यभूतपंचकाचें॥ उभारिलें साचें माया देवी॥२॥ माया देवी कोण कैसी ओळखावी॥ आणि हे त्यागावी कोणें परी॥३॥ परी हें मायेचें मिथ्या ओळखावें॥ जाणोनि त्यागावें ज्ञान बोधें॥४॥ ज्ञान बोधें माया जाणोनि त्यागिली॥ परी नाहीं गेली काय कीजे॥५॥ कीजे निरूपण संतांचे संगती॥ तेणें शुद्धमती होत असे ६॥ होत असे परी तेसीच असेना॥ निश्चय वसेना मनामध्यें॥७॥ मनामध्यें सदा विवेक धरावा॥ निश्चयो करावा येणें रीती॥८ रीती विवेकाची पाहतां घडीची॥ ज्ञानसे सर्वेचि निघोनियां॥९॥ निघोनियां जाय विवेक अथवा॥ तो संग त्यागावा साधकानें॥१०॥ साधकानें संग कोणाचा त्यागावा॥ सदृढ धरावा कोण संग॥११॥ संग हा आदरें धरी सज्जनाचा॥ त्यागी दुर्जनाचा दास ह्मणे॥१२॥

अभंग २४२.

आपुल्या भजना पोरही फरेना॥ लागे उपार्जना दुसऱ्याची॥१॥ दुसऱ्याची सेवा करितां वेतन॥ पाविजेतें अन्न लोकांमध्यें॥२॥ लोकांमध्यें उपासिलां द्रव्य दारा॥ मागावा पुशारा कोणापाशीं॥३॥ कोणापाशीं कोणें काय होसां गावें॥ कैसेनि मागावें वेतनासी॥४॥ वेतनासि जनीं नरिच पाविजे॥ जरी सेवा कीजे स्वामीयाची॥५॥ स्वामियाचि सेवा करितां उसन्न॥ स्वामी सुप्रसन्न होत असे॥६॥ होत असे देव संतुष्ट भजनां॥ मुक्ति सायुज्यता तेणें लाभे॥७॥ लाभे नवविधा तेणेंच तुर्विधा॥ पुसावें सुबुद्धा सज्जनांसी॥ ॥८॥ सज्जनांसी पुसा देहासी भजनां॥ भार भगवंता कैसा पडे॥९॥ कैसा पडे भार देहाच्या भजनें॥ भक्तीचेनि गुणें देव पावे॥ देव पावतसे भजनां देवासी॥ सेवितां देहासि देव कैंचा॥११॥ देव कैंचा देहशोधिल्या वांचूनी॥ तत्वें विवंचूनी दास ह्मणे॥१२॥

अभंग २४३.

आतां चिया देहीं मुक्ति पाविजेना॥ तरी कां सज्जना शरण जावें॥१॥ शरण जातां भावें सज्जन चि ह्मावें॥ शीघ्र उद्धरावें निरूपणें॥२॥ निरूपणें निजवस्तु तेसां पडे॥ गूज गर्यीं पडे अकस्मात॥३॥ अकस्मात ठाव न दिसे आपुला॥ निरंजनीं झाला निरंजन॥४॥ निरंजन झाला याजनीं असोनी उन्मनी गिन्मनी नाढळती॥५॥ नाढळती जेथें कांहीं देहभाव॥ तत्वज्ञा-

नेंवावदेहबुद्धि ॥ ६ ॥ देहबुद्धिगेलीदेखतदेखतां ॥ मीकोणहें आतांसां-पडेना ॥ ७ ॥ सांपडेनाऋद्धीमीपणपाहातां ॥ तेंमीपणजातांवस्तुरूप ॥ ॥ ८ ॥ वस्तुरूपबोधेंअरूपहोईजे ॥ विवेकाचीकीजेविचारणा ॥ ९ ॥ विचा-रणाझालीरामींरामदासीं ॥ आतांयाजन्मासीठावनाहीं ॥ १० ॥ ठावना-हींऐसेंराघवाचेंदेणें ॥ थोराहूनिहोणेंथोरस्वयें ॥ ११ ॥

अभंग २४४.

जाणेसुखदुःखराममाझाएक ॥ येरतेमायीकवैभवाचे ॥ १ ॥ वैभवा-चींसखींवोरंगोनीजाती ॥ आत्मारामअंतींजीवलग ॥ २ ॥ जिवलगना-हींश्रीरामावांचूनी ॥ हाचिमाझेमनींदृढभाव ॥ ३ ॥ भावअन्यत्राचाआ-हेवरपांगाचा ॥ रामेंवीणकेंचाअंतरंग ॥ ४ ॥ अंतरींचीव्यथाश्रीरामस-मर्था ॥ जाणवल्याचिंतादूरकरी ॥ ५ ॥ करींप्रतिपाळशरणआलियाचा रामत्रैलोक्याचामायबाप ॥ ६ ॥ मायबापबंधूसज्जनसोयरा ॥ येक्या रघूवीरावीणनाहीं ॥ ७ ॥ नाहींमजकोणीश्रीरामअसतां ॥ सत्वरवाह-तांउडीघाली ॥ ८ ॥ उडीघालीमजअनाथाकारणें ॥ रामसर्वज्ञाणेअंत रींचें ॥ ९ ॥ अंतरींचेंगुजरामसर्वबीज ॥ रामदासींनिजप्रगटलें ॥ १० ॥

अभंग २४५.

मायीकाचीभक्तीउधाराचीमुक्ति ॥ तेशीनाहींस्थितीराघवाची ॥ १ ॥ राघवाचीकृपासद्यमोक्षफळ ॥ तुटेतळमळचमत्कार ॥ २ ॥ चमत्कार आलांजोकोणीपाहेना ॥ त्याचापंथउणाकोटिगुणें ॥ ३ ॥ कोटिगुणें उणेंजिणेंत्यानराचें ॥ जेथेंविचाराचेंवोसघर ॥ ४ ॥ वोसघरींकोण-कासयासींधांवे ॥ व्यर्थचिशिणावेंकामेंवीण ॥ ५ ॥ कामेंवीणकामराहे आत्माराम ॥ तेथेंचिविश्रामपाविजेतो ॥ ६ ॥ पाविजेलपरीविवरतजावें सर्वहीसांडावेंओळखोनी ॥ ७ ॥ ओळखतांत्यागसर्वांचाघडेल ॥ मार्गसांपडेलयोगियांचा ॥ ८ ॥ योगियांचापंथयोगीचजाणती ॥ ति-न्हीहीप्रचीतीएकतेथें ॥ ९ ॥ एकजेथेंआत्मशास्त्रगुरुवाक्य ॥ पाहेम-हावाक्यविवरोनी ॥ १० ॥ विवरोनीब्रह्मींब्रह्मअहमस्मी ॥ रामआहेरा मींरामदासीं ॥ ११ ॥

अभंग २४६.

रामराम आतां कष्ट झाले थोर ॥ पुरे हा संसार मागुतेनी ॥ १ ॥ रामासि साजणें हेंचि आतां भलें ॥ सुहृदीं विटलें मन माझें ॥ २ ॥ सुहृदा ना झासा न करी क्षमा ना ॥ स्वाध्याची महापुरुषा आत्मया रामा ॥ ३ ॥ परस्त्रांच्या संकेतें गणिका राम बोले ॥ तिशीं रामें नेलें माहियेरा ॥ ४ ॥ माहेरस्या केलें श्रीराम अभंग ॥ सुहृदांचा पांग नाहीं आतां ॥ ५ ॥ आतां काय मज सुहृद वासना ॥ ध्यायी सनातना राघवासी ॥ ६ ॥ ध्यायीन वो माय आतां राम पाय ॥ मज काय होय प्रपंचें हा ॥ ७ ॥ प्रपंचा संगतीं पाविजे दुःखातें ॥ सांगतचि होते संत तरी ॥ ८ ॥ तरी अव्हेरिलें सुखातें मानिलें ॥ अंगीं आदळलें तेंची शेरवीं ॥ ९ ॥ शेरवीं जिवलग राम मनीं धरूं ॥ मी कां ऐसें करूं भ्रन हीं तची ॥ १० ॥ हिताहित कांहीं न धरी मी मनीं ॥ असई नजनीं जनातीत ॥ ११ ॥ तीत सुख दुःख रामानंद झाले ॥ मुक्त से होऊनि सर्व संगीं ॥ १२ ॥ नित्यमुक्त असे रामदास स्वामी ॥ देहडिंभ कामीं वर्ततसे ॥ १३ ॥

अभंग २४७.

वृक्षेंवीण छाया गुणेंवीण माया ॥ बिंबेंवीण माया प्रतिबिंब ॥ १ ॥ प्रतिबिंब सरी सिंधूवीण लहरी ॥ सोनेंवीण परी अळंकार ॥ २ ॥ अळंकार कृत्य कर्त्यावीण केवी ॥ तेवी गाथ्या गोंवी निर्गुणासी ॥ ३ ॥ निर्गुणासि गूण हेंचि मूर्खपण ॥ दृश्यावीण खूण दृष्टांताची ॥ ४ ॥ दृष्टांताचि खूण परब्रह्मीं घडे ॥ वेदांमों न्य पडे कासयासी ॥ ५ ॥ कासयासि तेन्हां अद्वैत पहावें ॥ द्वैताचें स्वभावें ब्रह्म झालें ॥ ६ ॥ झालें परब्रह्म अत्यंन सुगम ॥ ब्रह्म आणि भ्रम येकरूप ॥ ७ ॥ येकरूप आहे दूध आणि ताक ॥ हंस आणि काक बोलताती ॥ ८ ॥ बोलताति सर्व ब्रह्म ऐसें बंड ॥ सर्वही थोतांड संत जाणे ॥ ९ ॥ संत जाणे ब्रह्म निर्मळ निश्चळ ॥ मायेचा विटाळ जेथें नाहीं ॥ १० ॥ जेथें नाहीं गूण त्या नांव निर्गुण ॥ गुरुमुखें खूण ठायीं पडे ॥ ११ ॥ ठायीं पडे सत्य शाश्वत स्वरूप ॥ मग आपेंआप बुझशील १२ बुझशील साच धरितां विश्वास ॥ रामीं रामदास सांगतसे ॥ १३ ॥ ६७ ॥

अभंग २४८.

ओंवीचे निमिसें देव आठवावा ॥ हृदयीं धरावा सर्वकाळ ॥ १ ॥ सर्वका-

ळमनींस्वरूपाचाछंदु॥तेणेंभवसिंधूतुटईल॥तुटईलव्याधीयाजन्मकर्माची॥जरीराघवाची भक्तिघडे॥३॥ भक्तीघडेभावेंसगुणदेवाची॥संगतीदेहाचीजंवआहे.॥४॥आहेदेह जंवसगुणींभजावें स्वस्वरूपव्हावेंआपणाची॥५॥आपणाचिदेवआपणाचिभक्त॥ संतसंगेंमुक्तआपणची॥६॥आपणाचिसर्वआपणाचिवाव॥मीपणाचाठावआपणाची॥७॥आपणातूंपणजंवतेंअंतरीं॥तंवभक्तीकरीसगुणाची॥८॥सगुणाचीभक्तीलोभाचीविरक्ती॥निर्गुणाचीमुक्तिसायोज्यता॥९॥सायोज्यतामुक्तिफिटलासंदेहो॥बंधनचीवावोरामदासीं॥१०॥

अभंग २४९

क्षणयेकरामआठवितांचित्तीं॥तेणेंउद्धरतीकोटीकुळें॥१॥कोटिकुळेंवाटपाहतीतयाची॥आवडीजयाचीरामनामीं॥२॥रामनामें तुटेकुळाचेंबंधन॥पुत्रतोनिधानहरिभक्त॥३॥हरीभक्तयेकजाहला प्रन्हाद॥जयाचागोविंदकयवारी॥४॥कईवारीहरीराखेनानापरी ऐसाभावधरीआलयारे॥५॥आलयारेहीतविचारीआपुलें॥ सर्वहीनाथीलेंमायाजाळ॥६॥मायाजाळदिसेदृष्टीचेबंधनें॥जाणतीसज्जनअनुभवी॥७॥अनुभवींसंतसज्जनदेखसी॥तेथेंराघवासीठायींपाडी॥८॥ठायींपाडीरामजीवींचाविश्राम॥जेणें सर्वकामतृप्तहोती॥९॥तृप्तहोतीमाझेमनिंचमनोरथ॥राघवाचास्वार्थमनींधरी॥१०॥मनींधरीसर्वदेवांचाकैवारी॥ध्यातसेअंतरींमहादेव॥११॥महादेवसर्वजनांउपदेशी॥रामींरामदासींदृढ भाव॥१२॥ ६७॥

अभंग २५०

विश्वासिलाजेथेंकैलासींचाराव॥तेथेंयेकभावदृढधरा॥१॥दृढ धराभाववाल्मीकाचेपरी॥सर्वऋषेश्वरींजाणीजेतें॥२॥ जाणीजे वाल्मीकऋषीरामायण॥तारिलेपाषाणरामनामें॥३॥ रामनामें तंवउद्धरेगणिका॥नेलीदिव्यलोकायाचदेहीं॥४॥याचदेहींगतीपावलिकुंटीणी॥रामनामवाणीउच्चारितां॥५॥उच्चारितांरा-

म होय पूर्णकाम ॥ संसारीचा श्रम दूर जाय ॥ ६ ॥ दूरी श्रम जाय आनंदमानसीं ॥ रामीं रामदासीं दृढभाव ॥ ७ ॥

अभंग २५१.

अंतीं पंचभूतें भूतांसि मिळालीं ॥ वासना राहिली कोण्या ठायीं ॥ १ ॥ कोण्या ठायीं तेव्हां वासना हे राहे ॥ रूप कैसें आहे वासनेचें ॥ २ ॥ वासनेचें रूप सूक्ष्म जाणावें ॥ संकल्पस्वभावें रूपतिचें ॥ ३ ॥ रूपतिचें अंतकाळीं कोठें राहे ॥ अनुभवें पाहे आपुलीया ॥ ४ ॥ आपुला संकल्प जया वस्तुवरी ॥ तेथें वस्ती करी वासना हे ॥ ५ ॥ वासना हे वस्ती करी अगोदर ॥ मग कलेवर सचेतन ॥ ६ ॥ सचेतन काया कारणीं लावावी ॥ वासना गोंवावी रामरूपीं ॥ ७ ॥ रामरूपीं सत्य संकल्प धरावा ॥ संसार तरावा अवलीळा ॥ ८ ॥ अवलीळा भवसागर वोसरे ॥ जरी मनीं धरे गुरुवाक्य ॥ ९ ॥ गुरुवाक्यें गती रामदासीं झाली ॥ संगती जोडली राघोबाची ॥ १० ॥

अभंग २५२.

ओकितां हें मन बरें कंटाळलें ॥ राखवेनें झांकिलें सावकाश ॥ १ ॥ सावकाशा तया कोण अभिलाषी ॥ कोणाला असोशी कासयाची ॥ २ ॥ कासयाची आतां वासना धरावी ॥ गोडी विवरावी विषयाची ॥ ३ ॥ विषयाची गोडी कंटाळलें मन ॥ नागवले जन असोशीचे ॥ ४ ॥ असोशीचे जन ते जन्म घेतील ॥ जे चित्त देतील विषयासी ॥ ५ ॥ विषयासि वीट मनापासूनियां ॥ तयासि यातना जन्म नाहीं ॥ ६ ॥ जन्म नाहीं ऐसें केलें देवरायें ॥ वासना उपायें सोडविली ॥ ७ ॥ सोडविलें देवें धन्य दयानिधी ॥ तुटली उपाधी सर्व कांहीं ॥ ८ ॥ सर्व कांहीं नाहीं हें मज प्रमाण ॥ दास ह्मणे खूण देव जाणे ॥ ९ ॥

अभंग २५३.

ऐसा चियेपरी व्हावें एकचित्त ॥ ध्यानीं भगवंत सोडूं नये ॥ १ ॥ सोडूं नये सर्वकाळ निदिध्यास ॥ श्रवण अभ्यास असों द्यावा ॥ २ ॥ असों द्यावा सदा सन्निध विवेक ॥ तेणें देव एक चोजवेल ॥ ३ ॥ चोजवेल देव श्रवणमननें ॥ कुबुद्धि साधनें पालटावी ॥ ४ ॥ पालटावी सर्व देहाची अ

हंता ॥ शोधावीतत्वतादेहबुद्धी ॥ ५ ॥ देहबुद्धीसर्वज्ञानेंशोधूंजातां ॥ निःसंगअनंताभेटीहोय ॥ ६ ॥ भेटीहोयज्ञानेंनिर्गुणदेवाची ॥ मगना हींचीचीसंसारींची ॥ ७ ॥ संसारींचीचीचीयातनायमाची ॥ चुकवील-तोचिधन्यएक ॥ ८ ॥ धन्यएकजनीतोचितोपाहतां ॥ मुक्तीसायुज्य ताजयालाभे ॥ ९ ॥ जयालाभेमुक्तीसगुणाचीभक्ती ॥ दासह्मणेशक्ती आगळातो ॥ १० ॥

अभंग २५४.

नमनलंबोदराशारदासुंदरा ॥ सद्गुरुमाहेरासंतजनां ॥ १ ॥ संतांचे संगतीनिःसंगहोईजे ॥ स्वरूपपाविजेआपुलेंची ॥ २ ॥ आपुलेंस्व-रूपआपणानेणवे ॥ तयासिजाणवेरामकेवी ॥ ३ ॥ रामकेवीकळेना कळेवेदांसी ॥ संगेंतयापाशींपाविजेना ॥ ४ ॥ पाविजेनाजंवहादे-हसंबंधू ॥ राघवाचाबोधूदेहातीत ॥ ५ ॥ देहातीतसंततोजाणा अनंत ॥ प्रकृतीचाअंतनिजानंद ॥ ६ ॥ निजानंदपूर्वपक्षाचेंबोल णें ॥ सिद्धांतासिऊणेंआणियेल ॥ ७ ॥ आणियेलउणेंशब्दसमु-द्रासी ॥ निःशब्दतेग्रासीमौनमुद्रा ॥ ८ ॥ मौनमुद्राध्यानआसनस माधी ॥ अविद्याउपाधीमावळली ॥ ९ ॥ मावळलीसर्वदासाचीआ शंका ॥ जानकीनायकादेखतांची ॥ १० ॥

अभंग २५५.

प्रथमनमनसाधूसंतजन ॥ जयाआत्मज्ञानप्रांजळीत ॥ १ ॥ प्रां-जळीतज्ञानआत्मनिवेदन ॥ हेंचिसमाधानयोगियांचें ॥ २ ॥ यो-गियांचेंगुजतेंचिसर्वबीज ॥ एकचिसहजआदिअंतीं ॥ ३ ॥ आदि अंतींसदानिर्मळनिश्चळ ॥ जैसेंतेंकेवळचिदाकाश ॥ ४ ॥ चिदाका शबाह्यअंतरींकोंदलें ॥ तैसेंतेंएकलेंस्वस्वरूप ॥ ५ ॥ स्वस्वरूपींमि-थ्यामायातेंपडळ ॥ जैसेंतेंअभाळनाथिलेंचि ॥ ६ ॥ नाथिलेंचिदिसे साचाचियेपरी ॥ जैशीबाजीगरीसत्यवाटे ॥ ७ ॥ सत्यवाटेस्वप्नजैसें निजेलिया ॥ तेंचितेंविलयामिथ्याभूत ॥ ८ ॥ मिथ्याभूत[illegible]साच तोईश्वर ॥ श्रोतींहाविचारविवरावा ॥ ९ ॥ विवरावाऐसेंरामदासह्म-णे ॥ सद्गुरुवचनेंचोजवेल ॥ १० ॥

अभंग २५६.

प्रथमनमनसंतसाधूजना ॥ संवादाचेंज्ञानबोलावया ॥ १ ॥ बोलावया सारवस्तूचाविचार ॥ जेणेंनिरंतरसुखवाटे ॥ २ ॥ सुखवाटे-मनींसंवादसज्जनीं ॥ तेणेंध्यानींमनींस्वस्वरूप ॥ ३ ॥ स्वस्वरूपम नेंकदाआकळेना ॥ सुलभसज्जनाचेनिसंगें ॥ ४ ॥ संगेंसाधूंचि-यासमाधानझालें ॥ स्वरूपलाधलेंरामदासीं ॥ ५ ॥

अभंग २५७.

आम्हुचेसज्जनसाधूसंतजन ॥ होयसमाधानतयाचेनी ॥ १ ॥ त-याचेनिसंगेंपाविजेविश्रांती ॥ साधूआदिअंतींसारिखेचि ॥ २ ॥ सारिखेचिसदासंतसमाधानी ॥ ह्मणोनियांमनींआवडती ॥ ३ ॥ आवडतीसदासंतजिवलग ॥ सुखरूपसंगसज्जनांचा ॥ ४ ॥ सज्जनांचासंगपापातेंसंहारी ॥ ह्मणोनियांधरीरामदास ॥ ५ ॥

अभंग २५८.

सत्यराममयेरसर्वहीमायीक ॥ जाणहाविवेकयोगियांचा ॥ १ ॥ योगियांचादेवतयानाहींखेव ॥ जेथेंजीवशिवऐक्यरूप ॥ २ ॥ ऐक्यरूपजेथेंहेंपिंडब्रह्मांड ॥ तेंब्रह्मअखंडनिराकार ॥ ३ ॥ निरा-कारब्रह्मबोलतातिश्रुती ॥ आदिमध्यअंतींसारिखेंचि ॥ ४ ॥ सारि खेंचिब्रह्मनभाचियेपरी ॥ बाह्यअभ्यंतरींकोंदलेंसें ॥ ५ ॥ कोंदलें सेंपरीपाहतांदिसेना ॥ साधूवीणचेनाअनुभवा ॥ ६ ॥ अनुभवा येतांतेंब्रह्मनिश्चळ ॥ जायतळमळसंसारींची ॥ ७ ॥ संसारींचेंदुः खसर्वहीविसरे ॥ जरीमनींभरेस्वस्वरूप ॥ ८ ॥ स्वस्वरूपींना हींसुखआणिदुःख ॥ धन्यहाविवेकजयापाशीं ॥ ९ ॥ जयापा शींज्ञानपूर्णसमाधान ॥ त्याचीआठवणदासकरी ॥ १० ॥

अभंग २५९.

ज्ञानाचेंलक्षणक्रियासंरक्षण ॥ वरीविशेषणरामनाम ॥ १ ॥ रा-मनामवाचेविवेकअंतरीं ॥ अनुतापवरीत्यागावया ॥ २ ॥ त्याग वयाभोगबाह्यलोलंगता ॥ पाहीजेनलतांअनुताप ॥ ३ ॥ अनु तापेंत्यागबाह्याकारेंझाला ॥ विवेकानेंकेलाअंतरींचा ॥ ४ ॥ अंत-

रींचात्यागविवेकेंकरावा ॥ बाहेरीधरावाअनुताप ॥ ५ ॥ अनुताप भक्तीविवेकवैराग्य ॥ घडेत्याचेंभाग्यकायसांगों ॥ ६ ॥ कायसांगोंभाग्य अचळचळेना ॥ महिमाकळेनाब्रह्मादिकां ॥ ७ ॥ ब्रह्मादिकांलाभ ज्ञानाचादुर्लभ ॥ तोहोयसुलभसाधुसंगें ॥ ८ ॥ साधुसंगेंसाधूहोईजे आपण ॥ सांगतसेखूणरामदास ॥ ९ ॥

अभंग २६०.

नामघेतांरामरूपठायींपडे ॥ गूजतेंसांपडेयोगियांचें ॥ १ ॥ योगी यांचेंगूजसर्वांठायींअसे ॥ परीतेंनदिसेज्ञानेंवीण ॥ २ ॥ ज्ञानेंवीणयो गज्ञानेंवीणयाग ॥ ज्ञानेंवीणत्यागवाउगाची ॥ ३ ॥ वाउगाचिधर्मवा उगेंचिकर्म ॥ गर्भगीतावर्मबोलियेली ॥ ४ ॥ बोलियेलीवर्मज्ञानहेंसार्थ क ॥ येरनिरर्थकसर्वधर्म ॥ ५ ॥ सर्वधर्मत्यागीमजशरणयेयी ॥ अष्टाद- शाध्यायींबोलियेलें ॥ ६ ॥ बोलीयेलेंज्ञानआगमींनिगमीं ॥ ज्ञानेंवीण ऊर्मीनिरसेना ॥ ७ ॥ निरसेनाऊर्मीआत्मज्ञानेंवीण ॥ ज्ञानाचेंलक्षणनि- रूपण ॥ ८ ॥ निरूपणेंज्ञानअंतरींप्रकाशे ॥ विवेकेंनिरसेमायाजाळ ॥ ९ ॥ मायाजाळींजनआत्मज्ञानीझाले ॥ दासह्मणेगेलेसुटोनियां ॥ १० ॥

अभंग २६१.

जंवआहेतुजह्यादेहसंबंध ॥ तंवनव्हेबोधराघवाचा ॥ १ ॥ राघवाचा बोधयादेहावेगळा ॥ देहकळवळातेथेंनाहीं ॥ २ ॥ नाहींसुखदुःख नाहींयेणेंजाणें ॥ चिरंजीवहोणेंरामरूपीं ॥ ३ ॥ रामरूपींहोयजन्म मृत्युवाव ॥ विश्रांतीचाठावरामएक ॥ ४ ॥ रामएकरूपींसर्वरूपीं आहे ॥ अनुभवेंपाहेआपुलीया ॥ ५ ॥ आपुल्याअंतरींबाह्यनिरं तरीं ॥ सर्वसृष्टीभरीनांदतसे ॥ ६ ॥ नांदतसेसदाजवळीकळेना ॥ क दाआकळेनासाधूवीण ॥ ७ ॥ साधूवीणरामधांडोळितांश्रम ॥ नव्हे चिविश्रामसाधूवीण ॥ ८ ॥ साधूवीणरामकदाआकळेना ॥ संदेहतु- टेनाकांहींकेल्या ॥ ९ ॥ कांहींकेल्यानव्हेसाधूसंतांवीण ॥ रामदास- खूणसांगतसे ॥ १० ॥

अभंग २६२.

रत्नपारखियारत्नचिपरिक्षी ॥ अलक्ष्यासीलक्षीऐसानाहीं ॥ १ ॥

नाहींकोणीऐसादेवाचापारखी॥आपुलेओळखीठायींपाडी॥२॥ठायीं पाडीनिजस्वरूपआपुलें॥असोनिचोरिलेंजवळीच॥३॥जवळीना दूरीपाताळींनावरी॥सबाह्यअंतरींकोंदाटलें॥४॥कोंदाटलेंअसेपरी तेंनदिसे॥जवळीचकेसेंआढळेना॥५॥आढळेनाअंगींअसोनिस वांगीं॥जयालागीयोगीधुंडितातित॥६॥धुंडितातिकडींकपाटींशि- खरीं॥समागमेंहरीचोजवेना॥७॥चोजवेनाएक्यासद्गुरूवांचोनी ॥पाहिजेहामनींदृढनिश्चय॥८॥निश्चयपाहिजेदृढस्वरूपाचा॥नि हीप्रचीतीचाऐक्यभावें॥९॥ऐक्यभावेंभेटीरामदासींमुक्ति॥तया- सिविभक्तीदूरीठेली॥१०॥

अभंग२६३.

निर्मळनिश्चळस्वरूपकेवळ॥द्वैततळमळजेथेंनाहीं॥१॥जेथेंनाहीं कायानाहींमोहमाया॥रंकआणिरायासारिखेंचि॥२॥सारिखेंचि- सदासर्वदास्वरूप॥तेंचितुझेंरूपजाणबापा॥३॥जाणबापास्वयेंतूंचि आपणासी॥सोहंस्मरणासीविसरतां॥४॥विसरतांसोहंस्मरणआपु लें॥मगगुंडाळिलेंमायाजाळीं॥५॥मायाजाळींतुझातूंचिगुंतलासी॥ यातनाभोगिशीह्मणोनियां॥६॥ह्मणोनियांहोईसावधअंतरीं॥सोहंदृ- ढधरीदासह्मणे॥७॥

अभंग२६४.

प्रगटनागुप्तव्यक्तनाअव्यक्त॥आदिमध्यअंतसारिखेंचि॥१॥सारिखें- चिवाटेदेहजेथेंआटे॥दुजेपणतुटेएकसेंसी॥२॥एकींएकपणेंउजे- डासिआलें॥तेणेंगुणेंगेलेंदुजेपण॥३॥एकदोनतीनपांचपंचवीस॥ खेळेसाधकाशीमायादेवी॥४॥मायाहेमायीकसबळवाटेतया॥आ त्मज्ञानजयाप्राप्तनाहीं॥५॥नाहींओळखिलेंआपआपणासी॥मा- याअज्ञानासीवेढालावी॥६॥वेढालावियेलेंमायेनेंजीवांसी॥आ- त्माजीवत्वासींआलानाहीं॥७॥आलेगेलेमेलेआपणाकळलें॥यातीं- तराहिलेआपरूप॥८॥रूपअनुभवितांनाहींज्ञेयज्ञाता॥अनुभ- वनत्वतातोहीनुरे॥९॥रामींरामदासरामरूपींवीरे॥पाहेराहीनु- रेजोजोदिल्हा॥१०॥

अभंग २६५.

अनंताचा अंत पाहावयागेलों ॥ तेणेंविसरलोंआपणासी ॥ १ ॥ आपणाआपणपाहतांदिसेना ॥ रूपगवसेनादोहींकडे ॥ २ ॥ दोहींकडेदेव आपणचिआहे ॥ संगहानसाहेमाझामज ॥ ३ ॥ माझामजभारजाहलाबहूत ॥ देखतांदेखतकळोंआलें ॥ ४ ॥ कळोंआलाभारदेखतांविचार ॥ पुढेंसारासारविचारणा ॥ ५ ॥ विचारणाझालीरामीरामदासीं ॥ सर्वहीसंगासींमुक्तकेलें ॥ ६ ॥ मुक्तकेलेंमोक्षामुक्तीचीउपेक्षा ॥ तुटली-अपेक्षाकोणीएक ॥ ७ ॥

अभंग २६६.

कल्पनेचाप्रांत तोमाझाएकांत ॥ तेथेंमीनिवांतबैसईन ॥ १ ॥ बैसईन स्वरूपक्षणएक ॥ पाहीनविवेकराघवाचा ॥ २ ॥ राघवाचापारअनंतअपार ॥ नाहींपारावारस्वरूपासी ॥ ३ ॥ स्वरूपरामाचेंअत्यंतकोमळ ॥ जेथेंनाहींमळमायीकाचा ॥ ४ ॥ मायीकाचामळजायतत्क्षणीं ॥ रामदर्शनींदासह्मणे ॥ ५ ॥

अभंग २६७.

स्वरूपाचीभेटीतेथेंनाहींतुटी ॥ वायांचिहिंपुटीहोतअसे ॥ १ ॥ होतसे हिंपुटीनसतांवियोग । असतांसंयोगसर्वकाळ ॥ २ ॥ सर्वकाळऐक्यरूपआलिंगन ॥ तेथेंमीतूंपणहारपलें ॥ ३ ॥ हारपलेंदुःखद्वैताचेंपाहतां ॥ स्वरूपआतांसमाधान ॥ ४ ॥ समाधान चळेऐसेंनकरावें ॥ विवेकेंभरावेंस्वस्वरूपीं ॥ ५ ॥ स्वस्वरूपींनाहींसंयोगवियोग ॥ सर्वकाळयोगसज्जनांचा ॥ ६ ॥ सर्वकाळयोगसज्जनांचाआहे ॥ विचारूनिपाहेअनुभवें ॥ ७ ॥ अनुभवीझालीतुह्मांआह्मां भेटी ॥ आतांनव्हे तूटीदासह्मणे ॥ ८ ॥

अभंग २६८.

तुह्मांअह्मांसुळींझालीनाहींतूटी ॥ तूटीवीणभेटीइच्छितसा ॥ १ ॥ इच्छितसायोगनसतांवियोग ॥ तुह्मांआह्मांयोगसर्वकाळ ॥ २ ॥ सर्वकाळतुह्मीआह्मीएकेस्थळीं ॥ वायांमृगजळींबुडोंनका ॥ ३ ॥ बुडोंनकाआतांसाबधअसावें ॥ रूपओळखावेंजवळीच ॥ ४ ॥ जवळीचआहेनका

धरूं दूरी ॥ बाह्य अभ्यंतरीं असोनियां ॥ ५ ॥ असोनि सन्निधवियो-
गाचा खेद ॥ नसोनियां भेद लाऊं नये ॥ ६ ॥ लाऊं नये भेद मायीक सं-
बंधी ॥ रामदासा बोधीं भेटी झाली ॥ ७ ॥

अभंग २६९.

जेथें जावें तेथें रामसमागमें ॥ आतां कासयामी खंती करूं ॥ १ ॥ खंती
करूं ज्याची तोसमागमेंचि ॥ पाहतां रूखाची घडी होय ॥ २ ॥ होय देव
खरा भूमंडळवासी ॥ जातां दिगंतासी सारिखाची ॥ ३ ॥ सारिखाचि
जनीं वनीं वनांतरीं ॥ तो गिरीकंदरीं सारिखाचि ॥ ४ ॥ सारिखाचि कडीक-
पाटीं पाहतां ॥ राम आठवितां रामदासीं ॥ ५ ॥

अभंग २७०.

रामाचें भजन तेंचि माझें ज्ञान ॥ तेणें समाधान पावें नमीं ॥ १ ॥ रामासि
वर्णितां देहीं विदेहता ॥ झाली तन्मयता सहजचि ॥ २ ॥ राघवाचें रूप तें
माझें स्वरूप ॥ तेणें स्फुरस्वरूप निरंतर ॥ ३ ॥ रामदास ह्मणे येणें भजग-
ती ॥ रामसीतापतीचेनी नामें ॥ ४ ॥

अभंग २७१.

पूर्ण समाधान इंद्रियदमन ॥ श्रवण मनन निरंतर ॥ १ ॥ निरंतर ज्याचे
हृदयीं विवेक ॥ उपासक एक तोचि धन्य ॥ २ ॥ धन्य तोचि एक संसारीं पा
हतां ॥ विवेकें अनंता ठाईं पाडी ॥ ३ ॥ ठाईं पाडी निजस्वरूप आपुलें ॥
असो निचारिलें जन्मोजन्मीं ॥ ४ ॥ जन्मोजन्मी केलें पुण्य बहु साल ॥ तरीच
घडेल संतसंग ॥ ५ ॥ संतसंग जया मानवा आवडे ॥ तेणें गुणें घडे समा-
धान ॥ ६ ॥ समाधान घडे सज्जनाचे संगें ॥ स्वरूपाचे योगें रामदास ॥ ७ ॥

अथ पंचीकरणादि अभंग प्रारंभः

अभंग २७२.

निर्गुण स्वरूपीं निज माया झाली ॥ तिचे पोटीं आली गुणमाया ॥ १ ॥ गुणमा
येपोटीं झाला सत्वगुण ॥ सत्वीं रजोगुण उद्भवला ॥ २ ॥ रजापासोनियां-
झाला तमोगुण ॥ तमोगुणीं जाण व्योम झालें ॥ ३ ॥ व्योमापोटीं वायू वायू-
पोटीं तेज ॥ तेजीं तें सहज आप झालें ॥ ४ ॥ आपापासोनियां भूमंडळ हो-
णें ॥ शास्त्रीचीं वचनें दास ह्मणे ॥ ५ ॥

अभंग२७३.

मायेचेंस्वरूपब्रह्मींउद्भवलें ॥ तियेपोटींआलेंमहत्तत्व ॥ १ ॥ महत्तत्वींस त्वसत्वींरजोगुण ॥ निजातमोगूणरजापोटीं ॥ २ ॥ पोटींपंचभूतेंरजाचि याआलीं ॥ दासह्मणेझालीसृष्टीऐशी ॥ ३ ॥

अभंग२७४.

पृथ्वीआपतेजवायूतेंआकाश ॥ पांचांचेहेअंशपंचवीस ॥ १ ॥ अस्थिमांस त्वचानाडीआणिरोम ॥ पृथ्वीचेंहेंवर्मसांगीतलें ॥ २ ॥ शुक्लीतशोणीतला- ळआणिमूत्र ॥ स्वेदहेनिश्चितआपतत्व ॥ ३ ॥ क्षुधातृषाआणिआलस्यश यन ॥ पांचवेंमैथुनतेजसाचें ॥ ४ ॥ चलनवलनआणिप्रसारण ॥ निरोध नआकुंचनवायूचेंतें ॥ ५ ॥ कामक्रोधमोहशोकआणिभय ॥ स्थूलदेहान्व येंपंचवीस ॥ ६ ॥ पंचवीसतत्वेंस्थूळहेंवर्तत ॥ ऐकेसावचित्तलिंगदेह ॥ ७ अंतःकरणमनबुद्धिआणिचित्त ॥ पांचवानिश्चितअहंकार ॥ ८ ॥ प्राणआ णिअपानव्यानआणिउदान ॥ समानहेजाणपंचवायू ॥ ९ ॥ चक्षुश्रोत्रजिव्हा घ्राणआणित्वचा ॥ अंशहातेजाचाज्ञानेंद्रियें ॥ १० ॥ वाचापाणीपादशिश्नआ- णिगुद ॥ पांचहीप्रसिद्धकर्मेंद्रियें ॥ ११ ॥ शब्दस्पर्शरूपरसआणिगंध ॥ पां- चहीप्रसिद्धविषयहे ॥ १२ ॥ ऐसेपंचवीसलिंगदेहअंश ॥ ऐशींपंचवीसत- त्वेंझालीं ॥ १३ ॥

अभंग२७५.

कामक्रोधशोकमोहआणिभय ॥ पंचधाअन्वयआकाशाचा ॥ १ ॥ चळण- वळणआणिप्रसारण ॥ निरोधनआकुंचनवायूचेंतें ॥ २ ॥ क्षुधातृषानिद्रा मैथुनआलस्य ॥ तेजाचेहेअंशपंचविध ॥ ३ ॥ लाळमूत्रशुक्लरक्तआणिम ज्जा ॥ आपजाणवोजापंचविध ॥ ४ ॥ अस्थिमांसत्वचानाडीरोमअंश ॥ दासह्मणेवासदेहातीत ॥ ५ ॥

अभंग२७६.

अंतःकरणमनबुद्धीआणिचित्त ॥ पुढेंसावचित्तअहंकार ॥ १ ॥ व्यानूतो समानुउदानुतोप्राणु ॥ पांचवाअपानुवायूजाण ॥ २ ॥ श्रोत्रत्वचाचक्षु- जिव्हाआणिघ्राण ॥ तेजाचेहेगुणपंचविध ॥ ३ ॥ वाचापाणीपादशिश्नआ- णिगुद ॥ आपाचेप्रसिद्धपांचगूण ॥ ४ ॥ शब्दस्पर्शरूपरसआणिगंध ॥ पृ-

श्रीहेविशददासह्मणे ॥ ५ ॥

अभंग २७७.

विष्णुचंद्रब्रह्मानारायणरुद्र ॥ आकाशाचाथोरअंशपाहे ॥ १ ॥ ब्र-ह्मांडींव्यापकलोकार्कवरुण ॥ रुद्रवायूजाणचाळकतो ॥ २ ॥ दिशा वायुरवीवरुणाचाहेत ॥ अश्विनीदेवततेजऐसें ॥ ३ ॥ वन्हीइंद्रतिजा-जाणावाउपेंद्र ॥ ब्रह्माआणिसारनिऋतीतो ॥ ४ ॥ शब्दस्पर्शरूपर-सआणिगंध ॥ तन्मात्राविशददासह्मणे ॥ ५ ॥

अभंग २७८.

विष्णुचंद्रजाणब्रह्मानारायण ॥ पार्वतीरमणसदाशीव ॥ १ ॥ दिशा वायूसूर्यज्ञानेंद्रियान्वयें ॥ वरुणनिश्चयेंअरुणतो ॥ २ ॥ तोचिइंद्रव-न्हीवामनप्रजापती ॥ पांचवानैर्ऋतीगुदस्थानीं ॥ ३ ॥ स्थानींवायूएक विषयींहीएक ॥ जाहलेंकौतुकसूक्ष्माचें ॥ ४ ॥ सुक्ष्मींसूक्ष्मएकआ-त्माराम ॥ रामदासींवर्मसांपडलें ॥ ५ ॥

अभंग २७९.

पिंडब्रह्मांडींच्याइंद्रीयदेवता ॥ सांगेनतत्वतांसावचित्त ॥ १ ॥ कर्णा चीदेवतादिशाहेतत्वतां ॥ त्वचेचाधरितापवनचि ॥ २ ॥ डोळियां-चासूर्यजिव्हेचावरुण ॥ नासिकाचेंस्थानअश्विनीदेव ॥ ३ ॥ वाचे-चातोअग्निहस्ताचातोइंद्र ॥ पायाचाप्रसिद्धवामनतो ॥ ४ ॥ शि-श्नींप्रजापतीगुदींतोनैर्ऋती ॥ दशेंद्रियस्थीतीऐशीझाली ॥ ५ ॥ अंतःकर्णाचातोस्वामीलक्ष्मीकांत ॥ मनाचेंदैवतचंद्रमाचि ॥ ६ ॥ बुद्धी चातो ब्रह्माचित्तीनारायण ॥ अहंकारजाणसदाशिव ॥ ७ ॥ देहाची देवताविराटचिकारण ॥ ब्रह्मांडहेंजाणसंतसंगें ॥ ८ ॥ संतसंगेंसार करीहाविचार ॥ पावशीलपारसंसाराच्या ॥ ९ ॥ संसाराच्यापार स्वरूपनिर्धार ॥ ब्रह्मसाक्षात्कारदासह्मणे ॥ १० ॥

अभंग २८०

होतेआठवणतेंचिअंतःकरण ॥ आतांसावधानमनऐका ॥ १ ॥ सं कल्पविकल्पहोयनव्हेवाटे ॥ तेंचिमनखोटेंकल्पनिक ॥ २ ॥ होयन व्हेऐसाअनुमानझाला ॥ निश्चयजोकेलातेचिबुद्धी ॥ ३ ॥ निश्चयजो

केलातयाचेंचिंतन ॥ तेंचिचित्तजाणानिश्चयेसी ॥ ४ ॥ अहंकारासवें देहचालताहे ॥ दासह्मणेपाहेअनुभवें ॥ ५ ॥

अभंग २८१.

जडत्वकठीणतेतेपृथ्वीजाण ॥ मृदुओलेंपणतेंचिआप ॥ १ ॥आप नानारसधातूबहुवस ॥उष्णवसतेजतेंचितेज ॥ २ ॥ वायूस्तब्धचळ आकाशनिश्चळ ॥ मायीकसकळदासह्मणे ॥ ३ ॥

अभंग २८२.

शून्यापासोनियांजन्मआकाशासी ॥ आकाशवायूसीप्रसवलें॥१ प्रसवलावायूतयातेजझालें ॥ तेजाचियाआलेंपोटाआप॥ २॥ आपापासोनियांसृष्टीहेजन्मली ॥ ऐशीविस्तारलीमायादेवी॥३॥ मायादेवीवळेंशून्याकडेपळे ॥ तेंकाळींखवळेपंचभूतां ॥ ४ ॥जेंज-यासिव्यालेंतेंतयाभसील ॥ अंतींतेंउरेलशून्यएक ॥ ५ ॥ शून्या-चेंस्वरूपपाहतांकाहींनाहीं ॥ तेंशून्यसर्वहीजेथेंआटे ॥ ६॥ आहे हेंआटलेंत्याचेंशून्यझालें ॥ शून्यहीविरालेंस्वस्वरूपीं ॥ ७ ॥ स्वरूप पाहीत्याकाळवेळगेली ॥निजठेवीलाधलीप्राणियासी ॥ ८ ॥ प्राणि-याचेंहीतआहेसंतांपायीं॥ वेगींशरणजाईआलयारे ॥ ९ ॥ आलया-रेसंतसंगेंमुक्तहोसी॥ रामीरामदासीहेंचिवर्म ॥ १० ॥

अभंग २८३.

ब्रह्महेंजाणावेंआकाशासारिखें ॥ मायाहेओळखेवायूऐसी ॥ १ ॥वा यूऐसीमायाचंचळचपळ ॥ ब्रह्मतेंनिश्चळनिराकार ॥२॥ निराकारब्रह्म नाहींआकारलें ॥ रूपविस्तारलेंमायादेवी ॥ ३ ॥ मायादेवीझालीनाम आणिरूप ॥ शूद्धसत्वरूपवेगळेंचि ॥ ४ ॥ वेगळेंचिपरीआहेसर्वाठा-ईं ॥ रिताठावनाहींतयावीण ॥ ५ ॥ तयावीणज्ञानतेंचितेंअज्ञान॥ना-हींसमाधानब्रह्मेंवीण ॥ ६॥ ब्रह्मेंवीणभक्तीतेंचिपैंअभक्ती ॥राम-दासींमुक्तीब्रह्मज्ञानें ॥ ७ ॥

अभंग २८४. (अष्टदेह.)

चारदेहपिंडींचत्वारब्रह्मांडीं ॥ अष्टदेहप्रोढीबोलिजेल ॥ १ ॥ बो-लिजेलश्रोतीसावधानव्हावें ॥ दुश्चितनसावेंनिरूपणीं ॥ २ ॥निरूपणीं

अष्टदेहतेकवण ॥ स्थूळलिंगजाणकारणतो ॥ ३॥ चौथादेहजाणतो महाकारण ॥ पांचवेंलक्षणविराटाचें ॥ ४ ॥ हिरण्यगर्भहेतआणिअ-व्याकृत ॥ आठवानिश्चितमूळमाया ॥ ५ ॥ मूळअष्टदेहींसाक्षीतोवि-देही ॥ रामदासींनाहींजन्ममृत्यू ॥ ६ ॥

अभंग २८५. (अष्टसृष्टी)

कल्पनेचेपोटींअष्टविधसृष्टी ॥ तेचिआतांगोष्टीसांगईन ॥ १ ॥ सांग-ईनसृष्टीएककल्पनिक ॥ दुजीतेशाब्दीकशाब्दसृष्टी ॥ २ ॥ शाब्दसृष्टीदू जीतिजीतेप्रत्यक्ष ॥ चौथाजाणलक्षचित्रलेप ॥ ३ ॥ चित्रलेपचौथीपां चवीस्वप्नींची ॥ सृष्टीगंधर्वाचीसाहावीते ॥ ४ ॥ साहावीतेसृष्टीगंधर्वन-गर ॥ सातवीतेज्वरसृष्टीजाण ॥ ५ ॥ सृष्टीजाणदृष्टीबंधनआठवी॥ सर्वहीमानावीकल्पनीक ॥ ६ ॥ कल्पनीकअष्टसृष्टींचेंस्वरूप ॥ शुद्धस्व स्वरूपनिर्विकल्प ॥ ७ ॥ निर्विकल्पदेवकल्पनेरहित ॥ जाणीजेस्वहीत तेंचिबापा ॥ ८ ॥ तेंचिबापाबुझेसंतांचेसंगतीं ॥ चुकेअधोगतीदासह्मणे ॥ ९ ॥

अभंग २८६ (सप्तकंचुक)

पृथ्वीतळींव्याळव्याळातळींज्वाळ ॥ त्यातळींअनळसत्यजाण ॥ १ ॥ सत्यजाणतयातळींतोअनीळ ॥ त्यातळींपोकळव्योमआहे ॥ २ ॥ व्योमातळींअहंकारतोकेवळ ॥ तेणेंब्रह्मगोळधरियेला ॥ ३ ॥ धरिये-लापुढेंमहत्तत्वअसे ॥ सप्तावरणऐसेंनिरोपिलें ॥ ४ ॥ दशगुणेंथोरए-काहूनिएक ॥ हेसप्तकंचुकदासह्मणे ॥ ५ ॥

अभंग २८७ (पंचप्रलय)

पांचहीप्रळयसांगईनआतां ॥ जाणिजेतत्वतांदोनपिंडीं ॥ १ ॥ दोनीपिंडीं दोनी॥ ब्रह्मांडींप्रलय ॥ पांचवाअन्वयविवेकाचा ॥ २ ॥ विवेकाचापंथवि वेकेंजाणावा ॥ योगियांचाठेवानिरूपणें ॥ ३ ॥ निरूपणींनिद्राप्रलयबोलि-ला ॥ दुजामृत्यूझालाप्राणियासी ॥ ४ ॥ प्राणियासिपिंडींहेदोनप्रळय ॥ ब्रह्मनिद्राक्षयोब्रह्मांडाचा ॥ ५ ॥ ब्रह्मयाचाक्षयोतोब्रह्मप्रलयो ॥ व्यति-रेकअन्वयोविवेकाचा ॥ ६ ॥ विवेकाच्याअर्थेंमायीकसर्वही ॥ स्वस्वरूपींनाहीं चराचर ॥ ७ ॥ चराचरपंचभूतिकमायीक ॥ सिद्धहाविवेकसज्जनांचा ॥ ८ ॥

सज्जनांचाभावसर्वद्दश्यवाव ॥ द्दश्यातीतदेवजेसातेसा ॥ ९ ॥ जेसाआहे तैसादेवओळखावा ॥ प्रळयपांचवादासह्मणे ॥ १० ॥

अभंग २८८ (प्रलय.)

अनावृष्टीधराशतसंवत्सर ॥ तेणेंजीवमात्रसंहारती ॥ १ ॥ संहारती नसेकोणीभूमंडळीं ॥ सूर्यबाराकळीतपईल ॥ २ ॥ तपईलतेणेंजळेल धरणी ॥ काद्रवेयाचीफणीपोळईल ॥ ३ ॥ पोळतांचिवमीविषाचेहल्लाळ ॥ मार्तंडाचेज्वाळएकहोती ॥ ४ ॥ होतीगिरीश्रृंगभस्मएकरूप ॥ तया लागिआपबुडवील ॥ ५ ॥ बुडवीलधराजळचिनिखळ ॥ तयासिअनळ शोषूंपाहे ॥ ६ ॥ शोषियेलेंजळउरलाअनळ ॥ तयासिअनीळविझवीत- ॥ ७ ॥ विझवितहोयवायोत्यावन्हीसी ॥ विश्रांतीवायूसीनभापोटीं ॥ ८ ॥ नभापोटींचारीभूतेंसामावलीं ॥ नभाकारझालीवृत्तीतेव्हां ॥ ९ ॥ वृत्तीन माऐसानादळेअन्वय ॥ पांचवाप्रळयदासह्मणे ॥ १० ॥

(चत्वारदेहनिरास.) अभंग २८९. (स्थूळदेहनिरास.)

भूतपंचकाचेपंचवीसगुण ॥ याचेंस्थूळजाणउभारलें ॥ १ ॥ उभारलेंस्थूळपांचापंचकाचें ॥ तेंचितूंहेंसाचेंघडेकवी ॥ २ ॥ घडेकेवीद्रष्टाद्दश्यएकरूप ॥ द्दश्याचेंस्वरूपवेगळेंचि ॥ ३ ॥ वेगळेंचिजाणअस्थीमांसत्वचा ॥ विस्तारभूतांचाजाणावाहा ॥ ४ ॥ जाणावाहाद्रष्टास्थूळाचाजाणता ॥ विदेहीतत्वतादासह्मणे ॥ ५ ॥

अभंग २९० (सूक्ष्मदेहनिरास)

अंतः करणादिकहेंसूक्ष्मपंचक ॥ याचासाक्षीएकतूंचिजाण ॥ १ ॥ जाणपंचप्राणसाक्षीविलक्षण ॥ विषयांचाजाणतूंचिएक ॥ २ ॥ तूंचिएकसाक्षीदशइंद्रियांचा ॥ पांचापंचकाचालिंगदेह ॥ ३ ॥ लिंगदेहद्दश्यद्रष्टातूंचिएक ॥ बोलिलाविवेकसूक्ष्माचा ॥ ४ ॥ सूक्ष्माचातूंसाक्षीसुक्ष्मावेगळा ॥ दासअवलीळादेहातीत ॥ ५ ॥

अभंग २९१ (कारणदेहनिरास)

देहद्वयसाक्षीनेणेंआपणासी ॥ कारणतयासीबोलिजेतें ॥ १ ॥ देहद्वयजाणे आपणासीनेणे ॥ पुसोंजातांह्मणेकळेनाकीं ॥ २ ॥ कळेनाकींमजमाझेंनिजस्वरूप ॥ झालासाक्षीरूपसहजचि ॥ ३ ॥ सहजचिझालाकारणाचासाक्षी ॥ सवें

नेणण्याशीजाणताहे ॥ ४ ॥ जाणताहेस्थूळसूक्ष्मकारण ॥ साक्षीविलक्ष णदासह्मणे ॥ ५ ॥

(तुर्या) अभंग २९२ (महाकारणदेहनिरास)

मीचब्रह्म ऐसाअभिमानधरी ॥ जाणावाचतूरींचौथादेह ॥ १ ॥ चौथा देहसर्वसाक्षिणीअवस्था ॥ ऐशीहेव्यवस्थाचौदेहांची ॥ २ ॥ चौदेहांची गांठीसोडितांस्फुटली ॥ विवेकेंतुटलीदेहबुद्धी ॥ ३ ॥ देहबुद्धीनाहींस्वरूपीं राहतां ॥ चौथादेहआतांकोठेंआहे ॥ ४ ॥ कोठेंआहेअहंब्रह्मऐसाहेत ॥ देहींदेहातीतरामदास ॥ ५ ॥

अभंग २९३. (परिपक्वउन्मनी)

विदेहासिकैचेंदेहाचेंबंधन ॥ बोलिजेअज्ञाननिरसावया ॥ १ ॥ निरसाव याकायवांझेचीकुमारी ॥ मृगजळपुरींउतरावें ॥ २ ॥ उतरावेंवीषस्वप्नीं च्यासर्पाचें ॥ आणिनिःसंगाचेंसंगदुःख ॥ ३ ॥ संगदुःखतुटेअजन्म्या सिजन्म ॥ नाथिलाचिभ्रमबांधितसे ॥ ४ ॥ बांधीतसेभ्रमसंतसंगावीण ॥ रामदासींखूणसाधूसंग ॥ ५ ॥

अभंग २९४. (अनुभव)

ओळखतांज्ञानओळखीमोडली ॥ भेटीहेजोडलीआपणाची ॥ १ ॥ आ पणाचीभेटीझालीबहुदिसां ॥ तुटलावळसामीपणाचा ॥ २ ॥ मीपणा चाभावदेवेंकेलावाव ॥ दासह्मणेदेवप्रगटला ॥ ३ ॥

अभंग २९५.

प्रगटलादेवज्याचेअंतरीं ॥ तयानाहींउरीमीपणाची ॥ १ ॥ मीपणा-चीउरीतूंपणभेटतां ॥ आपणापहातांवावझाली ॥ २ ॥ झालीवावदेवदे खतादाटणी ॥ दासह्मणेवाणीवेडावली ॥ ३ ॥

अभंग २९६.

कुमारीच्यापोटाब्रह्मचारीआला ॥ विचारितांझालाबापतिचा ॥ १ ॥ बापतोपुरुषतेतोमायराणी ॥ शब्दविचक्षणींविवरावा ॥ २ ॥ विचा रितांहोयनातूहीजामातू ॥ प्रपितामहीमातृमिथ्यानव्हे ॥ ३ ॥ मिथ्या नव्हेकदांहादेहसंबंधू ॥ विस्तारविविधूसोयरीका ॥ ४ ॥ सोयरेसंबंधू नाहींत्यानिर्गुणा ॥ विश्वाच्यात्याखुणादासह्मणे ॥ ५ ॥

हतांस्थूळाचाचाळक ॥ सूक्ष्माचाएकमनप्राण ॥ ३ ॥ मनप्राणेंवीण हेंकांहींघडेना ॥ हेंचिमनाआणाविवेकीहो ॥ ४ ॥ विवेकीहोतुह्मीं विवेकपाहावा ॥ संसाराचागोवाकोणकरी ॥ ५ ॥ कोणकरीतसे सर्वहीकरणी ॥ दासनिरूपणींसावधान ॥ ६ ॥

अभंग ३०३.

माणुसचिब्रह्मशोधितांहोईल ॥ प्रचीतयेईलरोकडीच ॥ १ ॥ रोकडीचप्रचीतीयेतगुरुमुखें ॥ आणिसर्वसुखेंहातायेती ॥ २ ॥ हातायेतेंबीजसज्जनांचेंगूज ॥ प्रचीतीचाभोजआनंदला ॥ ३ ॥ आनंदलाप्राणीसद्गुरूसेवितां ॥ क्षुधार्थीजेवितांजेवीतृप्त ॥ ४ ॥ तृप्तझालीबुद्धीनिर्गुणाचीशुद्धी ॥ लागलीसमाधीरामदासीं ॥ ५ ॥

अभंग ३०४.

स्वरूपसांडूनिमीचदेहभावी ॥ तोजीवरौरवींपचईल ॥ १ ॥ पचईल नरकींदेहाच्यासंबंधें ॥ सर्वज्ञानबोधेंसांडवला ॥ २ ॥ सांडूनिविवेक वेदमहावाक्य ॥ जीवशीवऐक्यजयाचेनी ॥ ३ ॥ जयाचेनितुटेसंसारबंधन ॥ तयाचेंवचनदृढधरा ॥ ४ ॥ दृढधरामनींअहंब्रह्मऐसें ॥ सांगतोविश्वासेंदासह्मणे ॥ ५ ॥

अभंग ३०५.

खोटेंनिवडितांखरेंनाणेंउरे ॥ तैसाचविचारतत्वज्ञानें ॥ १ ॥ तत्वज्ञान खोटेंजाणोनित्यागावें ॥ मगओळखावेंपरब्रह्म ॥ २ ॥ परब्रह्मखरें संतसंगेंकळे ॥ विवेकेंनिवळेमार्गकांहीं ॥ ३ ॥ मार्गकांहींआतांपरिक्षा जाणता ॥ दिशाभुलीहोतांमार्गचुके ॥ ४ ॥ मार्गचुकेऐसेंमनींनकरावें ॥ सार्थककरावेंदासह्मणे ॥ ५ ॥

प्रश्नोत्तरें प्रारंभः

अभंग ३०६. (प्रश्न.)

नमोवागेश्वरीशारदासुंदरी ॥ श्रोताप्रश्नकरीवक्तयासी ॥ १ ॥ वक्तयासी पुसेजीवहाकवण ॥ शिवाचेंलक्षणसांगामज ॥ २ ॥ सांगामजआत्माकैसातोपरमात्मा ॥ बोलिजेअ[illegible]तो ॥ ३ ॥ कोणताप्रपंचकोणेंकेलासंच ॥ मायाताविसंचकोणकरी ॥ ४ ॥ कोणतेंअविद्या

अभंग २९७. (मायाब्रह्मविवरण)

हिरियाचेपोटींमांदुसाच्याकोटी ॥ सुवर्णाचेतारींकांचखंड ॥ १ ॥ काचखंडहेमींतेसेंहृदयरामीं ॥ स्वरूपविश्रामींभ्रमूमाया ॥ २ ॥ मायाहेअसारस्वरूपतेंसार ॥ पाहिलानिर्धाररामदासीं ॥ ३ ॥

अभंग २९८.

बाळ्यनारीकेळभीतरीकरोटी ॥ तैसयापरीसृष्टीस्वस्वरूपीं ॥ १ ॥ स्वस्वरूपींमायाजैसीद्रुमीं छाया ॥ कांतेभासेवायांमृगजळ ॥ २ ॥ मृगजळभासेमार्तंडाकरितां ॥ स्वरूपींपाहतांबिंबनाहीं ॥ ३ ॥ नाहींजेथेंबिंबकैचेंप्रतिबिंब ॥ एकचिस्वयंभस्वस्वरूप ॥ ४ ॥ स्वस्वरूपींभासनाथिलाआभास ॥ धरीजेविश्वासदासह्मणे ॥ ५ ॥

अभंग २९९.

तत्वमसीमहावाक्याचाउपदेश ॥ पाहिलानिरासचौदेहांचा ॥ १ ॥ नयांमध्येंसारमानलीसाचार ॥ भक्तीनिरंतरराघवाची ॥ २ ॥ कुंडलनीगोल्हारश्रीहाटत्रिकूट ॥ आणिमूळपीठब्रह्मरंध्र ॥ ३ ॥ मंत्रतंत्रमुद्राआसनसमाधी ॥ दासह्मणेबुद्धीदेखण्याची ॥ ४ ॥

अभंग ३००. (उपसंहार)

जीवशीवपिंडब्रह्मांडरचना ॥ उभारूनिपुन्हासंहारावी ॥ १ ॥ सर्वखटपटसांडूनियामागें ॥ भक्तीचेनियोगेंसमाधान ॥ २ ॥ व्रतेंतपेंदानेंयोगधूम्रपानें ॥ नानातीर्थाटणेंदासह्मणे ॥ ३ ॥

अभंग ३०१.

शरीराचींतत्वें तत्वांचेंशरीर ॥ पाहवाविस्तारविस्तारूनि ॥ १ ॥ विस्तारूनिगुणीतत्वांचीमांडणी ॥ सिद्धांतझाडणीआरंभावी ॥ २ ॥ आरंभींचतत्वेंवेगवेगळालें ॥ मीपणगळालेंविवेकानें ॥ ३ ॥ विवेकेंपाहतांकोणीचनादळे ॥ समजतांकळेसर्वकांहीं ॥ ४ ॥ सर्वकांहींलाभहोतोनिरूपणें ॥ श्रवणमननेंदासह्मणे ॥ ५ ॥

अभंग ३०२.

माणूसचिब्रह्महोतआहेपरी ॥ हेंचिहेंविचारीआलयारे ॥ १ ॥ आलयारेमाणूसहेंकेंणह्मणावें ॥ हेंबरेंजाणावेंशोधूनियां ॥ २ ॥ शोधूनियांपा

सांगावीतेविद्या ॥ कैसेंआहेआद्यास्वरूपतें ॥ ५ ॥ स्वरूपींतीमायाकै-
सीमूळमाया ॥ इच्छीचाळवायाकोणआहे ॥ ६ ॥ आहेकेसेंशून्यकैसें
तेंचैतन्य ॥ समाधानअन्यकवणतें ॥ ७ ॥ कवणजन्मलाकवणामृत्यू
आला ॥ बद्धमुक्तझालाकवणतो ॥ ८ ॥ कवणजाणताकवणाचीस
त्ता ॥ मोक्षहीतत्वताकोणसांगा ॥ ९ ॥ सांगाआह्मांरवूणसगूणनिर्गूण
॥ पंचवीसप्रश्नदासकरी ॥ १० ॥

अभंग ३०७. (उत्तर)

नमोवेदमातानमोत्याअनंता ॥ सांगोंप्रश्नआतांश्रोतयांचे ॥ १ ॥ श्रो-
तयांचाप्रश्नजीवतोअज्ञान ॥ जयासर्वज्ञानतोचिशीव ॥ २ ॥ शिवाप
रआत्मात्यापरपरमात्मा ॥ बोलिजेअनात्माअनिर्वाच्य ॥ ३ ॥ वाचाह्या
प्रपंचमायीकजाणावा ॥ घडीमोडीदेवापासोनियां ॥ ४ ॥ विषयअवि
द्यात्यागतोसुविद्या ॥ निर्विकल्पआद्यास्वस्वरूप ॥ ५ ॥ कल्पनाहेमाया
सत्वमूळमाया ॥ इच्छीचाळावयाचैतन्यतें ॥ ६ ॥ नकारतेंशून्यव्यापक
चैतन्य ॥ ईश्वरअनन्यसमाधान ॥ ७ ॥ जीवह्याजन्मलाजिवामृत्यूआ
ला ॥ बद्धमुक्तझालातोचिजीव ॥ ८ ॥ ईश्वरजाणताईश्वराचीसत्ता ॥ मो-
क्षह्यातत्वताईश्वरचि ॥ ९ ॥ ईश्वरनिर्गूणचेतवीसगूण ॥ हेचिब्रह्मखूण
दासह्मणे ॥ १० ॥ दासह्मणेसर्वमायेचेंकरणें ॥ रूपसर्वजाणेअनुभवी ॥ ११

अभंग ३०८. (प्रश्न.)

संतसंगेंतुजकायप्राप्तझालें ॥ सांगपावहिलेंमजपाशी ॥ १ ॥ मज
पाशीसांगकोणमंत्रतूज ॥ कायआहेगूजअंतरींचें ॥ २ ॥ अंतरींचेंगू-
जकायसमाधानी ॥ मंत्रजपध्यानकैसेंआहे ॥ ३ ॥ कैसेंआवाहनकै-
सेंविसर्जन ॥ कैसेंपिंडज्ञानसांगेमज ॥ ४ ॥ सांगामजकोणतुझीउपा
सना ॥ मुद्रातेआसनासांगेमज ॥ ५ ॥ सांगापचीकर्णचित्तचतुष्टय ॥
कैसेनेअद्वयजीवशीव ॥ ६ ॥ जीवशीवऐक्यझालेंकोणेरीतीं ॥ सांगा-
मजप्रतीअष्टदेह ॥ ७ ॥ अष्टदेहपिंडब्रह्मांडरचना ॥ तत्वविवंचनासां
गेमज ॥ ८ ॥ सांगमजभक्तीकैशीतेविरक्ती ॥ सायोज्यतामुक्तीकवणे-
ते ॥ ९ ॥ कोणतेंसाधनकोणतेंबंधन ॥ ऐसेंकेलेंप्रश्नरामदासें ॥ १० ॥

अभंग ३०९. (उत्तर)

संतसंगेंमज कायमात झालें॥ सांगतोंव हिलेंतुजपाशीं॥१॥ मंत्रह्मता रकरामनाम एक॥ गूजहरादिक चिंतिताती॥२॥ ज्ञानसमाधानसगु णाचें ध्यान॥ निर्गुणीं अभिन्न आपणचि॥३॥ द्वयआवाहन द्वयवि सर्जन॥ तेथें पिंडज्ञान आढळेना॥४॥ उपासनाहरिमुद्रा अगोचरी॥ सिद्धासनाचरी समाधान॥५॥ पंचीकरण पिंडब्रह्मांड आवरण॥ सा क्षीतोआपण एकलाची॥६॥ जीवशिवऐक्य झालेयेणेंरीती॥ प्रकृ तीच्याअंतीं द्वैतकैचें॥७॥ अष्टदेहस्थूळसूक्ष्मकारण॥ चौथादेहज्ञा णमहाकारण॥८॥ विराटहिरण्यआणिअव्याकृती॥ आठवाप्रकृ- तीमूळमाया॥९॥ एकतत्त्वजाणत्याचेनांवभक्ती॥ जाणावी विरक्ती संगत्याग॥१०॥ सायुज्यतामुक्तितेचितेअचळ॥ साधनाचें मूळगुरुदा स्य॥११॥ गुरुदास्येंचुकेसंसारयातना॥ जाणतीलखुणाअनुभवी॥१२ अनुभवेंवीणहोयसर्वशीण॥ निरसिलेप्रश्नदासह्मणे॥१३॥ ॥

अभंग ३१० (तत्त्वमसि)

तत्त्वमसिअहंब्रह्मअस्मिऐसें॥ जाणहेंविश्वासेंमहावाक्य॥१॥ वेदवा- क्यरामीरामदासपाहे॥ मुख्यपदलाहेनिरंजन॥२॥ अयमात्माब्रह्म- आणिज्ञानब्रह्म॥ दासह्मणेवर्मवेदवाक्य॥३॥ ॥ ॥

अभंग ३११ (केवळव्यतिरेक)

ताकहीपांढरेंदूधहीपांढरें॥ चवीजेवणारेजाणताती॥१॥ जाणता तीचवी गुळसाखरेची॥ पाहातांतेथेंचीभेदआहे॥२॥ भेदआहेके- साअभेदाचेपरी॥ जाणिजेचतुरींदासह्मणे॥३॥ ॥ ॥

अभंग ३१२ (निरूपणाचामहिमा)

निरूपणाऐसेंनाहीं समाधान॥ आणीकसाधनआढळेना॥१॥ भ क्तीज्ञानघडेवैराग्यआतुडे॥ भावार्थसांपडेनिरूपणें॥२॥ शांतीक्ष मादयानैराश्यतामनीं॥ अवस्थाउन्मनीतेणेंगुणें॥३॥ रिद्धिसिद्धी- दासीहोतीनिरूपणें॥ श्रवणमननेंनिदिध्यासें॥४॥ भ्रांतीचासंदेह तुटेएकसरा॥ दासह्मणेकरानिरूपण॥५॥ ॥ ६ ॥ ॥

अभंग ३१३

निरूपणेंजनींलाभसर्वकांहीं॥ दुजेंऐसेंनाहींपाहोंजातां॥१॥ सार

चेंही सारमनाअगोचर।।तेंलाभेसाचारनिरूपणें।।२।। दाखवितांनये बोलिलेंनजाय।। त्याचीकळेसोयनिरूपणें।।३।।मनासिनाकळेमीप णेंनाढळे।।तेंगूजनिवळेनिरूपणें।।४।। वित्पत्तीचेंकोडेंतर्कीचेंसांक डें।।तेंलाभेरोकडेंनिरूपणें।।५।। मनहेंचंचळतें होय निश्चळ।।साध नाचेंफळदासह्मणे।।६।। ।।छ।। ।।छ।। ।।

अभंग ३१४

गतीचेंलक्षण हेंचिहेंप्रमाण।।श्रवणमननसर्वकाळ।।१।। सर्वकाळ सारासारविचारणा।।वस्तुचीचाळणानिरंतर।।२।। निरंतरध्यास लागलाअंतरीं।। धारणाहेधरीनिर्गुणाची।।३।। निर्गुणासंगतीनि र्गुण होइजे।।मत्यावृत्तीकीजेनिरूपणें।।४।।निरूपणें होयअल- भ्याचालाभ।।साधनसुलभदासह्मणे।।५।। ।।छ।। ।।

अभंग ३१५

वस्तूचानिर्धार होयपारंपार।।साधनाचेंसारनिरूपण।।१।।निरू पणाऐसेंसारनाहींदुजें।।जेणेंसर्वबीजें हातायेती।।२।। हातये- तीबीजें ज्ञानाचीं सहज।।निःसंदेहभोजनाचनसे।।३।। नाचतसे सदा विवेकअंतरीं।।मायामोहपुरीबुडोनेदी।।४।। बुडोनेदीक- दाकाळीं निरूपण।।रामदासीखूणसंतसंग।।५।। ।। ।।

अभंग ३१६

निरूपण सारअद्वैतकरावें।।तेणेंउद्धरावेंनिश्चयेंसी।।१।।निश्चयें सिपाहेआपुलीओळखी।।तोचिएकसुखीजनांमध्यें।।२।।ज- नामध्येंसुखीपरत्रसाधन।।संसारबंधनतयानाहीं।।३।।तया नाहींदेहबुद्धीचीअहंता।।देहींविदेहतावस्तुरूप।।४।।वस्तुरू पहोयमीपणत्यागीतां।।शाश्वतभावितां दाससुक्त।।५।। ।।

अभंग ३१७

निरूपणें भक्तिनिरूपणें ज्ञान।।अनुतापपूर्णनिरूपणें।।१।। निरूप- णें योगयोगाचासंयोग।।निरूपणेंत्यागघडतसे।।२।।घडतसेस र्व कांहीं निरूपणें।।बाणतीलक्षणेंसज्जनाचीं।।३।।सज्जनाचीम तेंसज्जनजाणती।।येरतेनेणतीजाणपणें।।४।। जाणत्यानेण-

त्याहोयसमाधान॥ करावेंमननसंगातीत॥५॥ ॥ ॥

अभंग ३१८

पूर्णसमाधानहोयनिरूपणें॥परीजाणपणेंबुडवीलु॥१॥ बुडवील देहातीतसमाधान॥देहअभिमानवाढवीला॥२॥वाढविलातर्क वांयांनिरूपणीं॥जाणिवेपापिणीकायकेलें॥३॥ कायकेलेंऐसेंजा णतजाणतां॥स्वरूपींअहंताकामानये॥४॥कामानयेदेहबुद्धीचें जाणणें॥ दासनिरूपणेंसावधान॥५॥ ॥ ७ ॥ ॥

अभंग ३१९

केलेंचिकरावेंपुनःनिरूपण॥ तरीबाणेखूणकांहींएक॥ १॥ कांहींए ककाळनिरूपणेंगेला॥ तोचिएकभलासमाधानी॥२॥ समाधानी भलानिरूपणींराहे॥ पाहिलेंचिपाहेनिरूपण॥३॥ निरूपणपाहे श्रवणमनन॥ होयसमाधाननिदिध्यासें॥४॥ निदिध्यासएकव स्तुचाधरावा॥संसारतरावा दासह्मणे॥५॥ ॥७॥ ॥

अभंग ३२०

एकदांजेचितांनव्हेसमाधान॥ प्रतिदिनीं अन्न खाणें लागे॥१॥ तैसें निरूपणकेलेंचिकरावें॥परिनकरावेंउदासीन॥२॥प्रतिदि नींअन्नप्रत्यहींजीवन॥ देहसंरक्षणकरावया॥३॥प्रत्यहींसंसा रींबोलावेंलागतें॥ कांहींकेलियातेंस्फुटेनाकीं॥४॥प्रत्यहींहादे हपाळावालागतो॥शुद्धकरावातोरात्रंदिवस॥५॥प्रत्यहींदेहा नेंभोगिलेंभोगावें॥ त्यागिलेंत्यागावेंदासह्मणे॥६॥ ॥

अभंग ३२१ (प्रचीतीआणिअनुमान)

प्रचीतीवेगळेंमिथ्यासर्वकांहीं॥ निर्फळचिपाहीअप्रचीती॥१॥ अप्रचीतीजेथेंफळकेंचेंतेथें॥ निर्फळचिस्वार्थेंकासावीस॥२॥ प्रचीतीचाबीरीजयाअंगींनसे॥संभ्रमाचेंपिसेंलाभेंवीण॥३॥ लाभेंवीणलाभमानिलासुलभ॥लाभनाहींक्षोभप्रगटला॥४॥ प्रगटलालोभकेलानिरर्थक॥प्रचीतीसार्थकदासह्मणें॥५॥ ॥

अभंग ३२२

प्रचीतीचाभक्तप्रचीतीचादेव॥ करावाउपावसप्रचीत॥१॥प्र

चीनीचावेंद्यमचीनीची मात्रा ।। मचीतीच्यामंत्रापाठकीजे ।। २ ।। मचीतीनें कोणीएकतें पाहावें ।। जनओळखावेमचीतीनें ।। ३ ।। मचीतीनें इष्टमचीतीनें मित्र ।। मचीतीनें सूत्रकोणीएक ।। ४ ।। कोणीएककायमचीतउपाय ।। दासह्मणेसोयमचीतीची ।। ५ ।। ।।

अभंग ३२३

प्रत्ययाचेंज्ञानतेंचितेंप्रमाण ।। येरअप्रमाणसर्वकांहीं ।। १ ।। सर्वकांहींधर्मआणिकर्माकर्म ।। चुकलियावर्मव्यर्थजाती ।। २ ।। व्यर्थजातीजन्मज्ञानावांचोनीयां ।। केलेंकष्टवांयांनिरर्थक ।। ३ ।। निरर्थकजन्मपशुचियेपरी ।। जंवतेंअंतरींज्ञाननव्हे ।। ४ ।। ज्ञाननव्हेसोपेंतेंआधींपाहावें ।। शाश्वतशोधावेंदासह्मणे ।। ५ ।। ।।

अभंग ३२४

संज्ञायाच्याकर्मेंसंज्ञायींपडला ।। तोकोणासोडीला ज्ञानेंवीण ।। १ ।। ज्ञानेंवीणदेवकेंचाठायींपडे ।। अज्ञानेंबापुडेगुंडाळले ।। २ ।। गुंडाळलासर्वलौकिकांकरितां ।। लौकीकपाहातांउद्धरीना ।। ३ ।। उद्धरीनालोकहाकोणीकोणाला ।। व्यर्थचिदेवालाअंतरावें ।। ४ ।। अंतरावेंह्याचेंबहुतांआधीन ।। बहुतांचेंमनराखवेना ।। ५ ।। राखवेनामनयाबहुजनांचें ।। आणिसज्जनांचेंवर्मचुके ।। ६ ।। वर्मचुकेकर्मआडवेंचिआलें ।। नाहींओळखीलेंआत्मयासी ।। ७ ।। आत्मयासिजाणेतोचिएकभला ।। संसारीं सूटला विवेकानें ।। ८ ।। विवेकानेंलाभकरावाआपुला ।। लौकिकींदेधालासांडूनये ।। ९ ।। सांडूनयेज्ञानसगुणभजन ।। आत्मनिवेदनओळखावें ।। १० ।। ओळखावीभक्तीसायुज्यतामुक्ती ।। येणें होयगतीदासह्मणे ।। ११ ।। ।।

अभंग ३२५

अर्थावीणपाठकासयाकरावे ।। व्यर्थचिमरावेंघोकूंनीयां ।। १ ।। घोकूंनीयांकायवेगींअर्थपाहे ।। अर्थरूपराहेहोऊंनीयां ।। २ ।। होऊंनीयांअर्थसार्थककरावें ।। रामदासभावेंप्रार्थितसे ।। ३ ।। ।।

अभंग ३२६ (मचीती)

पोटभरावयामांडिलाउपवास ।। झालाकासावीसअन्नेंवीण १

राजापाहावयामजाधुंडाळिलो॥कासावीसहोतोवाउगाचि॥२॥द्रव्यसाधावयानिर्द्रव्याचासंग॥तेथेंकैंचेंसगद्रव्यमिळे॥३॥ब्रह्मसाधावयाकर्ममार्गेंगेला॥तंवकर्मेंकेलाकासावीस॥४॥सुटकाव्हावयाबंधनचिकेलें॥तेणेंतेंसुटलेंकेवींघडे॥५॥केवींघडेदृढरोगेंआरोग्यता॥कुपथ्यानेंव्यथावाढतसे॥६॥एकव्यथाएकऔषधघेतलें॥दासह्मणेझालेंनयापरी॥७॥ ॥ ६ ॥ ॥

अभंग ३२७

चित्तआहेकेसेंमळीणतेंकैसें॥शुद्धहोतेंकैसेंविचारावें॥१॥वैद्यओळखेनारोगहीकळेना॥औषधमिळेनाप्रचीतीचें॥२॥अनुमानेंदेवअनुमानेंभक्त॥अनुमानेंमुक्तअनुमानी॥३॥अनुमानेंकेलें-अनुमानेंकल्पिलें॥निर्फळजाहालेंसर्वकांहीं॥४॥सर्वकांहींबरेंप्रचीतीआलीया॥दासह्मणेवांयांअप्रचीती॥५॥ ॥

अभंग ३२८ (संशयावर)

एकघायदोनखंड॥ऐसेंबोलावेंरोकड॥१॥जेणेंउठतीसंशय॥तेंबोलणेंकामानये॥२॥बहुविधाझालेंठावें॥सत्यकोणीहीजाणावें॥३॥रामीरामदासह्मणे॥एकनिश्चयेंबोलणें॥४॥ ॥

अभंग ३२९

प्राणीजेणेंपंथेंगेला॥तोचिबहुविधझाला॥१॥आतांकोणेंवाटेंजावें॥तेथेंसंशयींपडावें॥२॥दोहोठायींमार्गझाला॥प्राणीमध्येंउभाठेला॥३॥रामदासह्मणेजना॥पुढेंवाटचिदिसेना ४

अभंग ३३०

अवघेअंधारेंदाटले॥डोळेअसतांचिगेले॥१॥कोठेंपाउलठेवावें॥कांहींदिसेनास्वभावें॥२॥खांचखळगेकांटाखडा॥ऐसाकळेनानिवाडा॥३॥रामीरामदासह्मणे॥कायकरितीलशाहाणे॥४॥

अभंग ३३१

विकल्पडोंगरओसणें॥झाडखडाब्रह्मारण्य॥१॥आतांकोणीकडेजावें॥अवघेंअरण्यस्वभावें॥२॥रानझालेंकरकरीत॥पक्षीवनचरेंबोभत॥३॥रामदासह्मणेमला॥तेथेंदिवसमावळला

॥४॥

अभंग ३३२

सातपांचगांवेंवारा॥अवघाएकचिचोहरा॥१॥तेथेंकोणीकडेजा वें॥अवघीवाटचिस्वभावें॥२॥कोणी दिसेनायळसी॥वाटपुसावी कोणासी॥३॥रामींरामदासह्मणे॥नैसेंसंज्ञायींबोलणें॥४॥ ॥

अभंग ३३३ (सद्गुरुमहिमा)

गुरुवीणप्राणीत्याहोयजाचणी॥सत्यमाझी वाणीमिथ्यानव्हे॥१ ॥मिथ्यानव्हेसत्यसांगतोंतुम्हाला॥अंतीं यमघालाचुकेनाकीं॥२ ॥चुकेनाकींयमयातनायाजनां॥वेगींनिरंजनाठायींपाडा॥३॥ठा यींपाडाआधींदेवनिरंजन॥त्यावाननमनसद्गुरूसि॥४॥सद्गुरूची नाहींजयालाओळखी॥तयाझोका झोकीयातनेची॥५॥यातने चीचिंतातुटेएकसरी॥वेगींगुरुकरी दासह्मणे॥६॥ ॥ ॥

अभंग ३३४

प्रपंचींअसोनिपरमार्थकरावा॥बराविवरावा निरंजन॥१॥निरं जनदेवप्रगटेअंतरीं॥सगभरोबरीकरीनाकां॥२॥ करीनाकांपरी संसारबाधीना॥परीतोसाधीनाकायकरूं॥३॥कायकरूंदेवालो कीकउपाय॥धरवेनासोयशाश्वताची॥४॥शाश्वताचीसोयस माधानहोय॥मोक्षाचाउपायसद्गुरूचि॥५॥सद्गुरुसंगतींचुकेअ धोगती॥ दासह्मणेमती पालटावी॥६॥ ॥७॥ ॥

अभंग ३३५

सँसारकरावाकरवेयथासांग॥परीसंतसंगमनींधरा॥१॥मनीं धरासंतसंगतीविचार॥येणेंपैलपारपाविजेतें॥२॥पाविजेतें- याचीप्रचीतीपाहावी॥निरूपणींव्हावीअतिप्रीती॥३॥अतिप्री तीतुह्मीनिरूपणींधरा॥सँसारींउद्धराअसोनीयां॥४॥असोनि यांनाहींमायासर्वकांहीं॥विवंचूनीपाही दासह्मणे॥५॥ ॥

अभंग ३३६

अहोसद्गुरूचीकृपा॥तेणेंदाखवीस्वरूपा॥१॥तोहागुरुपरब्रह्म॥ जेणेंकेलेंस्वयेंब्रह्म॥२॥धरासद्गुरुचरण॥जेणेंचुकेजन्ममरण॥ ३॥अहोसद्गुरुतोचिदेव॥दासह्मणेधराभाव॥४॥ ॥ ॥

अभंग ३३७ (सत्संगति व कुसंगति)

भगवंतीं जे रत ते नर पावन ॥ येरां होय पतन भवार्णवीं ॥ १ ॥ परिसा चे संगें लोहाचें सुवर्ण ॥ येर हे पाषाण अधोगती ॥ २ ॥ मैलागिरि संग सर्वां वृक्षां घडे ॥ वेळूतो निवडे वेगळाची ॥ ३ ॥ भृंगीचिया संगें आळी भृंगी होय ॥ उंदीर तो नव्हे कदाकाळीं ॥ ४ ॥ रामदासीं राम हृदयीं अभंग ॥ दुर्जनाचा संग दूर करी ॥ ५ ॥ ॥ ७ ॥ ॥

अभंग ३३८

साधूसंगें साधू भोंदूसंगें भोंदू ॥ वाद्यासंगें वादू होत असे ॥ १ ॥ होत असे लाभ भल्याचे संगतीं ॥ जाय अधोगती दुष्टां संगें ॥ २ ॥ दुष्टां संगें झाला दुष्ट महापापी ॥ होतसे निःपापी साधूसंगें ॥ ३ ॥ संग-जया जैसा लाभ तया तैसा ॥ होतसे अपैसा अनायासे ॥ ४ ॥ अना यासें गती चुके अधोगती ॥ धरितां संगती सज्जनांची ॥ ५ ॥ स-ज्जनांची कृपा जयालागीं होय ॥ तयालागीं सोय परत्रींची ॥ ६ ॥ परत्रींची सोय भक्तीच्या उपायें ॥ चुकती अपाय दास ह्मणे ॥ ७ ॥

अभंग ३३९

चंदनाचे संगें चंदन चि होती ॥ होय काळी माती कस्तुरिका ॥ १ ॥ कस्तुरिका होय कस्तुरीच्या योगें ॥ साधूचेनि संगें साधूजन ॥ २ ॥ साधूजन होती संगती धरितां ॥ मिळणी मिळतां गंगाजेवीं ॥ ३ ॥ जेवितां अमृत अमर होईजे ॥ अचळ पाविजे साधूसंगें ॥ ४ ॥ साधूसंगें देव आपण होईजे ॥ अद्वैत लक्षिजे बाणलीया ॥ ५ ॥ बाणलीया अंगीं निःसंगाचा संग ॥ होईजे निःसंग आपण चि ॥ ६ ॥ आपण चि ध्यानीं बैसतां आसनीं ॥ जनीं आणि वनीं देव भासे ७ देव भासे तेणें आपण भुलला ॥ तेणें गुणें झाला देव अंगें ॥ ८ ॥ देवाचे संगतीं देव चि होईजे ॥ चतुर्भुज राजे वैकुंठींचे ॥ ९ ॥ वैकुं-ठींचे राजे ध्याती अहर्निशीं ॥ वंदिती साधूसी दास ह्मणे ॥ १० ॥

अभंग ३४०

दुर्जन संगती कदा धरूं नये ॥ घडती अपाय बहुविधा ॥ १ ॥ बहुवि धा झाले अपाय बहुतां ॥ ते चि सांगों आतां सावकाश २ कुसंग

हेमायाधरितांहेसंगती।। गेलेअधोगतीनेणों किती।।३।।चांडाळा-
संगतीं होइजेचांडाळ।। होयपुण्यशीळसाधूसंगें।।४।। बहुतचिरलें-
फुटोनियांगेलीं।।संगतीनेंकेलींरुधिराच्या।।५।।कुरुंदासंगतींझि
जलाचंदन।।कुसंगेंजीवननासतसे।।६।।खराचेसांगातींनासेमुक्ता
फळ।।होतसेतात्काळकळाहीन।।७।।लाखेचेसंगतींसोनेंहोयउणें
।।दूधहेलवणेंनासतसे।।८।।दुर्जनासंगतींसज्जनढांसळे।।क्रोध
हाप्रबळेअकस्मात।।९।।दासह्मणेसंगत्यागादुर्जनाचा।।धरासज्ज
नाचाआदरेंसी।।१०।। ❖ ।।छ।। ❖ ।।छ।। ❖ ।।

अभंग ३४१

सुपुत्रसँसारींकुळाचेंमंडण।।वंशउध्दरणहरिभक्ति।।१।।हरिभ
क्तीतारीबेताळीसकुळें।।भक्तीचेनिबळेंजगदोद्धार।।२।।जगदो-
द्धारकरीसुपुत्रसँसारीं।।येरअनाचारीपापरूपी।।३।।पापरूपीन
रअभक्तजाणावे।।जयांसिनेणवेदेवराणा।।४।।देवराणावळेदे
खोनीयांभाव।।दासह्मणेअभावकामानये।।५।। ।। ।।

अभंग ३४२

धन्यत्याचेंकुळधन्यत्याचावंश।।जेकुळींहरिदासअवतरले।।१।।ध
न्यतेजननीधन्यतेचिकुशी।।जेहरिदासाशीप्रसवली।।२।।धन्यते
संबंधीसंतांचेसोयरे।।सत्संगेंउद्धरेकुळज्यांचे।।३।।धन्यतोपैंग्रा-
मधन्यतोपैंदेश।।धन्यहरिदासवैष्णवांचा।।४।।धन्यत्यांचेंसख्य
वैष्णवींसर्वदा।।त्तेसखेगोविंदाजीवलग।।५।।धन्यतेनिंदकनिंदि
तीसज्जन।।तेणेंभावेंध्यानघडेत्यांसी।।६।।धन्यतेभाविकवंदि
तीहरिदास।।तयाहृषीकेशवंदीतसे।।७।।धन्यदासदासीसज्जन
सेवेसी।।तेहीसुरवरांसीवंद्यहोती।।८।।धन्यपशुश्वानवैष्णवां
गृहींचे।।कळिकाळत्याचेपायवंदी।।९।।रामदासह्मणेतरीधन्य
होणें।।सत्संगलाधणेंवैष्णवांचा।।१०।। ।। छ ।। ।।

अभंग ३४३

इंद्रासीउद्वेगसर्वकाळमनीं।।माझेंपदकोणीघेइनाकीं।।१।।घेइ
नाकींकोणीबळियादानव।।घालिनाकींदेवकारागृहीं।।२।।

कारागृहदेवादिकांचेंचुकेना॥ तेथेंकायजनाचुकेईल॥ ३॥ चुकेईल भोगहेंकईघडावें॥ लागेलभोगावेंकेलेंकर्म॥ ४॥ केलेंकर्मतुटेज रीभ्रांतीफिरे॥ दासह्मणेभेटेसंतजन॥ ५॥ ॥ ७॥ ॥

अभंग ३४४

लागलासेमुळींहादेहसंबंध॥ करीतसेखेदअहंभावें॥ १॥ अहं- भावकदानाहींपुरवला॥ भवभ्रमेंझाल्यादुःखराशी॥ २॥ दुःख राशीझाल्यादेहाच्यासंबंधें॥ सर्वज्ञानबोधेंतुटतील॥ ३॥ तुटति- संबंधसंतांचेरहणी॥ होईलझाडणीपंचभूतां॥ ४॥ पंचभूतांल योस्वरूपींअन्वयो॥ तुटलासंशयोसंबंधाचा॥ ५॥ ॥ ७॥

अभंग ३४५

महापापीलोकपूर्वींचआहेती॥ तेचिपालटतीजयाचेनी॥ १॥ जया चेनियोगेंहोतसेउपाय॥ तुटतीअपायनानाविध॥ २॥ नानाविधजन सुबुद्धिहोती॥ साधूचेसंगतींदासह्मणे॥ ३॥ ॥ ७॥ ॥

अभंग ३४६

ऐसाकैंचासंतजोदावीअनंत॥ संदेहाचाघातकरूंजाणे॥ १॥ करूं जाणेसाधकाचेंसमाधान॥ जयाभिन्नाभिन्नआटलेना॥ २॥ आट लेनाजयाआपुलेंपारिखें॥ ऐक्यरूपसुखेंसुखावला॥ ३॥ सुखाव लाज्याचेसंगतींसाधक॥ साधूतोचीएकधन्यजगीं॥ ४॥ धन्यतेचि जगींजेगुणेंबोधिलें॥ दासह्मणेगेलेपुरुषते॥ ५॥ ॥ ७॥ ॥

अभंग ३४७

संतांचेसंगतींरामपाठींलागे॥ सांडूंजातामागेंसांडवेना॥ १॥ सांड वेनादेवसदासमागमीं॥ बाह्यअंतर्यामीसारिखाचि॥ २॥ सारिखा चितीर्थींसारिखाचिक्षेत्रीं॥ दिसाआणिरात्रींसारिखाचि॥ ३॥ सा रिखाचिकडींकपारींशिखरीं॥ गृहींवनांतरींसारिखाचि॥ ४॥ सा- रिखाचिअंनतोनाहींअनंत॥ दासह्मणेकिंतमावळला॥ ५॥ ॥

अभंग ३४८

दुर्जनाचेसंगेंहोयमनोभंग॥ सज्जनांचायोगसुखकारी॥ १॥ सुखका रीयोगसंतसज्जनांचा॥ संतापमनींचादूरीठाके॥ २॥ दूरीठाकेदुः

खहोयसर्वसुख ॥ पाहोंजातांशोकआटळेना ॥ ३ ॥ आटळेनालोभ तेथेंकेंचाक्षोभ ॥ अलभ्याचालाभसंतसंगें ॥ ४ ॥ संतसंगेंसुखरामींरामदासीं ॥ देहसंबंधासीउरीनाहीं ॥ ५ ॥ ॥ ६ ॥ ॥

अभंग ३४९

ब्रह्माविष्णूहरजयाचेअवतार ॥ तोचिदेवथोरजाणबापा ॥ १ ॥ जाणबापादेवदेवांसिनिर्मिता ॥ तोदेवतत्वताठायींपाडी ॥ २ ॥ ठायींपाडीदेवसंतांचेसंगतीं ॥ दासह्मणेगतीपावशील ॥ ३ ॥ ॥

अभंग ३५० (आत्मनिवेदन)

आत्मनिवेदननववेंभजन ॥ येणेंसंतजनसमाधानी ॥ १ ॥ समाधानीसंतआत्मनिवेदनें ॥ ज्ञानेंमीतूंपणसांडियेलें ॥ २ ॥ सांडियेलेंसर्वमायीकसंगासी ॥ रामींरामदासींनिःसंगता ॥ ३ ॥ ॥ ॥

अभंग ३५१

निःसंगताझालीविवेकानेंकेली ॥ मुक्तीहेलाधलीसायुज्यता ॥ १ ॥ सायुज्यतामुक्तीगुरुकृपाकरीतां ॥ श्रद्धधानहोतांपावनचि ॥ २ ॥ पावनअसतांपतीतझालासी ॥ सोयचुकलासीपावनाची ॥ ३ ॥ पावनाचीसोयधरितांअंतरीं ॥ स्वरूपविवरीसमाधानें ॥ ४ ॥ समाधानझालेंपावनाचेंकेलें ॥ आत्मनिवेदीलेंदासह्मणे ॥ ५ ॥ ॥

अभंग ३५२ (हरिभक्ती)

रामभक्तीवीणअन्यनाहींसार ॥ साराचेंहीसाररामनाम ॥ १ ॥ कल्पनाविस्तारुहोतसेसंहारु ॥ आह्मांकल्पतरूचाडनाहीं ॥ २ ॥ कामनेलागुनिविटलेसेंमनु ॥ तेथेंकामधेनूकोणकाज ॥ ३ ॥ चिंतानाहींमनींगातांरामगुणीं ॥ तेथेंचिंतामणीकोणपुसे ॥ ४ ॥ कदानाहींनाशस्वरूपसुंदर ॥ तेथेंकायहिरेनाशवंत ॥ ५ ॥ रामदासह्मणेरामभक्तीवीण ॥ जाणावाहाशीणसर्वकांहीं ॥ ६ ॥ ॥ ७ ॥ ॥

अभंग ३५३

सगुणाकरितांनिर्गुणपाविजे ॥ भक्तीवीणदुजेसारनाहीं ॥ १ ॥ साराचेंहीसारज्ञानचिनिर्धार ॥ पाविजेसाचारभक्तीयोगें ॥ २ ॥ वेदशास्त्रींअर्थशोधूनीपाहिला ॥ तेथेंनिर्धारिलाभक्तिभाव ॥ ३ ॥ रा-

मींरामदासींभक्तीचमानली॥मनेंवस्तीकेलीराम पायीं॥४॥ ॥

अभंग ३५४

राघवाचीभक्तीज्ञानाचेंमंडण॥भक्तांचेंभूषणरामएक॥१॥नलगे पिंडज्ञाननलगेतत्त्वज्ञान॥राघवाचेंध्यानआठवितां॥२॥शब्दज्ञानपोथीवाचितांप्रबळे॥मागुतेंमावळेक्षणएक॥३॥रामींरामदासींराघवाचीभक्ती॥तेथेंचारीमुक्तीओळंगती॥४॥ ॥

अभंग ३५५

कर्मेंचित्तशुद्धीहोऊनियांगेली॥मगउपासिलीउपासना॥१॥उपासनामिषेंदेवठायींपडे॥संदेहचिउडेएकसरा॥२॥एकसरांपंथ-सांपडेसुगम॥जैसाविहंगमफळावरी॥३॥फळावरिझडजानों अनायासीं॥निर्फळअसोशीवायांवीण॥४॥वायांवीणशीण कासयाकरावा॥निर्फळजाणावासंसारहा॥५॥संसाराचासोस कामींनिजध्यास॥तेणेंजगदीशअंतरला॥६॥अंतरलादेवअंतरोनेदावा॥विवेकपाहावासज्जनांचा॥७॥सज्जनांचायोगसर्वांचावियोग॥अनित्याचात्यागचमत्कार॥८॥चमत्कारत्यागतत्त्वांचेविवरणें॥शीघ्रचिपावणेंमोक्षपद॥९॥मोक्षपदज्ञानरामदासींझालें॥बंधनतुटलेंसंसाराचें॥१०॥ ॥७॥ ॥७॥

अभंग ३५६

संगतीसज्जनकथानिरूपण॥सगुणेंनिर्गुणपाविजेतो॥१॥सगु-णाचीभक्तीतेणेंहोयमुक्ती॥ऐसेंवेदश्रुतीबोलतसे॥२॥भक्तीवीणज्ञानकदापाविजेना॥हेंवाक्यसज्जनांअंतरींचें॥३॥रामदास-ह्मणेसाराचेंहीसार॥सर्वांसीआधारभक्तीभाव॥४॥ ॥

अभंग ३५७

सोडीसंसाराचीआस॥धरीभक्तीचाहव्यास॥१॥दुःखमूळहासंसार॥तयामध्येंभक्तीसार॥२॥ग्रंथपाहालक्षकोटी॥जेथेंतेथेंभक्तीमोठी॥३॥जन्माआलियाचेंफळ॥दासह्मणेहेंसकळ॥४॥

अभंग ३५८

भक्तीरामाचीकरावी॥वंशावळीउद्धरावी॥१॥तनुमनआणिध

न॥सर्वलोकीकसांडून॥२॥पांचापंचकाचाभार॥सर्वकाळअत्या
दूर॥३॥रामीरामदासह्मणे॥दृढभक्तीचेनिगुणें॥४॥ ॥

अभंग ३५९

रामदीनाचाकैवारी॥सेवकाचाअंगीकारी॥१॥अंगीकारिलेवा
नर॥त्यांची ख्यातीझालीथोर॥२॥स्वयेंनिजधामाजाणें॥राज्य
करीबिभीषण॥३॥मजवैरकेलेंसाहे॥परीभक्तांचेनसाहे॥४॥
रामीरामदासह्मणे॥दृढभक्तीचेनिगुणें॥५॥ ॥७॥ ॥

अभंग ३६०

पापपुण्यसमताघडे॥तरिचनरदेहजोडे॥१॥याचेंसार्थककरावें॥
आपणासिउद्धरावें॥२॥बहुजन्माचेशेवटीं॥नरदेहपुण्यकोटी॥
३॥रामदासह्मणेआतां॥पुढतीनलभेमागुता॥४॥ ॥

अभंग ३६१

देहआरोग्यचालने॥भाग्यनाहींयापरनें॥१॥लाहोघ्यावाहरिभ
क्तीचा॥नाहींभरंवसादेहाचा॥२॥देहआहेक्षणभंगूर॥तुह्मी
जाणत्तांविचार॥३॥रामीरामदासह्मणे॥अकस्मातलागेजाणें ४

अभंग ३६२

देशाकाळवर्त्तमान॥हातोंअवघाचिअनुमान॥१॥भक्तीकरावी
देवाची॥घडीजातीसोनियाची॥२॥काळवेळचिपाहातो॥सदा
सन्निधराहातो॥३॥रामीरामदासह्मणे॥देहआहेजाइजणें॥४॥

अभंग ३६३

पुढेहोणारकळेना॥समाधानआकळेना॥१॥मनासावधानव्हावें
॥भजनदेवाचेंकरावें॥२॥ऋणानुबंधाचेंकारण॥कोठेंयेईलमर
ण॥३॥रामीरामदासह्मणे॥भजनेंअमरचिहोणें॥४॥ ॥

अभंग ३६४ (एकादशी)

एकादशीनव्हेव्रत॥वैकुंठींचामहापंथ॥१॥परीरुक्मांगदाऐसा॥
व्हावानिश्चयमानसा॥२॥एकदिवसउपोषणें॥विष्णुलोकींठावघे
णें॥३॥रामीरामदासह्मणे॥कायप्रत्यक्षाप्रमाण॥४॥ ॥

अभंग ३६५

ज्यासीहरीचीमासीव्हावी ।। तेणेंहरिदिनीकरावी ।। १ ।। एकेदिशींत्य जिल्याअन्न ।। लाभवैकुंठसाधन ।। २ ।। रामींरामदासह्मणे ।। हरिजाग रासियेणें ।। ३ ।।

अभंग ३६६

एकादशीच्याअन्नाखालीं ।। ज्येंपानकेंलपालीं ।। १ ।। कांजेसंतींअ व्हेरिलीं ।। ह्मणुनितेथेंथिरावलीं ।। २ ।। विनवीरामींरामदास ।। घडती अंगीकारीत्यास ।। ३ ।। ।। छ ।। ।। छ ।। ।। छ ।। ।। छ ।।

अभंग ३६७ (औषध)

वैद्यभेटलासुखदाता ।। रोगापालटझालाआतां ।। १ ।। रसओतिलाका नांत ।। येउनिशों वलानयनांत ।। २ ।। रसभिडलाहाडसंधीं ।। देहपा लटझालीबुद्धी ।। ३ ।। देहझालादिव्यरस ।। गुरुन्याहाळीरामदास ४

अभंग ३६८

शरिरींआहेरामराज ।। औषधाचेंकायकाज ।। १ ।। जोजोप्रयत्नरा माधीण ।। तोतोदुःखासिकारण ।। २ ।। शंकराचेंहळाहळ ।। जेणेंकेलें सुशीतळ ।। ३ ।। आह्मातोचितोरक्षिता ।। रामदासींनाहींचिंता ४

अभंग ३६९ (झाडणी)

चहूंनिगमींचेंगूज ।। कानींफुंकीलेंसहज ।। १ ।। प्राणीतेणेंउमजला ।। पाहेविचारआपुला ।। २ ।। नित्यानित्यसारासार ।। केलाविवेकेंविचा र ।। ३ ।। संतअसंतादाविलें ।। अंतींअनंताभाविलें ।। ४ ।। नानासा- धनींसायासीं ।। दृढकेलेंनिश्चयासी ।। ५ ।। दासह्मणेनिरूपणीं ।। गेलीभूतांचीझडपणी ।। ६ ।। ।। छ ।। ।। छ ।। ।। छ ।।

अभंग ३७०

कांहींएकउमजलें ।। पुन्हासंदेहींपडलें ।। १ ।। ह्मणेमजखायादेणें ।। मागेंसंदेहसांडुणें ।। २ ।। आलेंमीपणासरिसें ।। मनींविषयसंतो षें ।। ३ ।। येणेंनिष्ठेसिसांडिलें ।। मगआह्मींझडपिलें ।। ४ ।। देहबुद्धी चेंअज्ञान ।। मागेंसंदेहाचेंअन्न ।। ५ ।। रामदासींउमजलें ।। भूता पासूनिसोडिलें ।। ६ ।। ।। छ ।। ।। छ ।। ।। छ ।। ।। छ ।।

अभंग ३७१

पंचभूतांचेंअज्ञान ।। गेलेंनिःशेषनिघोन ।। १ ।। ह्मणेयेथेंकायझा

लें ॥ जनकासयामिळाले ॥ २ ॥ मीतोआहेसावधान ॥ मजकांकेलें-
बंधन ॥ ३ ॥ पूर्वस्मरणमजला ॥ भूतलागलेंजनाला ॥ ४ ॥ मीतोंव
स्तुचिकेवळ ॥ वायांमिळालेंसकळ ॥ ५ ॥ रामींरामदासह्मणे ॥ सं
तकृपेचेनिगुणें ॥ ६ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

अभंग ३७२ (अंजन)

डोळाह्मागाळोनीसाधिलेंअंजन ॥ निजधनींधनमासझालें ॥ १ ॥
पायाळाचेंदिल्हेबळिदानअंग ॥ अंगींअंगसंगसंगावीण ॥ २ ॥ ला
भनाअलाभवृत्तीनानिवृत्ती ॥ शुद्धबुद्धज्ञप्तीमावळली ॥ ३ ॥ आ
काशहरपलेंचिद्रूपसंचलें ॥ सूर्येवीणपाहिलेंसदोदिन ॥ ४ ॥ नाद
बिंदुकळाज्योतीविश्रामली ॥ रामदासीं झालीवस्तीतेथें ॥ ५ ॥ ॥

अभंग ३७३ ("मूर्खस्यप्रतिमा पूजा")

गळाबांधिलापाषाणीं ॥ आत्मलिंगनेणेंकोणी ॥ १ ॥ जीवशिवा
चेंस्वरूप ॥ कोणजाणेकैसेंरूप ॥ २ ॥ लिंगचुकलास्वयंभ ॥ धरिला
पाषाणाचाकोंभ ॥ ३ ॥ रामींरामदासह्मणे ॥ भेदजाणतीशाहाणे
॥ ४ ॥

अभंग ३७४

एकवीसस्वर्गविस्तारला ॥ देवसंपुष्टींघातला ॥ १ ॥ केलेंदेवासिबं
धन ॥ तेंचिपावलाआपण ॥ २ ॥ देवठायींचाअनंत ॥ त्यासिपाहे
अंतवंत ॥ ३ ॥ रामदासह्मणेभावें ॥ जैसें द्यावेंतेसेंघ्यावें ॥ ४ ॥

अभंग ३७५

अंतनाहींतोअनंत ॥ त्यासीदोरीकरीभ्रांत ॥ १ ॥ ऐसेंजनांचेंकरणें
॥ कैसासंसारतरणें ॥ २ ॥ देवव्यापकसर्वांशी ॥ त्यासीह्मणतीएक
देशी ॥ ३ ॥ रामदासीदेवपूर्ण ॥ त्यासिह्मणतीअपूर्ण ॥ ४ ॥ ॥

अभंग ३७६

देवपाषाणभाविला ॥ तोचिअंतरींदाविला ॥ १ ॥ जैसाभावअसेजे
थें ॥ तैसादेववसेतेथें ॥ २ ॥ द्रव्यभावोनीयांगेला ॥ देवजाहलानिरा
ळा ॥ ३ ॥ दासह्मणेभावातीत ॥ होतोमगरअनंत ॥ ४ ॥ ॥ छ ॥

अभंग ३७७

अवघेंपाषांडमांडिलें ॥ लोकह्मणतीआपुलालें ॥ १ ॥ सर्वांघटींदेव

एक॥ देवभ्रा विलाअनेक॥ २॥ देवनिर्मळनिश्चळ॥ पाहातीपाषाणाचीखोळ॥ ३॥ रामदासाचेंअंतर॥ देवापाशीनिरंतर॥ ४॥ ॥

अभंग ३७८

ध्यानअवघेंचिदाकिती॥ बळेंघेतीनोंडीमाती॥ १॥ देवसर्वांचेअंतरीं॥ सांडूंजानांनैशीपरी॥ २॥ नूपसांडोनीआपण॥ खावूंपाहेसाठवण॥ ३॥ दासह्मणेतेंराउळ॥ सांडुनिपूजीतीदेउळ॥ ४॥

अभंग ३७९

साठवणेंवीणधान्य॥ धान्येंवीणसाठवण॥ १॥ एकावीणएककाय॥ कामानथेवायांजाय॥ २॥ ज्ञानावीणउपासना॥ उपासनेंवीणज्ञान॥ ३॥ रामींरामदासीं अन्न॥ करीनुस्तेंचिभोजन ४

अभंग ३८०

पडुसादेशीकरीवाद॥ खळासवेंनोविवाद॥ १॥ तेथेंचालेनामीपण॥ शीणपावावेंआपण॥ २॥ व्यवधानासवेंजावें॥ प्रतिबिंबाशीं भांडावें॥ ३॥ रामदासह्मणेजीवें॥ समुद्राशीं गडुगडावें॥ ४॥ ॥

अभंग ३८१

बहुरत्नवसुंधरा॥ मायादेवीचाडोंगोरा॥ १॥ त्यासिबोलतांसरेना॥ अवघेंआयुष्यपुरेना॥ २॥ नानाभेदनानामतें॥ बहुविधअसंख्यातें॥ ३॥ दासह्मणेनानापरी॥ सृष्टीवर्नेजन्मवरी॥ ४॥

अभंग ३८२

सत्यबोलेंएकविध॥ तेथेंकैंचेंबहुविध॥ १॥ तेथेंकोणासिभांडावें॥ कोण्यापंथासिमांडावें॥ २॥ बहुयात्रापृथ्वीवरी॥ बहुशब्दनानापरी॥ ३॥ नानाशब्दनानापुरे॥ दासह्मणेतींउत्तरें॥ ४॥

अभंग ३८३ (गाणें)

संसाराचेंदुःखझालें॥ गाणेंअवघेंचिबुडालें॥ १॥ आतांआठवेनाकांहीं॥ पडिलोंचिंतेच्याप्रवाहीं॥ २॥ गाणेंनाचणेंसुखाचें॥ जिणेंझालेंहेंदुःखाचें॥ ३॥ ह्मणेरामींरामदास॥ कोणकरितोसायास ४

अभंग ३८४

नानाप्रकारींचेंगाणें॥ मीचबाळपणींजाणें॥ १॥ कायझालेंतेंक-

ळेना ॥ एकतेंही आठवेना ॥ २ ॥ मजपाठांतर होतें ॥ इतुकें कोणासी नव्हतें ॥ ३ ॥ रामदास ह्मणे आतां ॥ जीव जाहला दुश्चिता ॥ ४ ॥ ॥

अभंग ३८५

आतां गाती नाना परी ॥ परी नये माझी सरी ॥ १ ॥ माझें गाणें कोणी कडे ॥ काय गाती ल बापुडे ॥ २ ॥ आतां पहिला विसरू ॥ आठवेना काय करूं ॥ ३ ॥ दास ह्मणे भक्ती कैंची ॥ ऐशी जाती अभिमानाची ॥ ४ ॥

अभंग ३८६

गाणें कांहींच येईना ॥ अभिमान हा जाईना ॥ १ ॥ आलें निकट मरण ॥ तरी सोडिना मीपण ॥ २ ॥ देह जाहला पंजर ॥ ह्मणे होतों मी सुंदर ॥ ३ ॥ रामदास ह्मणे रिते ॥ प्राणी अभिमान धरिते ॥ ४ ॥ ॥

अभंग ३८७ (गुरुशिष्य)

गुरु ह्मणे कांहीं देवो ॥ शिष्य ह्मणे मंत्र येवो ॥ १ ॥ करावया विषयाचें न ॥ पोसणें झालें ब्रह्मज्ञान ॥ २ ॥ गुरु दाटुन दे उपदेश ॥ अनाचार करी शिष्य ॥ ३ ॥ रामीं रामदास ह्मणे ॥ धिग्धिग् जळो त्याचें जिणें ४

अभंग ३८८

गुरु शब्द ज्ञान काबाडी ॥ शिष्य विषयी वराडी ॥ १ ॥ हा तों मांडिला विनोद ॥ क्रियेवीण शब्दबोध ॥ २ ॥ गुरू आस धरूनि बोले ॥ शिष्य वरपंगें डोले ॥ ३ ॥ कांहीं देतां आनंदावें ॥ रितें येतां कुसमुसावें ४ गुरु रागें फिरवी डोळे ॥ शिष्य त्यावरी चौताळे ॥ ५ ॥ शिष्य विषयीं बापुडें ॥ गुरु आस करी वेडें ॥ ६ ॥ आस सुटेना दोघाची ॥ तारंबळी परमार्थाची ॥ ७ ॥ रामीं रामदास ह्मणे ॥ इतुकीं लोभाचीं कारणें ८

अभंग ३८९ (करंटे)

मत्सराचे सुखें मत्सराचे गुणें ॥ लाभेंवीण शुनें भुंकतसे ॥ १ ॥ आपणगुंतलें विषयीं केकतां ॥ सज्जनां थुंकतां पाठी लागे ॥ २ ॥ आशेचा टुकडा टाकितां लुडबुडी ॥ दास ह्मणे वेडी जान ऐशी ॥ ३ ॥ ॥

अभंग ३९०

श्वानाचिये पुत्रें कोल्हाळ मांडीला ॥ कलह लागला एकसरा ॥ १ ॥ थुंकतां थुंकतां वासिना तिनोंड ॥ चरनीं थोबाड करूनियां ॥ २ ॥ एक

तेहांसतीएकतेरडती ॥ निंदकांचीगतीदासह्मणे ॥ ३ ॥ ॥ छ ॥ ॥

अभंग ३९१

कपटीकुटीळआळशी ॥ घरींभिळन।आद्याशी ॥ १ ॥ जुगाचिधरीतसेता ठा ॥ पापीदरिद्रीकरंटा ॥ २ ॥ पोरेंह्मणतीकायखावें ॥ बाइलह्मणेकोठें-जावें ॥ ३ ॥ रामीरामदासह्मणे ॥ अवघींह्मसतीपिसुणें ॥ ४ ॥ ॥

अभंग ३९२ (देहभजन)

क्षुधालागतांचिअन्न ॥ तृषालागतांजीवन ॥ १ ॥ अवघाधंदाचिलागला ॥ दिसेंदिसकाळगेला ॥ २ ॥ निद्रायेतांचिशयन ॥ अळसयेतांचुकेंमन ३ मळमूत्रसंपादणें ॥ शौचआचमनकरणें ॥ ४ ॥ खाणेंलागेपरोपरीं ॥ सर्वकाळभरोंचरी ॥ ५ ॥ रामीरामदासह्मणे ॥ देहसुखाडाकारणें ॥ ६ ॥

अभंग ३९३

हातधुणेंपायधूणें ॥ नानाउपचारकरणें ॥ १ ॥ अवघाधंदाचिलागला ॥ दिसेंदिसकाळगेला ॥ २ ॥ सर्वकाळलोभसंग ॥ करणेंलागेहोअभ्यंग ॥ ३ ॥ वस्त्रालंकारपाहतां ॥ पुढतींघालितांक्काढितां ॥ ४ ॥ रामदासह्मणे हित ॥ कैसेंघडावेंस्वहित ॥ ५ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

अभंग ३९४

शीतकाळींतोहुताश ॥ उष्णकाळींवारावास ॥ १ ॥ अवघाधंदाचिलाग ला ॥ दिसेंदिसकाळगेला ॥ २ ॥ आलेंपर्ज्जन्याचेदिवस ॥ केलेघराचेसायास ॥ ३ ॥ नानाव्याधींशीऔषधें ॥ पथ्यकरणेंनिरोधें ॥ ४ ॥ सदाइं-द्रियेंगळतां ॥ त्यांसिकरावीशुद्धता ॥ ५ ॥ दासह्मणेसांगोंकिती ॥ ऐशी देहाचीसंगती ॥ ६ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

अभंग ३९५

धनधान्याचेंसंचित ॥ करणेंलागेसावचित्त ॥ १ ॥ अवघाधंदाचिलाग ला ॥ दिसेंदिसकाळगेला ॥ २ ॥ अर्थजातांएकसरें ॥ कलहोकरावाआद रें ॥ ३ ॥ नानापशूतेंपाळावें ॥ नानाभृत्यसांभाळावे ॥ ४ ॥ सर्वांसोय रींजतन ॥ करणेंलागेसावधान ॥ ५ ॥ रामदासह्मणेदेवा ॥ जीवकिती हाघालावा ॥ ६ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥

अभंग ३९६

पोटधंदाजन्मवरी ॥ करूंजातांनाहींउरी ॥ १ ॥ अवघाधंदाचिलागला ॥ दिसेंदिसकाळगेला ॥ २ ॥ करितांसंसारींसायास ॥ नाहींक्षणाचाअवका-श ॥ ३ ॥ अन्ननिर्माणकराया ॥ सर्वकाळपीडेकाया ॥ ४ ॥ कामकरितांदि वसथोडा ॥ याकष्टांसीनाहींजोडा ॥ ५ ॥ दासह्मणेसावधान ॥ झालेंसदृ दबंधन ॥ ६ ॥

अभंग ३९८ (व्यर्थपंचक)

आतांसांभाळआपुला ॥ पाहोंजातांकाळगेला ॥ १ ॥ आतांहितकोणेवे ळें ॥ पुढेंहोणारनकळे ॥ २ ॥ देहालागीनानापरी ॥ कष्टकेलेजन्मवरी ३ केलेंदेहाचेंभजन ॥ परितेदेहझालेक्षीण ॥ ४ ॥ देहालागीजीवेंभावें ॥ वयवेंचिलेंअघवें ॥ ५ ॥ ह्मणेरामींरामदास ॥ केलाआयुष्याचानाश ६

अभंग ३९९

वयझालेंवानाहात ॥ अविचारेंकेलाघात ॥ १ ॥ देवनाहींओळखिला ॥ पुढेंविषयदेखिला ॥ २ ॥ बाळपणींमूर्खपण ॥ कांहींनेणेचिआपण ॥ ३ ॥ होतांतारुण्याचाभर ॥ पुढेंझालाकामातुर ॥ ४ ॥ वृद्धपणींसंकोचित ॥ देहजाहलेंगळित ॥ ५ ॥ रामींरामदासह्मणे ॥ देहगेलामूर्खपणें ॥ ६ ॥

अभंग ४००

देहालागींकष्टकेले ॥ परितेअवघेव्यर्थगेले ॥ १ ॥ देहदेवाचेकारणीं ॥ लावितांदेवहोतोऋणी ॥ २ ॥ प्राणीलोभेंगुंडाळला ॥ पुढेंअंतकाळआ ला ॥ ३ ॥ जेंजेंकांहींकष्टकेले ॥ तेतेंअवघेव्यर्थगेले ॥ ४ ॥ नानापरीसां भाळिली ॥ पुढेंकायाहेजाळिली ॥ ५ ॥ दासह्मणेमूर्खपण ॥ पुढेंजन्मा सींकारण ॥ ६ ॥

अभंग ४०१

शतवर्षांचीमर्यादा ॥ तितुकाव्यर्थगेलाधंदा ॥ १ ॥ देहसंसारींगोंवि-ला ॥ देवनाहींआठविला ॥ २ ॥ कायावाचामनोभावें ॥ अवघेंप्रपंचींलावा वें ॥ ३ ॥ कांतापुत्रांचीसंगती ॥ तेणेंमानिलीविश्रांती ॥ ४ ॥ नीचसेवका चेपरी ॥ सेवाकेलीजन्मवरी ॥ ५ ॥ दासह्मणेविषयगोडी ॥ अंतकाळीं कोणसोडी ॥ ६ ॥

अभंग ४०२

स्वार्थकेलाजन्मवरी ॥ लोभेंराहिलाश्रीहरी ॥ १ ॥ धनधान्यअहर्निशीं ॥ गायीह्मैसीघोडेदासी ॥ २ ॥ शेतवाडाघरठाव ॥ प्राणीजीवींधरीहा व ॥ ३ ॥ मातापिताबहिणभ्राता ॥ कन्यापुत्रआणिकांता ॥ ४ ॥ व्याही

जांवाईआपुले॥ इष्टमित्रसुखीकेले॥ ५॥ दासह्मणेरेशेवटीं॥ प्रासझाली मसणवटी॥ ६॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

अभंग ४०४

जन्मवरीशीणकेला॥ अंतकाळीं व्यर्थगेला॥ १॥ घरवाडानोराहिला॥ प्राणीजातसेएकला॥ २॥ धनधान्यतेंराहिलें॥ प्राणीचर्फडीतगेले ३ इष्टमित्रआणिसांगाती॥ आपुलाल्याघराजाती॥ ४॥ दासह्मणेप्राणी मेले॥ कांहींसार्थकनाहींकेलें॥ ५॥ ॥ छ॥ ॥ छ ॥

अभंग ४०५ (मस्तावीकपंचक)

डोळेचिरीवचांगले॥ वृद्धपणींसरक्या झाले॥ १॥ ओलेमातीचाभरंवसा॥ कायधरीसिमानसा॥ २॥ मुखरसाळचांगलें॥ पुढेंअवघेंखुरकुतलें॥ ३॥ रम्यनासीकसरळें॥ सर्वकाळपाणीगळे॥ ४॥ कर्णभूषणीसुंदर॥ पुढेंजाह्मलेबधिर॥ ५॥ बरवीदंतांचीपंगती॥ परितेउन्मळोनिपडती॥ ६॥ बरवेकरआणिचरण॥ परितेझालेनिःकारण॥ ७॥ अंगकांती होती बरी॥ झालीचिर्गुटाचेपरी॥ ८॥ केशहोत्तातीपांढरे॥ लाळगळतांनधरे॥ ९॥ बहुसालहोतेंबळ॥ पुढेंजाहलेंनिर्बळ॥ १०॥ देहहोतेजेनिर्मळ॥ तेचिजाहलेओंगळ॥ ११॥ गर्वतारुण्याचागेला॥ प्राणीदीनरूपझाला॥ १२॥ रामींरामदासह्मणे॥ आतांसावधानहोणें१३

अभंग ४०६

थोटेपांगुळबधिर॥ अंधपंगूहोतीनर॥ १॥ नाहींदेहाचाभर्वसा॥ झारणजाईजगदीशा॥ २॥ एकप्राणीअंधहोती॥ एकासमंधलागती॥ ३॥ नानारोगांचेउमाळे॥ कायहोइलतेंनकळे॥ ४॥ रामदासह्मणेभावें॥ वेगींसार्थककरावें॥ ५॥ ॥ छ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ॥ ॥

अभंग ४०७

वेगींहोईसावधान॥ ऐसेंआहेवृद्धपण॥ १॥ डोळेजातीकानजाती॥ दंतअवघेचिपडती॥ २॥ हातगेलेपायगेले॥ देहापाझरलागले॥ ३॥ दासह्मणेशक्तीगेली॥ मतीअवघीचबुडाली॥ ४॥ ॥ छ ॥

अभंग ४०८

ऐसेंआहेसर्वकांहीं॥ चिरंजीवकांहींनाहीं॥ १॥ युक्तिजातेबुर

ते॥ क्रियातेहीपालटते॥२॥धीरविचारबुडाला॥विवेकहोतातोही-
गेला॥३॥रामींरामदासह्मणे॥हृद्रूपणाचींलक्षणें॥४॥ ॥छ॥

अभंग ४०९

अंतीं एकलेंचिजावें॥ह्मणुनिराघवीभजावें॥१॥मातापितावंधूज
न॥कन्यापुत्रहीसांडून॥२॥जन्मवरीकेलाभार॥सर्वीसांडूनिजोजा
र॥३॥ह्मणेरामींरामदास॥सर्वसांडूनियांआस॥४॥ ॥छ॥

अभंग ४१० (प्रस्तावीकपंचक)

काळजातो क्षणक्षण॥मूलयेईलमरणा॥१॥कांहींधांवाधांवक
री॥जंवतोकाळआहेदूरी॥२॥देहआहेजाईजणे॥भूललासिको
ण्यागुणें॥३॥मायाजाळींगुंतलेंमन॥परिहेंदुःखाशीकारण॥४॥
सत्यवाटतेंसकळ॥परिहेंजातांनाहींवेळ॥५॥रामींरामदासह्मणे॥
आतांसावधानहोणें॥६॥ ॥छ॥ ॥छ॥ ॥छ॥

अभंग ४११

झालेंदेहहेंगळित॥आलेंसंसारलळित॥१॥सावधानसावधान॥
पुढेंनाहींव्यवधान॥२॥आतांमनआटोपावें॥आपुल्यानिजधामा
जावें॥३॥राहेदेवाच्यास्मरणें॥रामींरामदासह्मणे॥४॥ ॥छ॥

अभंग ४१२

पुण्यपाहाह्याकारणें॥देवधाडीबोलावणें॥१॥वाटलागतेधरावी॥
पुण्यसामग्रीकरावी॥२॥वाटवेंचनाहींजया॥पुढेंसुखकैंचेंतया २
रामींरामदासह्मणे॥बुद्धीवंततेंशाहाणें॥४॥ ॥छ॥ ॥

अभंग ४१३

अंतकाळयेतांयेतां॥तेथेंनयेचुकवितां॥१॥अकस्मातलागेंजावें॥
कांहीपुण्यआचरावें॥२॥पुण्येंवीणजातांप्राणी॥घडेयमाचीजाच
णी॥३॥रामदासह्मणेजना॥कठिणयमाचीयातना॥४॥ ॥

अभंग ४१४

नाहींपुण्याचीगांठोडी॥तरितोयमडोईफोडी॥१॥तेव्हांमगपस्ता-
वाघडे॥प्राणीपाहेचहूंकडे॥२॥तसभूमीलोळविती॥अंगींसांडसला
विती॥३॥दासह्मणेहेंसकळ॥केल्यासंचितांचेंफळ॥४॥ ॥

अभंग ४१५ (देहअपवित्र)

शौचकेलेंतेणेंशुचिर्भूतझाला॥जळस्नानेंकेलामळत्याग॥१॥मळत्या गेंझालेंशरीरनिर्मळ॥अंतरींचामळकेसाजातो॥२॥केसाजातोकाम क्रोधलोभदंभ॥नांदतीस्वयंभअंतर्यामीं॥३॥अंतर्यामींआधींहोइ जेनिर्मळ॥तेणेंतुटेमूळसंसाराचें॥४॥संसाराचेंमूळसूक्ष्मींगुंतलें॥म नगुंडाळलेविभ्रमासी॥५॥विभ्रमासीबरेंशोधूनिपाहावें॥अंतरींरा हावेंनिष्ठावंत॥६॥निष्ठावंतज्ञानपूर्णसमाधान॥मगसंध्यास्नानस फळित॥७॥सफळितसंध्यासंदेहनसतां॥निःसंदेहहोतांसमाधान ॥८॥समाधाननाहींस्नानसंध्याकाई॥लौकिकाचाठायींलोकलाज९ लोकलाजेंसर्वलौकिकचिकेला॥देवदुराविलाचरपंगें॥१०॥चरपंगेंदेव कदासांपडेना॥निष्ठेचाघडेनाभक्तीभाव॥११॥भक्तीतेमावेचीभाव तोजायाचा॥कर्मलौकिकाचाखटाटोप॥१२॥खटाटोपेंदेवकदापावि जेना॥निश्चयोघडेनाशाश्वताचा॥१३॥शाश्वताचाशोधअंतरींन सतां॥सर्वहीपाहातांनिरर्थक॥१४॥निरर्थकतीर्थेंनिरर्थकव्रतें॥दा सह्मणेजेथेंज्ञाननाहीं॥१५॥ ॥छ॥ ॥छ॥ ॥छ॥॥

अभंग ४१६

अस्थीचाविटाळहोतांस्नानकेलें॥चुळेंधूतगेलेंकासयासी॥१॥आचम नकरावेंशूद्राच्याविटाळें॥हाडाचेचोंढाळेकोणजाणे॥२॥नदीचेंमवा हींअंतपाहोंनये॥स्नानसंध्याहोयअग्रोदक॥३॥ओलेंचर्मधूतहो तआहेहिंग॥स्वयंपाकींसांगसेवितांती॥४॥रामदासह्मणेहेंकोण्ही नपाहे॥देहमूळींआहेविटाळाचा॥५॥ ॥छ॥ ॥छ॥

अभंग ४१७

विटाळाचेदेहींविटाळवाढला॥तुवांशुद्धकेलाकोणेंपरी॥१॥पातका च्यादेहींपातकजाहालें॥विचारितांआलेंप्रत्ययासी॥२॥अस्थीच्या पंजरचर्मेंगुंडाळिला॥विष्ठेनेंभरलामळमूत्र॥३॥जंतकीडेओकआं तडींकांतडीं॥बाह्यात्कारेंवेडींआदरीती॥४॥आदरीलेकेशमागुते निघती॥पुन्हाआदरितीलागवेगें॥५॥आदरीलीडोईफळालाविटाळ॥मागुतांचांडाळआदरीलो॥६॥आदरिलीडोईघेतलेंप्रायश्चित्त॥

अपानीं घांसितमृत्तिकेनें ॥ ७ ॥ बराशुद्धकेलापुन्हापापीझाला ॥ पुन्हाभा दरिलासावकाश ॥ ८ ॥ सावकाशकांहींविचारपाहावा ॥ जेणेंकरितांदे वाणविजेनें ॥ ९ ॥ पाविजेंतेदेवाभक्तीनिवेदन ॥ शुद्धब्रह्मज्ञानरामदासीं ॥ १० ॥

अभंग ४१८

विटाळाच्यादेहीं विटाळजाणतां ॥ शुद्धकरूंजातांकोणेंपरी ॥ १ ॥ कोणें परीआतांहाशुद्धहोईल ॥ विटाळजाईलकैसायाचा ॥ २ ॥ याचाअर्थघे तांयानयेशुद्धता ॥ शुद्धकरूंजातांपुन्हापापी ॥ ३ ॥ पुन्हापापीझालेंपुन्हा शुद्धकेलें ॥ आयुष्यवेंचलेंऐशापरी ॥ ४ ॥ ऐशापरीदेहसर्वदासुंडिला ॥ दासह्मणेझालाकासावीस ॥ ५ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥

अभंग ४१९

मृत्तिकेनेंशौचकरीनानापरी ॥ मागुताशरीरीनर्कतेथें ॥ १ ॥ नर्कतेथेंआ हेतोकैसाकाढावा ॥ व्यर्थवाढवावालोकाचार ॥ २ ॥ लोकाचारकेलालौ किकादेखतां ॥ अंतरींशुद्धताआढळेना ॥ ३ ॥ आढळेनाज्ञानपूर्णसमा धान ॥ सर्वदाबंधनसंदेहाचें ॥ ४ ॥ संदेहाचेंपापझालेंवज्रलेप ॥ विचारें निःपापरामदासीं ॥ ५ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

अभंग ४२० (तीर्थविधी)

अंतरींगुरुवचन ॥ बाह्यनापीकवपन ॥ १ ॥ अंतर्बाह्यशुद्धझालों ॥ रा- मदर्शनेंनिवालों ॥ २ ॥ मनमुंडिल्याउन्मनझालें ॥ शिरमुंडिल्याकायकेलें ॥ ३ ॥ दासेंतीर्थविधीकेला ॥ रामींपिंडसमर्पिला ॥ ४ ॥ ॥ छ ॥

अभंग ४२१

देहविटाळाचागोळा ॥ कैसाहोनोशिसोंवळा ॥ १ ॥ तुजकळेनाविचारु ॥ ऐशियासीकायकरूं ॥ २ ॥ दृढकेलाअभिमान ॥ तेणेंसाधनतेंबंधन ॥ ३ ॥ रामदासस्वामीवीण ॥ केलानितुकाहीशीण ॥ ४ ॥ ॥ छ ॥

अभंग ४२२ (शिमगा)

मातेचियापोटींगर्भसंभवला ॥ शिमगाजाहलातेथवांची ॥ १ ॥ ओ- कनर्कमूतसेचिलादहुन ॥ शिमगाअद्भुतरवेळझाला ॥ २ ॥ खेळफार झालाजीवकंटाळला ॥ मगधांवाकेलादेवाजीचा ॥ ३ ॥ देवरायामज- काढावेंयेथूनी ॥ अंतरजाणोनीचुकविलें ॥ ४ ॥ चुकविलेंमजदाविलें

चरण॥ सेवेसी संपूर्ण लावियेलें॥ ५॥ लावियेलें मज मूढ अभाग्यासी ॥ कैवल्यभाग्यासी पाववीलें॥ ६॥ पाववीलें उंची आतां न येनीची॥ चीं चीं शिमग्याची आवडेना॥ ७॥ आवडेना राख माती शोण काला॥ बरें मन घाला तयामध्यें॥ ८॥ नयामध्यें बरें कांहीं आढळेना॥ खेळ न येमना ह्मणोनियां॥ ९॥ ह्मणोनियां बोंब नेहीमारूं नये॥ अपशब्द कायउच्चारूनी॥ १०॥ उच्चारितां होय पापाची सामग्री॥ पुण्याची बोहरी होय तेणें॥ ११॥ होय तेणें यमयातना अनेक॥ चुकवावा नर्क नानायत्नें १२ नानायत्नें पुन्हा पाम चिजोडावें॥ मागुतें बुडावें अधःपातीं॥ १३॥ अधःपात न चुके देवाचे स्मरणें॥ टाळी वाजवणें नामघोषें॥ १४॥ नामघोषें टाळी वाजवणे थोर॥ किंवा बोंब घोर विचारणें॥ १५॥ विचारणें सर्व आपुलें स्वहित॥ देह अशाश्वत पाहा तुह्मी॥ १६॥ पाहा तुह्मी काळ मारील चपेटा॥ ते ह्मां बारावाटा संसाराच्या॥ १७॥ संसाराच्या वाटा त्यां सर्व अव्हाटा॥ धरा पंथ मोठा भजनाचा॥ १८॥ भजनाचा पंथ अत्यंत सुगम॥ नवविधा नेम सार आहे॥ १९॥ सार आहे नेम अगत्य धरणें॥ शिवराम ह्मणे तरावया॥ २०॥ ॥ छ॥ ॥ छ॥ ॥ छ॥॥

अभंग ४२३ (होळी)

अवघे चि बोंबलती॥ होळी भोवतें भोंवति॥ १॥ माया होळी प्रज्वळली॥ सृष्टि वेढायाला निघाली॥ २॥ ज्याकारणें गुंडाळती॥ तें चि वाचे उच्चारिती॥ ३॥ होळीमध्यें खाजें आहे॥ तें नू विचारूनि पाहे॥ ४॥ खाजें खातां सुख होय॥ परि तें कठिण हातां न ये॥ ५॥ खोल दृष्टीनें पाहिलें॥ खाजें त्याच्या हातीं आलें॥ ६॥ एक झडाघालूं जाती॥ लंडीच कचकूनि पडती ७ एकू देहाचे पांगिले॥ ते चि अंगें होरपळले॥ ८॥ उडी अवघ्याची चपडे॥ परि तें हाता सीन चढे॥ ९॥ एकें थोर धिवसा केला॥ खाजे घेऊनी पळाला॥ १०॥ एक आपण चि खाती॥ एक सकळांशी वाटिती॥ ११॥ एक घेउनी पळाले॥ परि ते कवठी वरपडे झाले॥ १२॥ रामीं रामदासीं होळी॥ वे संसाराची धूळी॥ १३॥ ॥ छ॥ ॥ छ॥ ॥ छ॥

अभंग ४२४

अझुनि कायरे दुश्चिता॥ सावधान होई आतां॥ १॥ नागविलें योनिद्रा

रें ॥ ह्मणुनिबोंबलतीपोरें ॥ २ ॥ सकळनाडियेलेंवांझे ॥ अवघीएकचि बोंबगाजे ॥ ३ ॥ धुळीराकितीमस्तकीं ॥ कोणीदाददेईनाकीं ॥ ४ ॥ राडीऐसेनर्कहोती ॥ ह्मणुनिप्रत्यक्षदाविती ॥ ५ ॥ झोंबीलोंबीहेंघेऊनी ॥ जातीदाकितीनेऊनी ॥ ६ ॥ नघेनघेईंह्मणती ॥ बळेंचिपाताळींघालिती ॥ ७ ॥ धरुनिअकस्माननेती ॥ अवघींकौतुकेंपाहाती ॥ ८ ॥ नेथेंअसेना मर्यादा ॥ थोरकरितातीआपदा ॥ ९ ॥ घरोघरींफेरेकरिती ॥ नेंआहोती पुनरावृत्ती ॥ १० ॥ रामदाससांगेखूण ॥ जावेंसंतांशीशरण ॥ ११ ॥ ॥

अभंग ४२५ (करंटलक्षण)

वासनेचीकुडीकुबुद्धीवांकुडी ॥ नाचेहुडहुडीममतेची ॥ १ ॥ वैराग्याचावन्हीविझोनियांगेला ॥ संचीतखायालापुण्यनाहीं ॥ २ ॥ भक्तीपांघरुणहेंमाझेंझडलें ॥ भजओसंडिलेंसंतजनीं ॥ ३ ॥ नामसंजीवनींमुखीं नाहींवाणी ॥ निंदेचीपोहणीप्रबळली ॥ ४ ॥ रामदासह्मणेऐशियांचें जिणें ॥ सदादैन्यवाणेंरामेंवीण ॥ ५ ॥ ॥ ६ ॥ ॥ ६ ॥ ॥

अभंग ४२६

लोभाचेबराडीकामींघालीउडी ॥ पायांचीवेंगडीवळतसे ॥ १ ॥ सदाभक्तीवीणझालेंउपोषण ॥ झडघालीअन्नखावयाशी ॥ २ ॥ मायाजाळ अंगींसुटलेंअंतरीं ॥ परघरींचोरीकरीतसे ॥ ३ ॥ आंगहेंचोरितांआंग चिसुजलें ॥ नाहींबुझाविलेंरामालागीं ॥ ४ ॥ रामदासह्मणेप्राणीभक्ती वीण ॥ तयालागीशून्यआदळेना ॥ ५ ॥ ॥ ६ ॥ ॥ ६ ॥

अभंग ४२७ (विवेक)

भयानकस्वप्नजयावाटेभय ॥ तेणेंनिजोनयेसर्वकाळ ॥ १ ॥ सर्वकाळजागाविवेकासंगतीं ॥ तयासीकल्पांतींभयनाहीं ॥ २ ॥ भयउठेदेहींतूंतंव विदेही ॥ देहातीतपाहीआपणासी ॥ ३ ॥ आपणानेणतांभयवाटेचिन्ता ॥ ह्मणोनिदुश्चिताराहूंनको ॥ ४ ॥ राहूंनकोकदायादेहसंबंधीं ॥ मनींधरीशुद्धीस्वरूपाची ॥ ५ ॥ स्वरूपाचीशुद्धीजयाठायींपडे ॥ तयानराघडेसमाधान ॥ ६ ॥ समाधानघडेदेहनाठवितां ॥ रामदासींचिंतादूरठेली ॥ ७ ॥

अभंग ४२८

दर्पणींपाहातांदिसतेंसर्वांग ॥ परिपृष्ठभागआढळेना ॥ १ ॥ आपुलीच

पाठीआपणानदिसे॥ऐसेंबोलतसेसर्वजन॥२॥आपशक्तीनेंतें त्याकायपरावें॥म्हणोनीजाणावेंआपणासी॥३॥आपणासिजा- णेंसंतांचेसंगतीं॥तयांअधोगतीजन्मनाहीं॥४॥नाहींजन्ममृत्युना- हींयेणेंजाणें॥स्वरूपींराहाणेंदासह्मणे॥५॥

अभंग ४२९

सरस्वतीविद्यालक्ष्मीअविद्या॥देहातीतआद्याचेंस्वरूप॥१॥स्वरूपीं लक्ष्मीनाहींसरस्वती॥संपत्तीविपत्तीदोनीनाहीं॥२॥नाहींशिवशा- क्तीनाहींनरनारी॥अंतरींविचारीदासह्मणे॥३॥

अभंग ४३०

मनहेंविवेकेंविशाळकरावें॥मगआठवावेंपरब्रह्म॥१॥परब्रह्मम- नींतरींचनिवळे॥जरीबोधेंगळेअहंकार॥२॥अहंकारगळेसंतांचेसं गती॥मगआदिअंतींसमाधान॥३॥समाधानघडेस्वरूपींराहतां॥ विवेकपाहतांनिःसंगाचा॥४॥निःसंगाचासंगसदृढधरावा॥संसार तरावादासह्मणे॥५॥

अभंग ४३१ श्रवणमनन.

नसूंवेदमाताजेकासर्वसत्ता॥ब्रह्मज्ञानआतांबोलूंकांहीं॥१॥बोलूं कांहींब्रह्मजेणेंतुटेभ्रम॥आणिसुखवर्मठायींपडे॥२॥ठायींपडेदे वआणिभावाभाव॥प्रकृतीस्वभावसर्वकांहीं॥३॥सर्वकांहींकळेसं देहभावळे॥अंतरनिवळेसाधकाचें॥४॥साधकाचेंहीतहोयनिरूप- णें॥श्रवणमननेंदासह्मणे॥५॥

अभंग ४३२

सर्वांहूनीथोरदेवनिराकार॥मगह्माविस्तारविस्तारला॥१॥विस्तार- लाजनहानानापरींचा॥निर्गुणपूर्वींचादेवआहे॥२॥देवआहेसत्य येरहेंअसत्य॥जाणनित्यानित्यविचारणा॥३॥विचारणाकरीधुंडी नानापरी॥दासह्मणेतरीतरशील॥४॥

अभंग ४३३ देवाचा निश्चय.

तुह्मीअह्मीकरूंदेवाचानिश्चय॥जयानाहींलयतोचिदेव॥१॥देवहा अमरनित्यनिरंतर॥व्यापूनिअंतरदेवआहे॥२॥देवआहेसदासबा

त्यअंतरीं॥जीवाक्षणभरीविसंबेना॥३॥विसंबेनापरीजीवासिनेणवे॥ह्मणोनीयांधांवेनानामतीं॥४॥नानामतींदेवपाहातांदिसेना॥जंवनेंवसेनाज्ञानदेहीं॥५॥ज्ञानदेहींवसेतयादेवदिसे॥अंतरींप्रकाशेज्ञानदृष्टी॥६॥ज्ञानदृष्टीहोतांपाविजेअनंता॥हाशब्दनत्वतां दासह्मणे॥७॥

अभंग ४३४

पतीतह्मणजेवेगळापडला॥पावनतोझालाएकरूप॥१॥एकरूप देवअरूपठायींचा॥तेथेंदुजाकेंचाकोणआहे॥२॥कोणआहेदुजास्वरूपींपाहतां॥विचारेंराहतांस्फरवआहे॥३॥स्फरवआहेमूळआपुलेंशोधितां॥मानसींबोधितांरामदास॥४॥

अभंग ४३५

ऐसाकोणआहेमुक्तियाचाजाण॥कळेओळखणनसांगतां॥१॥न सांगतांजाणेअंतरींचाहेत॥पुरवीआरतसर्वकांहीं॥२॥सर्वकांहीं जाणेचतुरांचाराणा॥धन्यनारायणालीलातुझी॥३॥तुझीलीला जाणेऐसाकोणआहे॥विरिंचीतोराहेचाकाटला॥४॥चाकाटलामनूदेवासिपाहतां॥दासह्मणेआतांहद्दझाली॥५॥

अभंग ४३६

गीताभागवतींउपदेशकेला॥अर्जुनादाविलादेवकृष्णें॥१॥कृष्णें दाखविलादेवतोवेगळा॥बोलिजेआगळासर्वांहूनी॥२॥सर्वांहूनीसारदेवतोसाचार॥दासह्मणेपारनकळेत्याचा॥३॥

अभंग ४३७

कल्पनेचादेवकल्पनेचीपूजा॥तेथेंकोणीदुजाआढळेना॥१॥आढळेनादेवआढळेनाभक्त ॥कल्पनेविरहितकायआहे॥२॥आहे तैसेंआहेकल्पनानसाहे॥दासह्मणेपाहेअनुभव॥३॥

अभंग ४३८

भावनेचादेवभावार्थेंभाविला॥देवभक्तझालाभावनेचा॥१॥भावनेचादेवभावनेचाभक्त॥भावनेचामुक्तभावीतसे॥२॥भाविनसेमनसाहूनीअभिन्न॥दासह्मणेज्ञानेंओळखावें॥३॥ ॥७॥ ॥७॥ ७

अभंग ४३९

विषयरूदनसोडुनीयांद्यावें ॥ त्यांनिजींनिजावेंसंतसंगें ॥ १ ॥ संता चेसंगतीहोइरेनिश्चळ ॥ मगतळमळविसरशी ॥ २ ॥ विसरशीदुःख संताचेसंगती ॥ चुकेअधोगतीगर्भवास ॥ ३ ॥ गर्भवासआतांचुक वीआपुले ॥ धरावींपाउलेंराघवाचीं ॥ ४ ॥ राघवाचेभक्तराघवींमि ळती ॥ भेटेसीतापतीदासह्मणे ॥ ५ ॥

अभंग ४४०

धाकुटाचीधुरूतेंनकेलेंकरूं ॥ जयासर्वेश्वरूप्रगटला ॥ १ ॥ प्रगटला देवतयाउपमन्या ॥ भावार्थेआंदण्याक्षीरसिंधू ॥ २ ॥ क्षीरसिंधूवासी स्वयेंनारायण ॥ प्रल्हादारक्षणकरीतसे ॥ ३ ॥ करीतोरक्षणदासाचें संकटीं ॥ त्याचेंनामकंठींअसोंद्यावें ॥ ४ ॥ असोंद्यावेंवाचेदेवाचेंचिंत न ॥ गजेंद्रापावननामघेतां ॥ ५ ॥

अभंग ४४१

आपुल्यादेवाचीवाटचुकलाशी ॥ ह्मणोनीआलाशिसंसाराशी ॥ १ ॥ संसाराचेदुःखेंकरिशीरुदन ॥ चुकलेंभजनराघवाचें ॥ २ ॥ राघवाची भक्तिनेणतांविपत्ति ॥ तुजअधोगतीजन्मझाला ॥ ३ ॥ जन्मझालापरी वेगेंसोयधरी ॥ सत्वरसंसारींमोकळीक ॥ ४ ॥ मोकळीकहोयभक्तिपं थेंजातां ॥ हेंवाक्यतत्वतांदासह्मणे ॥ ५ ॥

अभंग ४४२.

माझेमनींसर्वस्वरूपव्हावेंतुज ॥ म्हणोनीयांगुजसांगतसे ॥ १ ॥ सांग तसेहीनत्यांजीवींधरावें ॥ भजनकरावेंराघवाचें ॥ २ ॥ राघवाचेंप्रेम जेंकरीविश्राम ॥ येरसर्वश्रमजाणबापा ॥ ३ ॥ जाणबावचनहेंमाझें प्रमाण ॥ वाहातसेआणराघवाची ॥ ४ ॥ राघवाचीभक्तिनेमाझीवि श्रांती ॥ असोंद्यावीचित्तींदासम्हणे ॥ ५ ॥

अभंग ४४३

ब्रम्हाविष्णुहरजयाचेअवतार ॥ तोचिदेवथोरजाणबापा ॥ १ ॥ जाण बापादेवदेवांसिनिर्मिता ॥ तोचिबातत्वतांठायींपाडी ॥ २ ॥ ठायींपा डीदेवसंताचेसंगती ॥ दासम्हणेगतीपावशील ॥ ३ ॥ ॥ ७ ॥ ७

अभंग ४४४

नवसपुरवीतोदेवपूजीयेला॥ लोभालागींझालाकासावीस १॥कासावीस झालाप्रपंच्याकरितां॥सर्वकाळचिंताप्रपंचाची॥२॥प्रपंचाचीचिंताकरि तांचीमेला॥तोकायदेवालाउपकार॥३॥उपकारकेलासर्वज्यांलागूनी॥तीं गेलीमरोनीपाहातसे॥४॥पाहातसेपुढेंआपणहिमेला॥देवासिचुकलादास ह्मणे॥५॥

अभंग ४४५ चत्वारदेव.

लोभेंनवसाचातोदेवबद्धाचा॥आणिमुमुक्षूचागुरुदेव॥गुरुदेवजाणतया-मुमुक्षूचा॥देवसाधकाचानिरंजन॥२॥निरंजनदेवसाधकाचेमनीं॥सिद्ध-समाधानीदेवरूप॥३॥देवरूपझालासंदेहतुटला॥तोचिएकभलाभूमंड-ळीं॥४॥भूमंडळींरामदासधन्यआहे॥अनन्यतापाहेशोधूनियां॥५॥ छ

अभंग ४४६

योगियांचादेवमज्जसांपडला॥थोरलाभझालाएकाएकीं॥१॥एकाएकीं एकत्रैलोक्यनायक॥देखिलासन्मुखचहूंकडे॥२॥चहूंकडेरामनित्यनिरं तर॥व्यापिलेंअंतरसमागमें॥३॥समागमेंआत्मारामचिजोडला॥वियोग हाकेलादेशधडी॥४॥देशधडीकेलाविकल्पवियोग॥रामदासीयोगसर्वकाळ५

अभंग ४४७

नकरितांभजनहोईलतर्जन॥तेथेंकोणजनसोडवील॥१॥सोडवीलदेव-अनाथाचानाथ॥तोएकसमर्थमनींधरा॥२॥मनींधरागोष्टीआपुल्याहि-ताची॥भक्तिरघुनाथाचीदासह्मणे॥३॥

अभंग ४४८

धन्यमाझेंभाग्यझालेंसफळित॥देवसप्रचीतजेथेंतेथें॥१॥जेथेंतेथेंदेव येरसर्वमाव॥माझाअंतर्भावनिवळला॥२॥निवळलाभावनिर्गुणींलाग तां॥विवेकजाणतांनित्यानित्य॥३॥नित्यानित्यबरेंशोधूनीपाहीलें॥मनहें राहिलेंसमाधानें४समाधानेंमनजाहालेंउन्मन॥शब्दब्रह्मज्ञानरामदासीं५

अभंग ४४९

देखिलासंसारतरीपाहेसार॥वायांवेरझारपाडूंनको॥१॥पाडूंनकोदुःख-सागरींआपणा॥वेगींनारायणाओळखावें॥२॥ओळखावेंवेगींआप-आपणासी॥संसारींउदासीदासह्मणे॥३॥ ॥छ॥ ॥छ॥ छ

अभंग ४५०

ज्याचेंनामघेशीतेंचितूंआहेसी॥पाहेआपणासीशोधूनियां॥१॥शोधितांशो धितांमीपणचिनाहीं॥मीपणाचेंपाहींमूळखरें॥२॥मूळखरेंपाहानसोनी- यांराहा॥आहातेंसेंआहासर्वगत॥३॥सर्वगतआत्मातोचितोपरमात्मा॥ दासअहमात्मासांगतसे॥४॥

अभंग ४५१

सोहंहंसाह्मणिजेतोमीतोमीऐसें॥हेंवाक्यविश्वासेंविवरावें॥१॥विवरावें अहंब्रह्मास्मीवचन॥ब्रह्मसनातनतूंचीएक॥२॥तूंचिएकब्रह्महेंचिमहावा क्य॥परब्रह्मऐक्यअर्थबोधें॥३॥

अभंग ४५२

ध्यानकरूंजातांमनहरपलें॥सगुणजाह्लेंगुणातीत॥१॥जेथेंपाहेतेथेंराघो बाचेंठाण॥करींचापबाणशोभतसे॥२॥रामरूपींदृष्टीजाऊनीबैसली॥स्त खींसुखावलीन्याहाळितां॥३॥रामदासह्मणेलाचावलेंमन॥जेथेंतेथेंध्यान दिसलसे॥४॥

अभंग ४५३

धन्यधन्यतेवान्नर॥जवळीरामनिरंतर॥१॥ब्रह्मादिकांनातुडेध्यानीं॥ तो हावान्नरांगोठणीं॥२॥वेदश्रुतीसीनकळेमहिमा॥गुजसांगेह्नवंगमा॥३॥दा सह्मणेतेदैवाचे॥आवडतेरघुनाथाचे॥४॥

अभंग ४५४

एकलक्षतोदिनमणी॥तृसहोतसेकमळीणी॥१॥तैसादेवआहेदूरी॥परी- तोभक्तांचेअंतरीं॥२॥दोनीलक्षनिशापती॥परीतेचकोरतृसहोती॥३॥रा मदासह्मणेघन॥देतोचातकाजीवन॥४॥

अभंग ४५५

बाळपणींलोभकरी॥मातानाहींजन्मवरी॥१॥देवदिनाचादयाळ॥दासपा ळसर्वकाळ॥२॥चंद्रसूर्यमावळती॥घनआकाशींलोपती॥३॥रामींराम- दासीभाव॥तैसानव्हेदेवराव॥४॥

अभंग ४५६

मायबापेंसांभाळिती॥लोभाकारणेंपाळिती१तैसानव्हेदेवराव॥त्याचाकृ पाळूस्वभाव॥२॥मनासारिखेंनहोतां॥बाळकासमारीमाता॥३॥दासह्म

ऐसांगोंकिती॥ बापलेंकासिमारिती॥४॥

अभंग ४५७

एकसहस्त्रकोटीवरी॥झालीअन्यायांचीभरी॥१॥नरीदेवउपेक्षीना॥अंतींनि ष्ठुरकरिना॥२॥शरणागतभांबावले॥भजनदेवाचेंचुकले॥३॥रामीरामदा-सह्मणे॥सर्वगुणेंभक्तउणे॥४॥

अभंग ४५८

देवअभक्तांचोरला॥आह्मांभक्तांसांपडला॥१॥भेटीझालीसावकाश॥भ क्तांनलगतांसायास॥२॥पुढेंविवेकवेत्रपाणी॥वारीदुश्याचीदाटणी॥३॥ रामदासाचेंअंतर॥देवाणशींनिरंतर॥४॥

अभंग ४५९

देवआह्मांशींजोडला॥संतसंगेंसांपडला॥१॥ कडींकपाटींशिखरीं॥धुंडि तातिनानापरी॥२॥नानाशास्त्रेंधांडोळिती॥जयाकारयेंकष्टती॥३॥राम दासह्मणेभावें॥वेगींसंतांशरणजावें॥४॥

अभंग ४६०

ब्रह्मादिकांसीदुर्लभ॥देवभक्तांशीसुलभ॥१॥थोरपणेंआढळेना॥जाण पणासीकळेना॥२॥नाहींयोगाचेआटणीं॥नाहींतपींतीर्थाटणीं॥३॥दास म्हणेसाधूविण॥नानासाधनांचेशीण॥४॥

अभंग ४६१

भेटीदेईनाजनांसी॥पाठीलागेसज्जनांसी॥१॥ऐसेंप्रीतीचेंलक्षण॥भे टीवीणनाहींक्षण २ नयेसाधनींसायासीं॥तोहाआत्माअविनाशी॥३॥रा मीरामदासह्मणे॥संतसंगाचेनिगुणें॥

अभंग ४६२

देहचिरकाळराहो॥अथवाशीघ्रकाळजावो॥१॥आम्हींवस्तीकेलीरामीं नाहींआस्थादेहधामीं॥२॥देहाहोवोउत्तमभोग॥अथवापडोदुःखभोग ॥३॥रामीरामदासह्मणे॥देहदुःखाचेगळेजाण॥४॥

अभंग ४६३ मोक्षश्री.

ह्मींमोक्षलक्ष्मीवंत॥भवदरिद्रकेचेंतेथ॥१॥श्रीपतीचेपरीजन॥आह्मीं नंदसंपन्न॥२॥समाधानतेंसभाग्य॥असमाधानतेंअभाग्य॥३॥रामीरा

मदासींदेव॥सख्यासहितस्वानूभव॥४॥

अभंग ४६४

मोक्षश्रीनेअह्मांपाशीं॥द्रूव्यसिद्धीनित्यादासी॥१॥आह्मींपरमार्थसंपन्न॥अर्थकायपरिछिन्न॥२॥रामीरामदासींभाग्य॥चढतेंवाढतेंवैराग्य॥३॥ ७ ॥

अभंग ४६५

परमार्थाचेदरिद्रीस्कृत॥त्यांचेंनकरावेंविपरीत॥१॥परीसमर्थलक्षण॥सर्वकाळसमाधान॥२॥समर्थाचीविद्यालागी॥माधोकरीमागेजगीं॥३॥तेसेंरामीरामदासीं॥ब्रह्मविद्येच्यासायासीं॥४॥

अभंग ४६६

द्वारसांडोनियांमागें॥वृत्तीगेलीलागवेगें॥१॥मायासांडूनियांचला॥झालास्वरूपींनिश्चळा॥२॥कांहींभासचिनाढळे॥वृत्तिनिर्गुणींनिवळे॥३॥चराचरतेंसांडिलें॥बहुविधाओलांडिलें॥४॥अवघेंएकचिनिर्गुण॥पाहीवृत्तीचेंआपण॥५रामदाससांगेखूण॥वृत्तितुर्येचेंलक्षण॥६॥

अभंग ४६७

दृढहोतांअनुसंधान॥मनजाह्यालेंउन्मन॥१॥पाहोंजातांमायानासे॥द्वैतगेलेंअनायासें॥२॥होतांबोधाचाप्रबोध॥झालानिःशब्दाचाशब्द॥३॥ज्ञानविज्ञानजाह्लें॥वृत्तीनिवृत्तीपाहिलें॥४॥ध्यानधारणेचीबुद्धी॥झालीसहजसमाधी॥५॥रामीरामदास्यवाच्य॥पुढेंझालेंअनिर्वाच्य॥६॥

अभंग ४६८

मनावृत्तीविलक्षण॥तेंचिसमाधीलक्षण॥१॥नलगेपुरूनियांघ्यावें॥नलगेजिवेंचिमारावें॥२॥नलगेवायूआरोपावा॥नलगेब्रह्मांडासीन्यावा॥३॥डोळेझांकुनीबेसला॥परीतोमनेंआरोपिला॥४॥नानासाधनींसायास॥मनेंकेलेंकासावीस५रामदासह्मणेवर्म॥हेंचिमनाचेंस्कगम॥६॥

अभंग ४६९

गेलास्वरूपाच्याठाया॥इकडेब्रह्मतिकडेमाया॥१॥दोंहींमध्येंसांपडला॥मीचब्रह्मऐसेंबोलिला॥२॥ब्रह्मनिर्मळनिश्चळ॥मायाचंचळचपळ॥३॥तिकडेवस्तुनिराकार॥इकडेमायेचाविस्तार॥४॥पुढेंब्रम्हमागेंमाया॥मध्येंसंदेहाचीकाया॥५॥रामीरामदासह्मणे॥इतुकेंमनाचेंकरणें॥६॥ ॥७॥ ॥ ७ ॥

अभंग४७० वैराग्यपर.

रावणासारिखोकोणाचीसंपत्ती॥तोहीगेलाअंतींएकलाची॥१॥ एकलाचिगेलावाळीतोवान्नर॥कपीथोरथोरतेहीगेले॥२॥गेलेचक्रवर्तीथोरावैभवाचे॥फारआयुष्याचेऋषेश्वर॥३॥ऋषेश्वरगेलेमार्कंडासारिखे॥बहुतांचेलेखेकोणकरी॥४॥कोणकरीसर्वशाश्वतआपुलें॥सर्वराज्यगेलेंकौरवांचें॥५॥कौरवनिमालेपांडवगळाले॥यादवहीगेलेएकसरां॥६ एकसरांगेलेराजेथोरथोर॥आणीकश्रीधरभाग्यवंत॥७॥भाग्यवंतगेलेएकामागेंएक॥हरिश्चंद्रादिकपुण्यशीळ॥८॥पुण्यशीळगेलेकीर्तीठेऊनियां॥पापीगेलेवायांअधोगती॥९॥ अधोगतीगेलेरामानभजतां संसारींम्हणतांमाझेंमाझें॥१०॥माझेंमाझेंम्हणतांसाच्याचियेपरी॥सेवटीं दुराचारीएकलाची॥११॥एकलाचिजातांएकलाचीयेतां॥मध्येंचीदुश्चिता मायाजाळीं॥१२॥मायाजाळींपापीजनगुंडाळले॥पुण्यशीळगेलेनिघोनियां॥१३॥निघोनियांगेलेसायुज्यपदासी॥रामींरामदासीचिरंजीव १४

अभंग४७१

कोणाचेंहेंघरकोणाचासंसार॥सांडूनिशरीरजाणेंलागे॥१॥जाणेंलागे अंतींएकलेंएकट॥व्यर्थखटपटजन्मवरी॥२॥जन्मवरीदेहसंसारींगोंविलें॥नाहींकाहींकेलेंआत्महित॥३॥आत्महितगेलेंसंसाराचेओढी॥ अंतींकोणसोडीरामावीण॥४॥रामावीणकोणीसोडवीनाअंतीं॥वायांचि रडतीजीवलगें॥५॥जीवलगेंरामदूरीदुरावला॥विचारआपुलाजाणवेना ॥६॥जाणवेनापूर्णस्फूर्तावांचोनी॥पापियाचेमनींरामकैंचा॥७॥रामकैंचाजयालौकिकाचीचाड॥पुरवितांकोडसंसारींचें॥८॥ संसारींचेंकोडतेंचिवाटेगोड॥जयानाहींवाडअनुताप॥९॥अनुतापीझालेसंसारींस्फरले॥राजेराज्यगेलेसांडूनियां॥१०॥सांडूनियांगेलेवैभवसंपत्ती॥पुढेंयानायाती चेनीभेणें॥११॥भेणेंतेशरणगेलेत्यादेवासी॥नेलेवैकुंठासीभक्तराज॥१२ भक्तराजभावेंभेटतीदेवासी॥रामेंरामदासींधन्यकेले॥१३॥

अभंग४७२

मातापिताजनस्वजनकांचन॥स्त्रियापुत्रींमनगोंऊंनको॥१॥गोंऊंनकोमन राघवावांचुनी॥लोकलाजजनींलागलीसे॥२॥लागलीसेपरीतुवांनधरा-

वी ॥ स्वहिता करावी रामभक्ती ॥ ३ ॥ रामभक्तीवीणहोशीलहिंपुढी ॥ एकलें शेवटीं जाणें लागे ॥ ४ ॥ जाणें लागे अंतीं बाळा रूलक्षणा ॥ ध्यायीं राम राणा दास ह्मणे ॥ ५ ॥

अभंग ४७३.

आपुलीं पारखीं सर्व पारखिलीं ॥ नाहीं कामा आलीं रामावीण ॥ १ ॥ रामावीण जाणे सर्वही पैश्शून्य ॥ भावेचें करणें नाथिलेंची ॥ २ ॥ नाथियेलें आहे लोकांचें करणें ॥ तृणाचें तापणें जयापरी ॥ ३ ॥ तयापरीऐसा निश्चयो जाणावा ॥ सतीचा बोळावा आहे लोकां ॥ ४ ॥ लोक बहुरंग जाणूनी हो रंग ॥ रामदासीं संग सोडविला ॥ ५ ॥

अभंग ४७४

दैन्यवाणा झाला प्राणी ॥ चंद्री लागली नयनीं ॥ १ ॥ ह्मणती उचलाउचला ॥ आतां भूमी भार झाला ॥ २ ॥ घोर लागला अमूप ॥ प्राणी झाला प्रेतरूप ॥ ३ ॥ दांतखिळी बैसली वाणी ॥ नाडा भरला करचरणीं ४ ॥ डोळे विक्राळ दीसती ॥ झांका झांका मुलें भीति ॥ ५ ॥ रामी रामदास ह्मणे ॥ अवघीं रूखाचीं पिसूणें ॥ ६ ॥

अभंग ४७५.

जन्मवरी शीण केला ॥ अंतीं कामा नाहीं आला ॥ १ ॥ काया स्मशानीं घातली ॥ कन्यापुत्रें मुरडलीं ॥ २ ॥ शेतवाडा तो राहिला ॥ प्राणी जातसे एकला ॥ ३ ॥ धन धान्य तें राहिलें ॥ प्राणी चर्फडीत गेले ॥ ४ ॥ इष्टमित्र आणि सांगाती ॥ आपुलाल्या घरा जाती ॥ ५ ॥ दास ह्मणे प्राणी मेले ॥ कांहीं सार्थक नाहीं केलें ॥ ६ ॥

अभंग ४७६.

आहे लक्ष्मीरे चंचळ ॥ इसी जातां नाहीं वेळ ॥ १ ॥ सत्य मानावें उत्तर ॥ देव नित्य निरंतर ॥ २ ॥ नाना वैभवें समस्त ॥ येती जाती अकस्मात ॥ ३ ॥ ह्मणे रामी रामदास ॥ नाहीं देहाचा विश्वास ॥ ४ ॥

अभंग ४७७

पुरें पट्टणें वसती ॥ एके काळीं विध्वंसती ॥ १ ॥ तैसें वैभव सकळ ॥ येतां जातां नाहीं वेळ ॥ २ ॥ बहुल सृष्टीची रचना ॥ होते जाते क्षणक्ष-

णां ॥ ३ ॥ दास ह्मणे चक्रवर्ती ॥ आले गेले नेणों किती ॥ ४ ॥ ॥श्रीराम॥

अभंग ४७८

रामनामाचा महिमा.

प्रातःकाळ झाला श्रीराम आठवा ॥ ह्रदयीं धरावा क्षण एक ॥ १ ॥ क्षण एक राम ह्रदयीं धरिजे ॥ संसार तरीजे हेळा मात्रें ॥ २ ॥ हेळामात्रें राम नाम सर्व गाती ॥ भाग्यवंत ध्याती सर्व काळ ॥ ३ ॥ सर्वकाळ राम मानसीं धरावा ॥ वाचे उच्चारावा नाम घोष ॥ ४ ॥ नाम घोष वाचे श्रवण मनन ॥ चरणीं गमन देवालया ॥ ५ ॥ देवालया जातां सार्थक हें झालें ॥ कारणीं लागलें कलेवर ॥ ६ ॥ कलेवर त्याचा जोडूनी हस्तक ॥ ठेवावें मस्तक रामपायीं ॥ ७ ॥ रामपायीं शिळा झाली दिव्य बाळा ॥ तैसाची सोंहळा मानवांसी ॥ ८ ॥ मानवांसी अंतीं रामनाम गती ॥ स्मरे उमापती महादेव ॥ ९ ॥ महादेव जप सांगे पार्वतीसी ॥ तोचि तो विश्वासी रामदास १०

अभंग ४७९

आरंभीं वंदिन अयोध्येचा राजा ॥ भक्तांचिया काजा पावतसे ॥ १ ॥ पावतसे महा संकटीं निर्वाणीं ॥ रामनामवाणी उच्चारितां ॥ २ ॥ उच्चारितां राम होय पापक्षय ॥ पुण्याचा उपाय पुण्यभूमी ॥ ३ ॥ पुण्यभूमी पुण्यवंतासी आठवे ॥ पापियां नाठवे कांहीं केल्या ॥ ४ ॥ कांहीं केल्या तुझें मन पालटेना ॥ दास ह्मणे जाणा साधीं वेगीं ॥ ५ ॥ ॥श्रीराम॥

अभंग ४८०

लोखंडाचें सोनें परिसाचेनी संगें ॥ साधूचेनि योगें बद्ध सिद्ध ॥ १ ॥ बद्ध सिद्ध होती देखत देखतां ॥ होय सार्थकता तात्काळची ॥ २ ॥ तात्काळचि झाला वाल्हा तो वाल्मीक ॥ दास पुण्यश्लोकरामनामें ॥ ३ ॥

अभंग ४८१

मुक्तपणें रामनामाचा अव्हेरू ॥ करितो गव्हारू मुक्त नव्हे ॥ १ ॥ मुक्त नव्हे काय स्वयें शूलपाणी ॥ रामनाम वाणी उच्चारितो ॥ २ ॥ उच्चारितो शिव तेथें कैंचे जीव ॥ बापुडे मानव देहधारी ॥ ३ ॥ देहधारी नर धन्य तो साचार ॥ वाचे निरंतर रामनाम ॥ ४ ॥ रामनाम वाचे रूप अभ्यंतरीं ॥ धन्य तो संसारीं दास ह्मणे ॥ ५ ॥ ॥श्रीमदयोध्यावासी रामचंद्र॰

अभंग ४९१.

श्रीराम जयराम नाम दो अक्षरीं ॥ सहस्र नामावरी ब्रीद गाजे ॥ १ ॥ उफराटें अक्षर वाल्मीक वैखरी ॥ वंदीजे सुरवरीं ब्रह्मादिकीं ॥ २ ॥ शुक पढवितां वेश्येचे मंदिरीं ॥ वैकुंठा माझारी ख्याती झाली ॥ ३ ॥ रामदास ह्मणे रामनाम घोष ॥ त्रैलोक्याचा दोष निर्दाळीला ॥ ४ ॥

अभंग ४९२

रानीं वनीं मनीं राम असों द्यावा ॥ करिनो कुडावा सेवकाचा ॥ १ ॥ सेवकाचा भार घेतला साचार ॥ म्हणूनि अंतर पडों नेदी ॥ २ पडों नेदी शब्द माझा भूमीवरी ॥ दृढ चित्तीं धरी देवराणा ॥ ३ ॥ देवराणा सर्व काळ सोडविता ॥ लागलीसे चिंता माझी त्यासी ॥ ४ ॥ माझि-चिंता करी राव अयोध्येचा ॥ कृपाळु दीनाचा दास ह्मणे ॥ ५ ॥ श्रीशं

अभंग ४९३

सारावेंही सार सांगतों तुह्मांसी ॥ ह्मणा अहर्निशीं राम राम ॥ १ ॥ सगुण मूर्तीचें करावें अर्चन ॥ सुकेल्यासी अन्न यथाशक्ती ॥ २ ॥ सज्जनाची सेवा कीर्तनाची प्रीती ॥ होईल विश्रांती दास ह्मणे ॥ ३ ॥

अभंग ४९४.

सोपें हें सुगम नाम राघोबाचें ॥ सर्वकाळ वाचे येऊं द्यावें ॥ १ ॥ येउं द्यावें वाचे नाम निरंतर ॥ तेणें हा संसार तरशील ॥ २ ॥ तरशील रामीं रामदास ह्मणे ॥ सावधान होणें राम नामीं ॥ ३ ॥ ॥ श्रीरामजय०

अभंग ४९५

राघवाचें नाम राखशील जरी ॥ तुज राखे तरी देवराणा ॥ १ ॥ देवराणा माझें जीवींचें जीवन ॥ आवडीनें खूण सांगतसे ॥ २ ॥ सांगतसे खूण माझे अंतरींचीं ॥ सर्वही सुखाची सुखमूर्ती ॥ ३ ॥ सुखमूर्ती राम सोडूं नको कदा ॥ तो तुज आपदा लागों नेदी ॥ ४ ॥ लागों नेदी कष्ट आपुल्या दासासी ॥ रामीं रामदासीं साहाकारी ॥ ५ ॥ श्रीशं ॥

अभंग ४९६

(समर्थ निर्याण) ॥ आज्ञे प्रमाणें परमार्थ ॥ केला जाण म्यां यथार्थ ॥ १ ॥ आतां देहाचा कंटाळा ॥ आला असेजी दयाळा ॥ २ ॥

आतां एकचि मागणें ॥ कृपा करूनियां देणें ॥३॥ ज्याची दर्शनाचीआशा ॥ त्याची पुरवावी इच्छा ॥४॥ ऐक सख्या वचन ॥ त्यासी देईन दर्शन ॥५॥ तेरा अक्षरी मंत्राचा ॥ जप करील जो साचा ॥६॥ गणनाहोतां तेरा कोटी ॥ त्यासी भेटेन जगजेठी ॥७॥ भय न धरावें मनीं ॥ बहू बोलिलों ह्मणूनी ॥८॥ नलगे आसनीं बैसावें ॥ नलगे अन्नही त्यागावें ॥९॥ येतां जातां धंदा करितां ॥ जपसंख्या मात्र होतां ॥१०॥ तेरा कोटी गणना तेची ॥ पापें निरसती जन्मांतरींचीं ॥११॥ त्यासी देईन दर्शन ॥ तात्काळची मुक्त होणें ॥१२॥ ऐसा वर होतां जाण ॥ दास झाला सुखसंपन्न ॥१३॥

अभंग ४८७

सकळ साधनांचें फळ ॥ रामनामचि केवळ ॥१॥ जप तप अनुष्ठान ॥ अंतीं नामचि प्रमाण ॥२॥ नानामंत्र यंत्रावळी ॥ सोडवीना अंतकाळीं ॥३॥ महा पातकी पतीत ॥ नामें तरले अनंत ॥४॥ नाम साराचें ही सार ॥ नाम सकळांसी आधार ॥५॥ दास ह्मणे सांगूं किती ॥ नामें वीण नाहीं गती ॥६॥

अभंग ४८८

रामनामावीण कांहीं ॥ अंतीं सोडवीतें नाहीं ॥१॥ थोर थोर योगेश्वर ॥ अथवा प्रपंची इतर ॥२॥ थोरपणा धरितां ताठा ॥ तरी तो नागवला करंटा ॥३॥ बहू पूजिलीं दैवतें ॥ योग याग नाना मतें ॥४॥ धोती पोती आणि भुजंगी ॥ लोली मार्ग करिती योगी ॥५॥ विनवी रामीरामदास ॥ नानासाधनीं सायास ॥६॥

अभंग ४८९

राम उपासक तोचि एक धन्य ॥ जो कोणी अनन्य रामनामीं ॥१॥ रामनामीं भाव जयाचा केवळ ॥ येर खळ खळ आवडेना ॥२॥ नावडती मंत्र विविध विचित्र ॥ जया यंत्र तंत्र रामनाम ॥३॥ रामनाम जप रामनाम तप ॥ शब्द सुखरूप रामनाम ॥४॥ रामनाम सिद्धि रामनाम बुद्धि ॥ सर्वशास्त्रविधी रामनाम ॥५॥ रामनाम योग रामनाम याग ॥ सर्वस्वाचा त्याग रामनाम ॥६॥ रामनाम धर्म रामनाम अर्थ ॥ चारी पु-

रुषार्थ रामनाम ॥ ७ ॥ रामनाम गती रामनाम मती ॥ आदिमध्यअंतीं राम नाम ॥ ८ ॥ रामनाम येणें कृतकृत्य होणें ॥ रामदास ह्मणे स्वानुभवें ॥ ९ ॥

अभंग ४९०.

येणें काय आलें याचीया हातासी ॥ नवल कृपा कैसी राघवाची ॥ १ ॥ सख्य तरी आह्मीं थोर केलें रामीं ॥ जिव्हा मात्र नामीं हालवितों ॥ २ ॥ ओरडूनि घोक करीतसे उलूक ॥ त्याचा सर्व लोक करिती खेद ॥ ३ ॥ रामीं रामदासीं हें पुरवे आह्मांसीं ॥ फुकाची रामेंशीं सख्य झालें ॥ ४ ॥

अभंग ४९१.

अनाथ्याचा नाथ दीनाचा कैवारी ॥ सिंहासनावरी शोभतसे ॥ १ ॥ शोभतसे राम प्रतापें आगळा ॥ दिसे सौम्य लीला सत्वगुणी ॥ २ ॥ सत्वगुणीं होणें सात्विकां कारणें ॥ क्रोधें संहारणें दुर्जनांसी ॥ ३ ॥ दुर्जनां संहारू सज्जनां आधारू ॥ भाविकांसी पारू पाववितो ॥ ४ ॥ पाववीतो पार या भवसिंधूच्या ॥ राघव दीनाचा दीनानाथ ॥ ५ ॥ दीनानाथ राम पतित पावन ॥ योगियां जीवन अवलीला ॥ ६ ॥ लीला वेषधारी भक्तांचें माहेर ॥ धन्य गौरीहर चिंतीतसे ॥ ७ ॥ चिंतीतसे रामनाम पूर्ण काम ॥ पावला विश्राम राम नामें ॥ ८ ॥ रामनामें हर अमर जाहला ॥ हें तो समस्तांला श्रुत आहे ॥ ९ ॥ श्रुत आहे राम योग्यांचें मंडन ॥ संसार खंडन महादोष ॥ १० ॥ महा भय केचें रामासी भजतां ॥ हें जाण अन्यथा वाक्य नव्हे ॥ ११ ॥ नव्हे सोडवण रामनामें वीण ॥ रामदास खूण सांगतसे ॥ १२ ॥

अभंग ४९२. (हरिकथा.)

राघोबाची कथा पतित पावन ॥ गाती भक्तजन आवडीनें ॥ १ ॥ राघोबाच्या गुणां न दिसे तुळणा ॥ कैलाशींचा राणा लांचावला ॥ २ ॥ देवांचें मंडण भक्तांचें भूषण ॥ भक्तांचें रक्षण राम एक ॥ ३ ॥ रामदास ह्मणे धन्य त्यांचें जिणें ॥ कथा निरूपणें जन्म गेला ॥ ४ ॥

अभंग ४९३

कथा निरूपणें समाधी लागली ॥ वासना त्यागिली अंतरींची ॥ १ ॥ नाहीं आपपर कीर्तनीं तत्पर ॥ मनीं सारासार विचारणा ॥ २ ॥ अर्थारू-

द मन श्रवण मनन ॥ होय समाधान निजध्यासें ॥ ३ ॥ रामीं रामदासीं कथेची आवडी ॥ लागलीसे गोडी नित्य नवी ॥ ४ ॥

अभंग ४९४.

रामनामकथा श्रवणीं पडतां ॥ होय सार्थकता श्रवणाची ॥ १ ॥ मुखीं नाम घेतां रूप आठवेल ॥ प्रेम दुणावेल पाहावया ॥ २ ॥ राम माझे मनीं शोभे सिंहासनीं ॥ एक एकीं ध्यानीं आठवला ॥ ३ ॥ रामदास ह्मणे विश्रांती मागेन ॥ जीवींचें सांगेनगुज कांहीं ॥ ४ ॥ ॥ श्रीरामचंद्र

अभंग ४९५.

नाहं वसामि वैकुंठे० ॥ ॥ नाहीं वैकुंठींचे ठायीं ॥ नाहीं योगियां ह्रदयीं ॥ १ ॥ माझे भक्त गाती जेथें ॥ नारदा मी वसें तेथें ॥ २ ॥ भानु तेजा सी नातुडे ॥ तो मी कीर्तनीं सांपडें ॥ ३ ॥ रामदास ह्मणे साचें ॥ वाक्य आहे भगवंताचें ॥ ४ ॥

अभंग ४९६

कथा भगवंताची सार ॥ सकळ तीर्थांचें माहेर ॥ १ ॥ गंगा यमुना सरस्वती ॥ कृष्णा वेण्या भागीरथी ॥ २ ॥ श्वेतबंध वाराणशी ॥ पुण्य लाभे हरिकथेसी ॥ ३ ॥ दास ह्मणे संत संग ॥ सदा कथेचा प्रसंगु ४

अभंग ४९७

टाळ वाजे मंद मंद ॥ मुखीं हरिनामाचा छंद ॥ १ ॥ फडके टाळी एकवेळा ॥ घोष नामाचा आगळा ॥ २ ॥ रंगीं हरिदास मातले ॥ नामघोषें आनंदले ॥ ३ ॥ उभे हरिदास रंगणीं ॥ रामदास लोटांगणीं ॥ ४ ॥

अभंग ४९८

ध्यान विषयाचें तुटावें ॥ ह्मणूनी हरिकथेसी जावें ॥ १ ॥ ऐसी हे चोगाआ गोंवी ॥ तरी तें धांवणें नागवी ॥ २ ॥ विषयासी कंटाळलों ॥ म्हणुनी हरिकथेसी आलों ॥ ३ ॥ विषय ध्यान सोडावया ॥ आलों कीर्तनाच्या ठायां ॥ ४ ॥ काम क्रोध मज पाशीं ॥ म्हणुनी आलों हरिकथेसी ॥ ५ रामी राम दास ह्मणे ॥ वाद सांडूनियां देणें ॥ ६ ॥

अभंग ४९९.

राग मूर्छना कळेना ॥ ताल ध्रुवपद कळेना ॥ १ ॥ या वेगळें सर्व वाव ॥ श्री-

तीं सावधान व्हावें ॥२॥ अर्थ प्रबंध विचार ॥ तोहि कळेना साचार ॥३॥ भक्ति ज्ञानाचा विश्वास ॥ नाहीं ह्मणे रामदास ॥४॥ ॥श्रीरामचंद्र॥

अभंग ५०० (करुणापर)

पतित पावना जानकी जीवना ॥ वेगीं माझ्या मना पालटावें ॥ध्रु.॥ भक्तीची आवडी नाहीं निरंतर ॥ कोरडें अंतर भावेंवीण ॥१॥ माझें मी तूंपण गेलें नाहीं देवा ॥ काय करूं ठेवा संचीताचा ॥२॥ रामदास ह्मणे पतितांचें उणें ॥ पतित पावनें सांभाळावें ॥३॥

अभंग ५०१

पतित पावना जानकी जीवना ॥ वेगीं माझ्या मना पालटावें ॥ध्रु.॥ मुखें बोले ज्ञान पोटीं अभिमान ॥ पाहे परन्यून सर्व काळ ॥१॥ दृढ देह बुद्धी तेणें नव्हे शुद्धी ॥ जाहलों मी क्रोधी अनावर ॥२॥ रामदास ह्मणे ऐसा मी अज्ञान ॥ सर्व ब्रह्मज्ञान बोलतसे ॥३॥ श्रीराम ॥ ७ ॥ ७

अभंग ५०२

पतित पावना जानकी जीवना ॥ वेगीं माझ्या मना पालटावें ॥ ध्रु.॥ वैराग्याचा लेश नाहीं माझे अंगीं ॥ बोलतसें जगीं शब्द ज्ञान ॥१॥ देह हें कारणीं लावावें नावडे ॥ आळस आवडे सर्व काळ ॥२॥ रामदास ह्मणे लाज तूझी तुज ॥ कोण पुसे मज अज्ञानासी ॥३॥ श्रीराम

अभंग ५०३

पतित पावना जानकी जीवना ॥ वेगीं माझ्या मना पालटावें ॥ध्रु.॥ मिथ्या शब्दज्ञानें तुज अंतरलों ॥ संदेहीं पडलों मीपणाच्या ॥१॥ सदा खळ खळ निर्गुणाची घडे ॥ सगुण नातुडे ज्ञान गर्वें ॥२॥ रामदास ह्मणे ऐसा मी पतित ॥ मीपणें अनंत आतुडेना ॥३॥ ॥श्रीराम॥

अभंग ५०४

पतित पावना जानकी जीवना ॥ वेगीं माझ्या मना पालटावें ॥ ध्रु. ॥ मन हें चंचळ न राहे निश्चळ ॥ निरूपणीं पळ स्थिरावेना ॥१॥ सांडुनियां ध्यान विषयचिंतन ॥ करीतसे मन आवरेना ॥२॥ रामदास ह्मणे कथा निरूपणें ॥ मनाचीं लक्षणें जैशीं तैशीं ॥३॥ श्रीरामचंद्र ॥

अभंग ५०५

पतीतपावना जानकी जीवना॥ वेगीं माझ्या मना पालटावें॥ ध्रु॰ ॥संसाराचे संगें दुःखी फार झालों॥ ह्मणूनियां आलों शरण तुज ॥ १ ॥यालागीं राघवा भक्तां उद्धरावें॥ आपुलें राखावें नाम देवा॥ २॥ रामदास ह्मणे लाज तुझी तुज॥ कोण पुसे मज अनाथासी॥ ३॥ ॥श्रीराम

अभंग ५०६

देवा मज आतां वाटे तुझी चिंता॥ पवाडे वर्णितां हांसतील॥ १॥नसता लौकीक नामा ऐशी क्रिया॥ मग हांसावया काय उणें॥ २॥ मेहूणा मंगळ हांसतील तुज॥ ह्मणूनियां मज लाज वाटे॥ ३॥ रामदास ह्मणे नाम जड झालें॥ ऐसें काय केलें देव राया॥ ४॥ ॥श्रीरामचंद्रम्

अभंग ५०७

गणिकेनें देवा काय भजन केलें॥ संकेतें घेतलें नाम तूझें॥ १॥एका नामा साठीं बिमान उतरावें॥ आह्मां न पावावें अनाथासी॥ २॥काय त्या नामाची विरी गेली आतां॥ सांग बा रघूनाथा राम राया॥३ तेव्हां होतें तुह्मां दीन नाथपण॥ आतां उद्यापन काय केलें॥ ४ ॥ रामदास ह्मणे न बोलें पुढती॥ येई बा रघुपती वेगीं आतां॥ ५॥

अभंग ५०८

मी खरा पतित तूं खरा पावन॥ आतां अनुमान करूं नको॥ १॥आतां कांहीं मज माझी चिंता नसे॥ तुझें नाम कैसें वांचवील॥ २॥ समर्थें घेतला नामासाठीं भार॥ मज उपकार कासयाचा॥ ३॥ रामदास ह्मणे तुझें तूज उणें॥ सोयरे पीस्रुण हांसतील॥ ४ ॥ ॥ ७॥श्री

अभंग ५०९

माझें सर्व जावो तुझें नाम राहो॥ हाचि माझा भावो अंतरींचा॥१ पतित जाईल नाम हें जाईल॥ मग कोण राहील तुजपाशीं॥ २॥ ह्मणूनियां देवा भक्तां उद्धरावें॥ आपुलें राखावें नाम देवा॥ ३॥ रामदास ह्मणे देवा तुझी आण॥ ब्रीदासाठीं प्राण देणें लागे॥ ४॥ श्रीः

अभंग ५१०

राम माझी माय कधीं भेटईल॥ वोरस देईल आलिंगनें॥ १॥ संसारानें दुःख दाटलें मानसीं॥ तें मी तुजपाशीं सांगईन॥ २॥ उतावेळ

चित्त उभारूनी बाहे ॥ रामदास पाहे वाट तूझी ॥ ३ ॥ ॥श्रीसांबंदे॥ ७॥

अभंग ५११.

कांवो राम माये दुरी धरियेलें॥कठीण कैसें झालें चित्त तुझें ॥ १ ॥ देऊनि आलिंगन प्रीति पडीभरें ॥ मुख पीतांबरें पुसशील ॥ २ ॥ घेऊनि कडीये धरुनी हनुवटी॥ कई गुज गोष्टी सांगशील ॥ ३ ॥ रामदास ह्मणे केव्हां संबोखिशी॥ प्रेमें पान्हा देशी जननीये ॥ ४ ॥

अभंग ५१२.

तुकाई यमाई नमूं चंडाबाई॥ जाखाई जोखाई सटवाई ते ॥ १ ॥ सटवाई जगदंबा आदिशक्ती अंबा ॥ तुह्मी त्या स्वयंभा दाखवावें ॥ २ ॥ दाखवावें तुह्मीं सर्वा पेलीकडे ॥ देखतांची घडे मोक्षपद ॥ ३ ॥ मोक्षपद घडे मोक्षासी पाहातां ॥ तद्रूपचि होतां दास ह्मणे ॥ ४ ॥ श्रीराम् ॥

अभंग ५१३.

सूर्यनारायणा देवा नमस्कार ॥ तुवां निराकार दाखवावें ॥ १ ॥ दाखवूनि द्यावें मज निववावें॥ चंद्रा तुज भावें प्रार्थीतसें ॥ २ ॥ प्रार्थीतसें मही आणि अंतरीक्षा ॥ तुह्मी त्या अलक्षा लक्षवावें ॥ ३ ॥ लक्षवावें मज आपो नारायणें॥ ब्रह्मप्राप्ती जेणें तें करावें ॥ ४ ॥ करावें सनाथ अग्निप्रभंजनें ॥ नक्षत्रीं वरुणें दास ह्मणे ॥ ५ ॥

अभंग ५१४.

नमो रामकृष्णा नमो नारायणा ॥ तुह्मीं त्या निर्गुणा दाखवावें ॥ १ ॥ दाखवावें नीज स्वरूप आपुलें ॥ दिसेनासें झालें काय करूं ॥ २ ॥ कायकरूं आतां देवा नरहरी ॥ पंढरि माझारी पांडुरंगा ॥ ३ ॥ पांडुरंगा देवा अगा महादेवा ॥ मज द्यावा ठवा परब्रह्मीं ॥ ४ ॥ ब्रह्मीं ब्रह्मरूपतें मज करावें ॥ रामदास भावें प्रार्थीतसे ॥ ५ ॥

अभंग ५१५

तुह्मी सर्व देव मिळूनी पावावें ॥ वेगीं मज न्यावें परब्रह्मीं ॥ १ ॥ परब्रह्मीं न्यावें संत महानुभवीं ॥ मज या वैभवीं चाड नाहीं ॥ २ ॥ चाड नाहीं एका निर्गुणावांचूनी ॥ माझे ध्यानीं मनीं निरंजन ॥ ३ ॥ निरंजन माझा मजभेटवावा ॥ तेणें होय जीवा समाधान ॥ ४ ॥ समाधान माझें

करा गा सर्व हो॥ तुम्हांसि देवहो विसरेना॥५॥ विसरेना देहो चालतों तों वरी॥ बाह्य अभ्यंतरीं दास ह्मणे॥६॥ ॥श्रीशांवंदे॥ ७॥॥

अभंग ५१६

तूं काय झालासी अगा निरंजना॥ आह्मां भक्तजनां सांभाळावें॥१॥सांभाळावें सदा सबाह्य अंतरीं॥ आह्मां क्षणभरी सोडूं नका॥२॥ सोडूं नको वांचां गुप्त कां झालासी॥ देवा देखीलासी संत संगें॥३॥ संत संगें गुप्त होऊनि पाहीलें॥ संगत्यागें झालें दरशान॥४॥ दरशान झालें तेंचि-तें जाणती॥ नसूनि असती कल्पकोडी॥५॥ कल्प कोडी जोडी झाली नि-र्गुणाची॥ दास ह्मणे कैंची देहबुद्धी॥६॥

अभंग ५१७

देवेंवीण आतां मज कंठवेना॥ कृपाळू तो नानाठायीं वसे॥१॥ नाना ठायीं देव असे जेथें तेथें॥ तयावीण रीतें स्थळ नाहीं॥२॥ स्थळ नाहीं रीतें ब्रह्म तें पुरतें॥ जेथें जावें तेथें मागें पुढें॥३॥ मागें पुढें ब्रह्म सर्वत्र व्यापक॥ दासतो निःशंक मागें पुढें॥४॥

अभंग ५१८

निष्ठुर झालासी कांरे देवराया॥ मनांतील माया टाकियेली॥१॥ टाकियेली माया झालासी कठीण॥ तेणें बहूशीण झाला मज॥२॥ झाला मज शीण आत्यंतिक फार॥ दुःखाचे डोंगर कोसळले॥३॥ कोसळलें दुःख त्यांहीं वोसंडीलें॥ आणूनि सांडीलें वनांतरीं॥४॥ वनांतरीं नाहीं कोणाचा आधार॥ त्यांहीं निराधार केलें देवा॥५॥ केलें देवा मज विदेशीं परदेशी॥ तेथें म्यां कोणासी पाचारावें॥६॥ पाचारावें कोणा सांभाळील कोण॥ हिंडे वण वण वनांतरीं॥७॥ वनांतरीं हिंडे कोणी नाहीं सखा॥ झालासी पारिखा तूंही देवा॥८॥ तूंही देवा नको सोडूं कळवळा॥ भक्तांच्या स्नेहाळा माय बापा॥९॥ माय बापा दूरी धरूं नको आह्मां॥ तुवां शिवरामा उद्धरावें॥१०॥

अभंग ५१९

देवा तूं समर्थ तुज येणें जाणें॥ नव्हे श्लाघ्यवाणें सर्वथा ही॥१॥ सर्वथाही श्लाघ्य दुःख आणि शोक॥ उणे पुरे लोक बोलताती॥२॥ बोलताति

जैसें सर्वहि सांडावें॥ निश्चळचि व्हावें दास ह्मणे॥ ३॥ ॥श्रीशांवंदे॥

अभंग ५२०

उदारांच्या राण्या भक्तांच्या मंडणा॥ माझ्या अवगुणा पालटावें॥१॥ आतां मज ऐसें करीबा राघवा॥ देईं तुझी सेवा हेंचि सार॥ २॥ सर्व काळ ध्यान तुझेंचि करीन॥ ऐसें माझें मन करी देवा॥ ३॥ परस्त्रीकांचनीं निर्मळ वासना॥ तुझीया भजना सावधान॥ ४॥ मज अभाविक भावार्थ लावावा॥ विकल्प त्यागावा अंतरींचा॥ ५॥ माझें उणें पुरें रामा सांभाळावें॥ सनाथ करावें दास ह्मणे॥ ६॥

अभंग ५२१

ब्रीद आपुलें राखावें॥ आह्मां भक्तां सांभाळावें॥ १॥ बहू नाहीं वाडा चार॥ आतां एकचि निर्धार॥ २॥ येथें नाहीं कांहीं व्यस्त॥ आतां बोलतों नेमस्त॥ ३॥ रामदास ह्मणे एक॥ आतां बोलतों नेमक॥ ४॥

अभंग ५२२

जो का भगवंताचा दास॥ तेणें असावें उदास १ काय देतिल तेंची घ्यावें॥ कोणा कांहीं न मागावें॥ २॥ आशा कोणाची न करावी॥ बुद्धि भगवंतीं लावावी॥ ३॥ सदा श्रवण मननें॥ आणि इंद्रिय दमनें॥ ४॥ नाना परी बोधुनी जीवा॥ आपुला परमार्थ साधावा॥ ५॥ राम दासीं पूर्ण कामें॥ बुद्धि दिली हे श्रीरामें॥ ६॥

अभंग ५२३

नको ओळखीचे जन॥ अंगीं जडे अभिमान॥ १॥ आतां तेथें जावें मना॥ जेथें कोणी ओळखीना॥ २॥ लोक ह्मणती कोण काय॥ पुसतांही सांगूं नये॥ ३॥ रामदास ह्मणे पाहीं॥ तेथें कांहीं चिंता नाहीं॥ ४॥

अभंग ५२४.

बोलवेना तें बोलावें॥ चालवेना तेथें जावें॥ १॥ नवल स्वरूपाच्या योगें॥ जीवपणाचे वियोगें॥ २॥ वाट नाहीं तेथें जावें॥ जाणवेना तें जाणावें॥ ३ नसूनियां भेटघ्यावी॥ तुटी असोनी पाडावी॥ ४॥ रामदासीं दृढ बुद्धि॥ होतां सहज समाधी॥ ५॥

अभंग ५२५

पांचा मध्यें जें पहिलें॥ पाहतां तेसेंची वहिलें॥ १॥ तीन अक्षरीं उच्चार

त्यासी माझा नमस्कार ॥ २॥ सानाजणांचे शेवटीं ॥ आवां करितां होते भे-टी॥३॥ रामीं राम दास ह्मणे ॥ नवां माजी पहिल्या गुणें ॥ ४॥ ॥श्रीराम्

अभंग ५२६.

पहिला गूण दुसरा पक्ष॥ तेणें लक्षावा अलक्ष॥ १॥ देव जवळी चुकला भक्त भेदें भांबावला॥ २॥ पुढें सांपडतां धन॥ वांयां करावें साधन॥ ३॥ रामदास ह्मणे सार॥ तेथें पाहिजे विचार॥ ४॥

अभंग ५२७ विवेक.

कापूर राहीना रक्षणा वांचूनी॥ जाय तत्क्षणीं निघोनीयां॥ १॥ निघोनियां जाय पारा एकसरा॥ तैसें ज्ञान नरां पासूनियां॥ २॥ पासुनीयां जाय ज्ञान हें तात्काळ॥ जंव नाहीं बळ विवेकाचें॥ ३॥ विवेकाचें बळ पाहिजे प्रबळ॥ तरीच निवळ वृत्ति होय॥ ४॥ वृत्ति होय स्थिर श्रवण मननें॥ राघोबाचे ध्यानें दास ह्मणे॥ ५॥

अभंग ५२८.

ज्याचेनी जितोसी त्यासी चुकलासी॥ व्यर्थचि झालासी भूमीभार॥ १॥ भूमिभार जिणें तुझें गुरूवीण॥ वचन प्रमाण जाण बाप्पा॥ २॥ जाण बाप्पा गुरूवीण गती नाहीं॥ पडशि प्रवाहीं मायाजाळीं॥ ३॥ मायाजाळीं वांयां गुंतलाशीं मूढा॥ जन्मवरी ओढा तडातोडी॥ ४॥ कांहीं तडातोडी कांहीं देव जोडी॥ आयुष्याची घडी ऐशी वेंचीं॥ ५॥ ऐशि वेंचीं बापा आपुली वयसा॥ दास ह्मणे ऐसा काळ घालीं॥ ६॥ ॥श्रीमद्रघुवी०

अभंग ५२९

वृद्ध ते ह्मणती संसार करावा॥ जना हातीं घ्यावा ह्मणुनी बरें॥ १॥ ह्मणतानि बरें जन ते कोणाला॥ बुडविती त्याला ऐशा बोधीं॥ २॥ वैश्वदेव दान अतिथीतें घडे॥ टाकि एकीकडे केले दोष॥ ३॥ मूर्खतो ह्मणावा कायजी वाल्मीक॥ टाकितां सकळिक मुक्त जाहला॥ ४॥ रामदास ह्मणे कथिलें जें वेदीं॥ तयामात्र वंदीं इतर थोर॥ ५॥

अभंग ५३०

सर्वस्वें बुडत ऐसी तो मातोक्ती॥ न धरावी चित्तीं साधकानीं॥ १॥ भरत तो मूर्ख होता काय सांग॥ मातेचाही त्याग केला जेणें॥ २॥ पित्यातेंत्या-

गीलें दैत्येंद्र प्रल्हादें ॥ कां त्याशीं गोविंदें स्नेह केला ॥ ३ ॥ दैत्यें बिभीषणें टाकियेला बंधु ॥ रामासि संबंधु जोडीयेला ॥ ४ ॥ रामदास ह्मणे शुक्र होता गुरु ॥ परंतु दातारु धन्य बळी ॥ ५ ॥

अभंग ५३१

संसारी न होता काय तो जनक ॥ ह्मणती विवेक न करितां ॥ १ ॥ सत्य युग आणि आयुष्य भरवसा ॥ याज्ञवल्क्या ऐसा उपदेशिता ॥ २ ॥ ऋषीश्वर नित्य येती जाती घरा ॥ तेणें वनांतरा कां जावें हो ॥ ३ ॥ ऐशी तुह्मां काय असे अनुकूळता ॥ मूर्ख नाशाथिलां कां करितां ॥ ४ ॥ रामदास ह्मणे कलियुगीं हेंची ॥ वाट साधनाची बरी सोपी ॥ ५ ॥ ॥ श्रीरामचंद्र

अभंग ५३२

मुनीश्वरा ऐसे नकरा नियम ॥ जनकाचे सम कां करारे ॥ १ ॥ ज्यागोत्रींचे तुह्मीं तयां ऋषीश्वरीं ॥ केलें तैसें करी आचरण ॥ २ ॥ प्रथम साधक लक्षणें इतुकीं ॥ पुढें आतां भाकी सिद्ध चिन्ह ॥ ३ ॥ सांगूनि लक्षणें कथीन आचरणें ॥ पूर्णाशीजीं विघ्नें तींहीं सांगूं ॥ ४ ॥ रामदास ह्मणे साधन जें केलें पुढील चुकविले जन्मफेरे ॥ ५ ॥

अभंग ५३३.

व्हावया तो योगी कैसा अधिकार ॥ तयाला साचार प्राप्ती होय ॥ १ ॥ पाहिजे अनुताप तापलों मी फार ॥ विश्रांतीसी थार नाहीं नाहीं ॥ २ ॥ नरदेहींजन्मूनि विषयीक झालों ॥ स्वार्थासि चुकलों हेंची शोधी ॥ ३ ॥ ऐसा अनुताप नित्य तो वाहतां ॥ वैराग्य ये हाता त्या प्राण्यांच्या ॥ ४ ॥ रामदास ह्मणे त्रिविध वैराग्य ॥ भोगूनि आरोग्य केलें देहा ॥ ५ ॥ ॥

अभंग ५३४ ॥ त्रिविधवैराग्य.

सात्विक राजस तामस त्रिविध ॥ वैराग्याचे भेद योगी वदती ॥ १ ॥ देवीं मत्त करी मन धरणी साचे ॥ टाकी ब्राह्मणाचे नेम धर्म ॥ २ ॥ होऊनिगोसावी लाविती कौपीन ॥ दया क्षमा ज्ञान हीन राख ॥ ३ ॥ मठ ते बांधूनी व्यवहार करिती ॥ कल्पीं त्यां श्रीपती न भेटेल ॥ ४ ॥ रामदास म्हणेहे तामस योगी ॥ रौरवाचे भोगी केले देवें ॥ ५ ॥

अभंग ५३५.

करूनी कीर्तन योग्यता मिरवणें ॥ देशोदेशीं जाणें द्रव्या साठीं ॥ १ ॥ द्रव्य

येतां पुढें प्रेमानें कीर्तन॥ सूचवितों मान धन इच्छा॥२॥ राजा देऊं जातां देऊळ बांधणें॥ येवढी या धनें काय होतें॥३॥ दात्यानीं त्रासावें सर्वांनीं हांसावें॥ त्या मानवा पावे देव कैसा॥४॥ रामदास ह्मणे देव तो समीप॥ गांठीं ऐसें पाप जोडा परी॥५॥

अभंग ५३६

देउळाचे मिसें द्रव्य तें जोडावें॥ गांठीचें मोडावें पुण्यधन॥१॥ येरवीं तें काय न घडे प्राण्याला॥ लय करण्याला आग लागो॥२॥ राजा झें हें वाचे कवन करावें॥ धन्य ह्मणवावें लोका हातीं॥३॥ राजसा तामसा राघवाची भेटी॥ गेल्या जन्मकोटी तरी नाहीं॥४॥ रामदास ह्मणे करितों निवाड॥ सोडवितों खोड मना तुझी॥५॥

अभंग ५३७

ऐकावीं लक्षणें विरक्ताचीं शब्द॥ टाकियेला क्रोध जेणें सर्व॥१॥ स्तुती आणि निंदा करी जो श्रवण॥ परी तेथें मन नाहीं ज्याचें॥२॥ टाकावें तें काय धरावें श्रवणांत॥ वैराग्याची मात बहुविधा॥३॥ भार्याहीन विप्र होऊनि संन्यासी॥ टाकुनी अन्यासी मुक्त व्हावें॥४॥ रामदास ह्मणे शास्त्रार्थकीं ज्ञान॥ केवीं तें साधन ऐकें मना॥५॥ ॥श्रीशंकरम्॥

अभंग ५३८.

पश्चात्ताप झाला संसार करितां॥ अथवा देखतां पर दुःख॥१॥ तेव्हांपूर्वीं तुज जनोक्ती कथिल्या॥ पाहिजे सोशिल्या त्या आधीं बा॥२॥ कित्येकांसी बोध तयाचाही होतो॥ संसारीं पडतो मागुतेनी॥३॥ नाहीं तरी मग राजस तामसी॥ वैराग्याची फांशी गळां पडे॥४॥ रामदास ह्मणे भार्यासह जो कीं॥ वैराग्य सात्विकी तोची धन्य॥५॥ श्रीराम॥७॥

अभंग ५३९

समर्थ सांप्रदायी गृहस्थांचे नित्य नेम.

संसार करावा ऐशा त्या रीतीनें॥ मुक्ती होय तेणें करूनियां॥१॥ जन्मभूमिकेसी तीर्थीं तो अथवा॥ योग्य ठाव घ्यावा हितोपाधी॥२॥ नदीतर रम्य रम्य तरुवर॥ ऐसें तें सुंदर स्थळ घ्यावें॥३॥ संसारीं बुडतों उद्धारू अनुदिनीं॥ उदास मानुनी राहावें हो॥४॥ रामदास ह्मणे संसारीं

मुक्की॥ सांगूं तुज मनी ऐकतेंरे॥ ५॥

अभंग ५४०

गुरूसी शरण जावें जिवें भावें॥ वेदांत ऐकावे तन्मुखानें॥ १॥ याव-त्काल झाली नाहीं ते पूर्णता॥ तंववरी अनंता आर्जवें हो॥ २॥ साधक आणि सिद्ध पूर्ण तो तीसरा॥ लक्षणें अवधारा त्यांचीं मनीं॥३॥ जनोक्ती साहूनी साधनीं लुब्धला॥साधक तो झाला योगा पेसी॥४॥ रामदास ह्मणे सिद्धांचीं लक्षणें॥ ऐकतांची ध्यान लागो ध्यासा ५

अभंग ५४१

न व्हावें संन्यासी बाह्यवेषधारी॥ भार्या असूनी करी भिक्षुधर्म॥१॥ विष्ठामूत्र करूनी क्षाळी हस्तपाद॥ मुखवाचा शोध गंगातरीं॥२॥ घटिका एकरात्र राहो तयावरी॥ऐसें नित्य करी नेमालागीं॥ ३॥ घालूनी आसन बरवें बैसावें॥स्तवन करावें जान्हवीचें॥४॥ रामदास ह्मणे अजपा संकल्प॥ करानाशी पाप केलें तुमचें॥ ५॥

अभंग ५४२

योगाभ्यास मग यथाशक्त्या करी॥ तुटे कर्म दोरी ज्या सेवनें॥१॥ इडा-मार्गी वायू यथाशक्त्या ओढी॥ दडपावा गाढी तो कुंभक॥२॥ पिंगळे-च्या मार्गें सांडावा निश्वास॥ सुषुम्ना वेळनाश होय जात॥३॥ पिंगळें करावें युक्तीनें पूरक॥ होईल कुंभक तितुका कीजे॥४॥ रामदास ह्मणे करावें रेचक॥ जेणें झाला एक प्राणायाम॥५॥ ॥

अभंग ५४३.

ऐसें चढवितां चढे शब्द जेव्हां॥ तुटे सर्व तेव्हां कर्मबंध॥१॥ करावें तें स्नान वेदोक्त मंत्रानें॥ त्रिपुंड्र धारण अष्ट स्थानीं॥२॥ भूशुद्धि भूतशुद्धि मातृकेचें न्यास॥ आरंभ संध्येस मग कीजे॥३॥ शतत्रय जप गायत्रीचा कीजे॥ सहस्त्र जपीजे गुरूमंत्र॥ ४॥ रामदास ह्मणे यथाशक्तिमती॥ पूजावा श्रीपती मनीं मूर्ती॥ ५॥

अभंग ५४४.

करूनी पूजन वाचावें पुराण॥ श्रेष्ठ रामायण भागवत॥१॥ स्तोत्रपाठ कीजे भिक्षेला मागतां॥ प्रीय तो अनंता येणें नामें॥ २॥ आरंभ भिक्षेचा

प्रहराचे वरी॥ मागावी घटिका चारी ग्रामा माजी॥३॥ आणूनितें अन्न भार्येसीं अर्पावें॥ माध्यान्हिका जावें तीर्थावरी॥४॥ रामदास म्हणे माध्यान्हाचा विधि॥ आचरितां सिद्धि होय प्राण्या॥५॥ ॥श्रीरामचंद्रंनं॰

अभंग ५४५

जाऊनियां तीर्थीं स्नानासी करावें॥ त्रिपुंड्र लावावें ह्या रावनिनें॥१॥ आसन मृगचर्म पात्र तो भोंपळा॥ योगियांची कळा ऐशी धरिजे॥२॥ माध्यान्ह संध्या सूर्य उपस्थान॥ झाल्या ब्रह्मयज्ञ मग कीजे॥३॥ प्रतिक लक्षावा निर्मळ आकाशीं॥ एक्षीं गभस्तीसी करूनियां॥४॥ रामदास चिन्हें सांगे पुरुषांची॥ अवधी काळाची समजे जेणें॥५॥ श्रीरघुवीर.

अभंग ५४६

षण्मास मरण काळा तो पुरुष॥ होय देख त्यास निश्चयानें॥१॥ नाना वर्ण भासे उद्वेग होईल॥ पिवळा रोगी लभय लाली॥२॥ लक्षण भुजहीन धर्मीं चाड नसे॥ थोडकें आयुष्य राहिलें हो॥३॥ वाम भुजहीन स्त्री षण्मासीं ज्ञात॥ शिर हीन होत मरण मासीं॥४॥ रामदास ह्मणे प्रतिक लक्षण॥ पाहूनि अवधान ठेवीं काळा॥५॥

अभंग ५४७

इकडे भार्येनें अन्न शिजवून॥ ठेवावें झांकून पती येतों॥१॥ माध्यान्ह सारूनी आश्रमासी यावें॥ देवासी करावें धूप दीप॥२॥ नैवेद्य दावावा पदार्थ ज्ञो केला॥ श्रीवैश्वदेवाला मग कीजे॥३॥ अतिथि पूजावा प्राप्त झाल्या द्वार॥ नाहीं हें उत्तर त्या नकीजे॥४॥ रामदास ह्मणे प्रमाण सूत्राचें॥ घेतलें लोकांचे खंडणार्थ॥५॥

अभंग ५४८

गोग्रासकाढूनी कीजे भागतीन॥अतिथिआपणदोनघ्यावे॥१॥ तिसरातोभाग भार्येशींअर्पावा॥अतिथीतर्पावाआर्ततेनें॥२॥ग्रासोग्रासींरामम्हणतजेवावें॥ आंचवूनिघ्यावेंतुळशीदळ॥३॥ भिक्षासरलियास्तोत्रेंजोंउरलीं॥ पढावींत्या काळींशांतचित्तें॥४॥ रामदासह्मणे बुद्धीचा निश्चय॥याठायींहोपतोचीधन्य॥५॥

अभंग ५४९

करावें श्रवण ऐकावें पुराण॥ शेष घडीतीन दिन राहे तो॥१॥ साळूनीप-

दहस्त संध्या आरंभावी॥ सरस्वती ध्यावी ब्रह्मदेवी॥२॥गभस्ती मंडल नेत्रांनीं लक्षावें॥ मरण पाहावें येणें आपुलें॥३॥ वेर्ते उणें भासे षण्मासीं मरण॥ तव्हीं जरी न्यून मास तीन॥४॥ रामदास ह्मणे दक्षिणभागीं उणें॥ दों मासीं मरणें ह्या नेमहो॥५॥

अभंग ५५०

वामभुज कोरहीन दिसेल जेव्हां॥ एकमासीं तेव्हां मरण हो॥१॥ मध्यें छिद्र देखे उरले दाहा दीन॥ सधूम्र दर्शन उरले पांच॥२॥ ज्वाला निघे ऐसा गभस्ती अस्तासी॥ अवधी मरणासीं प्रहर आठ॥३॥ हृिशत गायत्री नियमें पढावी॥ मग ते ह्मणावी रामरक्षा॥४॥ रामदासह्मणे सायंकाळ कर्म॥ अलिप्त अति वर्म तेथील हो॥५॥

अभंग ५५१.

घेउनीयां वीणा बांधूनि घुंगरू॥ तल्लीन वीसरू कीजे देहा॥१॥यामार्ध देवास नृत्यें आळवावें॥ घुंगरू सोडावें बैसूनियां॥२॥ अभंग दोहरे ध्रुपद पद आर्या॥ प्रार्थावें गुरुवर्या ऐशा नेमें॥३॥ एक प्रहर ऐसा झाल्या शेजारती॥ करूनी श्रीपती निजवावें॥४॥ रामदास ह्मणे कुशासनावरी॥ शय्याते त्यावरी करुनी निजे॥५॥

अभंग ५५२.

शय्या दोन कीजे न करावी एक॥ काय हा विवेक जरी पुसशी॥१॥यासाठीं मज आहे आधार बळकट॥ मनीं धरी वाट मी जें बोलें॥२॥ अर्धरात्रीं रती भार्येशीं करावी॥ आपुली सेवावी शय्या पुन्हा॥३॥ नदुसरे पुन्हां रतीलागीं कीजे॥ न तेथें होइजे आसक्त त्या॥४॥ रामदास ह्मणे आसन वसन॥ आजपकारण ठेऊनि निजे॥५॥ श्रीराम्

अभंग ५५३.

पुसे मन स्वामी भार्या पुत्रवती॥ त्यावी वनाप्रती कां सांगाती॥१॥ मनाची पूर्णोक्ति ऐकूनी बरवी॥ अपुत्रिका त्यावी ऐसें सांगे॥२॥ संसार भार्या न त्या संसारीं मुक्ती॥ नव्हे प्राण्यां प्रती दास होतां॥३॥ ऐसा जो संसारी ह्मणों तया धन्य॥ चांडाळ तो अन्य संसारिक॥४॥ रामदास ह्मणे त्या लागलें पिसें॥ त्याचा लेख दिसे आह्मां लागीं॥५॥

अभंग ५५४

अतिथी यम नियम त्या संसारीं न जोडे ॥ तो मागुता पडे दुष्ट नर्की ॥ १ ॥
कापूनियां गळे वैश्वदेव केला ॥ काय विश्वंभराला डोळे नाहीं ॥ २ ॥
पराच्या चित्तांत निंदा खोंचविल्या ॥ कपिला मारिल्या तीन शत ॥ ३ ॥
कुटाळी करीत अनृत वदन ॥ इतुकें पडत नित्य गांठी ॥ ४ ॥ रामदास ह्म-
णे कलियुगीं संसारीं ॥ तयांचे पदरीं ठेवणें हें ॥ ५ ॥

अभंग ५५५

असो त्या दुष्टांशीं काय आह्मां काम ॥ जोडावा श्रीराम हेंचि आतां ॥ १ ॥
पश्चात्ताप झाला त्या समयीं पुत्र ॥ असल्या सर्वत्र त्यासी दीजे ॥ २ ॥ म-
ग तें एकाकीं अरण्य सेवावें ॥ नसलिया न्यावें भार्ये लागीं ॥ ३ ॥ दैवयो-
गें वनीं प्रसूत जरी झाली ॥ करावी हवाली बंधूच्या ते ॥ ४ ॥ उभयपक्षीं
जरी नसलिया कोणी ॥ ठेवावे ते वनीं दास ह्मणे ॥ ५ ॥ ॥ श्रीशंकरम् ॥

ब्राह्मण आचारभ्रष्ट झाले त्यांचें खंडन.

अभंग ५५६

कशी तुह्मा लज्जा या सेवेन येते ॥ लुब्ध केलीं चित्तें चाकरीतें ॥ १ ॥
ब्राह्मणांचा जन्म सर्वांचा तो गुरू ॥ ते तुह्मी चाकरू शूद्रांचेरे ॥ २ ॥ अति-
नीच अविंध माहार चांभार ॥ त्याचे ते चाकर झालां तुह्मी ॥ ३ ॥ कचि-
त् कोपें तेणें उद्धराबी आई ॥ त्याची ते बढाई तुह्मां वाटे ॥ ४ ॥ रामदास
ह्मणे समजा अवघड ॥ जनोक्ती निवाड ह्मणूनी करी ॥ ५ ॥ श्रीशंकरं

अभंग ५५७

अन्नवस्त्रदाता आमुचा धर्मात्मा ॥ या सेवनीं आह्मां तुल्य देवा ॥ १ ॥
देवा तीर्था जातां पायां ते पडती ॥ लाज नाहीं चित्तीं त्या राजाला ॥ २ ॥
नीच जाती तुह्मी पायांही पडतां ॥ लवकर जोडितां नरका लागीं ॥ ३ ॥
आपुला तो धर्म त्या दुष्टीं टाकिला ॥ तुम्हींही आपुला कां टाकीतां ॥ ४ ॥
रामदास ह्मणे राहा तुह्मि सूखी ॥ आह्मांसी कां दुःखी करितां हो ॥ ५ ॥

अभंग ५५८.

विरक्तांस उपदेश.

करूं नये कदा संग्रहो धातूंचा ॥ वस्त्र आणि अन्नाचा तोही नको ॥ १ ॥

लोभाचा विटाळ सर्वदां धरावा॥ विधि आचरावा सांगीतला ॥२॥ संसा-
रजे सार ह्मणतील जन॥ तयांचें दर्शनही न कीजे॥३॥ पूर्णाचीं कथिलीं
अशेष लक्षणें॥ आड येती विघ्नें तीं सांगतों॥ ४॥ रामदास ह्मणे साध-
क सिद्धांचें ॥ लक्षण दोघांचें सांगीजेल॥५॥

अभंग ५५९

आचरण ऐसें आचरितां योगी॥ सिद्धपद भोगी देहीं आपुल्या॥१॥॥
नैराश्य पुरुष लोकांत देखून॥ करिती सन्मान एक स्तविती॥२॥ घेती
उपदेश करिती सन्मान॥ लुब्धलें मग मन त्या माझारी॥३॥ पांचां-
त पहिला ऐसा तो जडला॥ त्या मागें लागला स्पर्श विषय॥ ४ ॥
रामदास ह्मणे पापें रगडिती॥ तिसऱ्याची प्राप्ती झाली तेथें॥ ५ ॥

अभंग ५६०.

आसन वसन धोत्रेंही अर्पिती॥ ऐसें तो गोंविती स्पर्श विषय ॥१॥
पक्कान्न मिष्टान्न भोजन करविती॥ सुगंध लेप देती बुका पुष्प॥ २॥
पांचही विषय जडले मागुती॥ उपदेश बहुतीं घेतलासे॥३॥ वर्षां-
त करवी पादुका पूजन॥ ऐशा मिसें धन जोडी मग॥ ४॥ रामदास ह्म-
णे ज्यां ज्यांनीं वंदिलें॥ त्यां त्यांनीं निंदिलें परि स्फुरेना ॥५॥ श्रीराम्॥

अभंग ५६१

पूर्णतेची आशा हे विघ्न जाणावी॥ मग पडे ठायीं पूर्णता त्या॥१॥ शि-
ष्य करावया जो किमपि न गुंते॥ तयासी अप्राप्त प्राप्त होय॥२॥ न बो-
लिलों हें मी आपुल्या मनानें॥ जानकी रमणें बोलविलें॥३॥ या वच-
ना कोणी वाईट मानील॥ नर्कासी जोडील तो चांडाळ॥ ४॥ रामदास
ह्मणे आज्ञा मज देवा॥ करूनियां सेवा घेतलीसे॥५॥ श्रीशंकरम्॥

अभंग ५६२

पूर्ण झाला त्याचीं लक्षणें.

मुका षंद पंगू आंधळा बधिरा॥ भिक्षु मुग्ध खरा या संयुक्त॥ १॥
हें मिष्ट तें कडू स्वाद जया नाहीं॥ सत्य मित पाहीं वाक् तो मुका॥ २॥
ह्मणावा तो षंद जयाचें बा मन॥ बाला कीं तरुण सम स्त्री ज्या॥ ३॥
भिक्षार्थ गमना विष्णूचे स्मरणा॥ न जाय वासना इतर काजा॥ ४॥

रामदास ह्मणे हे तिघे कथिले ॥ सांगतां उरले तिघेजण ॥ ५ ॥ श्रीशं

अभंग ५६३

पाहे वेष परी न पाहे जो दूर ॥ सोंहळा होतो परदृष्टी नाहीं ॥ १ ॥ बहिरा-तो कठोर निंदा कीं स्तवन ॥ ऐके परी मन तेथें नाहीं ॥ २ ॥ मुग्ध तो विषय सामर्थ्य इंद्रियां ॥ स्रक्षापरी शय्या ज्या जनाची ॥ ३ ॥ ऐसा नित्य युक्त योगींद्र जो पूर्ण ॥ तयाचे चरण माझे शिरीं ॥ ४ ॥ रामदास ह्मणे या चर-णांवीण ॥ जरी भेटे तरी जाण आण त्याची ॥ ५ ॥ ॥ इति रामदासकृत अभंगसमाप्त.